



Beknopte Hoogduitse spraakkunst, ten gebruike bij het gewoon en uitgebreid lager onderwijs

<https://hdl.handle.net/1874/237217>

237

mm 14201
BEKNOPT

HOOGDUITSCH SPRAAKKUNST,

TEN GEBRUIKE BIJ HET

GEWOON EN UITGEBREID LAGER ONDERWIJS,

BEWERKT DOOR

J. DREHMANN,

LEERAAR DER HOOGDUITSCH TAAL- EN LETTERKUNDE AAN HET COLLEGE TE WRENT.

TWEDE DEELTJE.

Spraakleer. Taaloefeningen.

LUIK,
H. DESSAIN, UITGEVER.

Vak 145

$$\begin{aligned}
 1 \times 1 &= 2 \\
 2 \times 1 &= 3 \\
 3 \times 1 &= 4 \\
 4 \times 1 &= 5 \\
 5 \times 1 &= 6 \\
 6 \times 1 &= 7 \\
 7 \times 1 &= 8 \\
 8 \times 1 &= 9 \\
 9 \times 1 &= 10
 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned}
 1 \times 2 &= 2 \\
 2 \times 2 &= 4 \\
 3 \times 2 &= 6
 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned}
 1 \times 2 &= 2 \\
 2 \times 2 &= 4 \\
 3 \times 2 &= 6
 \end{aligned}$$

all the good
 all the good
 all the good

$$\begin{aligned}
 1 \times 1 &= 2 \\
 2 \times 1 &= 3 \\
 3 \times 1 &= 4 \\
 4 \times 1 &= 5
 \end{aligned}$$

all the good
 all the good
 all the good

$$\begin{aligned}
 1 \times 1 &= 2 \\
 2 \times 1 &= 3 \\
 3 \times 1 &= 4
 \end{aligned}$$

all the good
 all the good
 all the good

J. Clercx

Weert

Langstaub

BEKNOPTE

HOOGDUITSCH E SPRAAKKUNST.

BOEK VAN J CLERCX
WEERT 1903

J CLERCX
NO. 2



BEKNOPT

HOOGDUITSCH SPRAAKKUNST,

TEN GEBRUIKE BIJ HET

GEWOON EN UITGEBREID LAGER ONDERWIJS,

BEWERKT DOOR

J. DREHMANN,

LEERAAR DER HOOGDUITSCH TAAL- EN LETTERKUNDE AAN HET COLLEGE TE WEERT.

TWEEDE DEELTJE.

Spraakleer. Taaloefeningen.

2de UITGAVE

's HERTOGENBOSCH,
G. MOSMANS, BOEKHANDELAAR.
LUIK,
H. DESSAIN, UITGEVER.

—
1887.

WETTIG GEDEPONEERD. — ALLE RECHTEN VOORBEHOUDEN.

VOORREDE.

Bij het schrijven dezer Verkorte Hoogduitsche Spraakkunst, ten gebruike bij het Lager Onderwijs, hebben wij ons laten leiden door de beginselen, die ons bestierden bij het samenstellen der Volledige Hoogduitsche Spraakleer voor Gymnasiën en Hoogere Burgerscholen.

Vergelijking met de moedertaal; weglating van alle regels, die de leerling vanzelf toepast; vermijding van taalkundige bespiegelingen, die weinig of geen voordeel voor hem opleveren; duidelijke uitdrukkingen en opheldering van datgene, wat hem van onmiddellijk practisch nut kan zijn: dat zijn de vereischen, aan welke het onderricht in eene vreemde taal, niet alleen op gymnasiën en middelbare scholen, maar ook, en vooral, bij het lager onderwijs dient te voldoen, en aan welke wij dan ook, zooveel mogelijk, getracht hebben dit werkje te doen beantwoorden.

Dat eene spraakkunst voor leerlingen, die lager onderricht genieten of eene vreemde taal beginnen te leeren, kort, eenvoudig, bevattelijk dient te zijn, behoeft geene uiteenzetting.

Even overbodig is het, te betoogen, dat het handboek, in gebruik bij voornoemd onderwijs, zoo dient ingericht te zijn, dat het niet alleen een op zich zelf staand geheel uitmake, maar tevens eenen vasten, onveranderlijken grondslag vorme, waarop, bij het voortzetten van 's leerlings studiën, de leeraar van 't middelbaar of gymnasiaal onderwijs gereedelijk kunne voortbouwen.

Om deze tweevoudige reden, hebben wij in dit handboek de meeste nevenbemerkingen en bijna alle uitzonderingen weggelaten; de hoofdregels daarentegen nagenoeg onveranderd bijbehouden, zooals die in onze Volledige Spraakkunst zijn uitgedrukt. Slechts hier en daar hebben wij, tot meerdere duidelijkheid, een eenvoudiger uitdrukking gebezigd of een klaarder voorbeeld aangehaald, terwijl de opstellen, ter oefening achter ieder taaldeel geplaatst, al klimmen zij trapsgewijze op, toch op een zeer eenvoudige leest geschoeid zijn, om den leerling het toepassen der regels des te meer te vergemakkelijken.

De weinige nevenbemerkingen, die wij bij de hoofdregels geplaatst hebben, zouden wij achterwege gelaten hebben, ware het niet, dat wij wilden te gemoet komen aan den tot ons gerichten wensch, om dit handboek ook dienstbaar te maken aan het onderricht in het Hoogduitsch op de laagste afdeelingen der middelbare scholen.

Daar overigens deze Verkorte Spraakkunst niets anders is dan een leiddraad, die zich tot het strikt noodzakelijke dient te bepalen, is het aan den onderwijzer overgelaten, den leerling, buiten en behalve de aangewezen opstellen, oefeningen te doen maken in het verbuigen en vervoegen, en hem, tot vermeerdering van woordenkennis, uit genoemde opstellen zooveel woorden te doen van buiten leeren, alsoorbaar mocht geacht worden. Tot een en ander zal het woordenlijstje, aan den voet van ieder opstel geplaatst, zeer behulpzaam zijn.

Met dit weinige meenen wij de strekking en het gebruik dezer Spraakkunst genoegzaam te hebben uiteengezet.

Moge zij een gunstig onthaal vinden.

J. D.

8 December, 1874.

EERSTE HOOFDSTUK.

LETTERS.

§ 1. In het Hoogduitsch bedient men zich van de volgende letters :

A,	a,	a,	N,	n,	n,
B,	b,	b,	O,	o,	o,
C,	c,	c (tsee),	P,	p,	p,
D,	d,	d,	Q,	q,	q (koe),
E,	e,	e,	R,	r,	r,
F,	f,	f,	S,	s, ſ,	s,
G,	g,	g,	T,	t,	t,
H,	h,	h,	U,	u,	u (oe),
I,	i,	i,	V,	v,	v (vau),
J,	j,	j (jod),	W,	w,	w,
K,	k,	k,	X,	x,	x,
L,	l,	l,	Y,	y,	y (ipsilon),
M,	m,	m,	Z,	z,	z (tsed).

Œ is sch, ß is sz, t, is tz.

UITSPRAAK.

§ 2. De **klinkers** zijn : a, e, i, o, u, y.

De u wordt uitgesproken als **oe** ; bij voorbeeld : *Ruh, koe ; gut, goed.*

De i en de y worden altijd uitgesproken gelijk de i in *diamant, sinaasappel* ; b. v. *ich, ik*, wordt uitgesproken : *iech.*

§ 3. Door eene klankverandering, die men Umlaut noemt, gaat somtijds de a over in ä, de o in ö, de u in ü.

De ä wordt uitgesproken gelijk de eerste e in de woor-

den *kerel*, *wereld* en in het Fransche woord *père*; b. v. *Bär*, *beer*; *Käse*, *kaas*; *wägen*, *wegen*.

De *ö* heeft soms den klank van onze *eu* in de woorden *deugd*, *verheugd*; b. v. *Börse*, *beurs*, *Möbel*, *meubel*; somtijds wordt zij uitgesproken gelijk de *e* in *de*, *bewolkt*; b. v. *Löffel*, *lepel*; *Hölle*, *hel*.

De *ü* klinkt nagenoeg als onze *u* in *buren*, *duren*; b. v. *Kürassier*, *kurassier*; *Güte*, *goedheid*.

Aanmerking. In plaats van *Ä, Ö, Ü* vindt men dikwijls *He, De, He*, doch zonder verschil van uitspraak.

§ 4. In afwijking van het Nederlandsch, worden de klinkers in de volgende gevallen **lang** uitgesproken:

1) Wanneer zij door achtervoeging eener *h* verlengd worden; b. v. in *fahl*, *kaal*; *mehr*, *meer*; *bohren*, *boren*; *früh*, *vroeg*.

2) Wanneer zij voorafgegaan of gevolgd zijn van *th*; b. v. in *Thal*, *vallei*; *thun*, *doen*; *Wuth*, *woede*.

3) Wanneer zij gevolgd zijn van eenen sluitmedeklinker, die in de verlenging bij de volgende lettergreep gevoegd wordt; b. v. in *Grab*, (*Gra—bes*), *Weg*, (*We—ges*), *Religion*, (*Religio—nen*), *General*, (*Genera—les*).

Aanmerking. Een klinker, die in het stamwoord lang is, blijft lang in de afgeleide en in de samengestelde woorden.

§ 5. De tweeklanken zijn: *ai*, *au*, *äu*, *ei*, *eu* en in vreemde woorden *oi* en *ui*. Zij worden gelijk de tweeklanken van het Nederlandsch uitgesproken, zoo echter, dat *au* luidt gelijk bij ons *ou*; *äu* en *eu* hebben den klank, dien *ui* heeft in onze taal.

De tweeklank *ui* wordt in Duitsche woorden als *oei* uitgesproken; b. v. in *hui*, *pfui*.

De *ie* is geen tweeklank: zij wordt slechts een weinig langer dan de gewone Duitsche *i* uitgesproken; in woorden van vreemden oorsprong, b. v. in *Familie*, *Linie*, wordt de *e* afzonderlijk uitgesproken; dus: *Famili—e*, *Linie—e*.

§ 6. De medeklinkers zijn **eenvoudig** of **samengesteld**.

De **eenvoudige** zijn: *b*, *c*, *d*, enz.

De **samengestelde** zijn: *ck*, *ch*, *ph*, *pf*, *sch*, *ß*, *ff*, *th* en *tz*.

De uitspraak der medeklinkers is in het algemeen dezelfde, als in het Nederlandsch; afwijkingen heeft men in de volgende gevallen:

De **c** wordt vóór **ä**, **e**, **i**, **ö** en **y** als **ts** uitgesproken; b. v. *Ceder*, *Cicero*, *Cypern* spreekt men uit *tseeder*, *tsi-tero*, *tsypenn*.

De **g**, in het begin van eene lettergreep staande, is in de uitspraak zachter dan onze **k**, doch scherper dan onze **g**; zij is dus gelijk aan de **g** in het Fransche woord *guerre*.

Is de **g** voorafgegaan van **l** of **r**, dan wordt zij evenals onze **g** of als **gj** uitgesproken; b. v. *Morgen*, volgen worden bijna uitgesproken, alsof er stond *morgjen*, *folgjen*.

Aan het einde der woorden wordt de **g** gelijk in het Nederlandsch uitgesproken.

De **f**, **s** wordt uitgesproken gelijk onze **s**, behalve vóór eenen klinker, waar men ze als **z** uitspreekt; b. v. *zagen*, *wezen*, *zeden*, worden uitgesproken gelijk *zagen*, *wezen*, *zoedeln*.

De **z** wordt uitgesproken als **ts**; b. v. *Zoff*, *bezahlen*, spreekt men uit *tsol*, *be-tsalen*.

De **ch** wordt gelijk onze **ch** uitgesproken; is zij echter gevolgd van eene **s**, of staat zij in het begin eener lettergreep vóór **a**, **o**, **u** of vóór eenen medeklinker, dan spreekt men ze uit als **k**; b. v. *Cher*, *Charfreitag*, *Christ* worden uitgesproken *koor*, *kaarfre'taag*, *kriest*.

In Fransche woorden beloude **ch** de Fransche uitspraak.

De **sch** heeft dezelfde uitspraak als de **ch** in de woorden *marcheeren*, *chocolade*.

Op dezelfde wijs spreekt men de **f** uit, wanneer deze vóór **t** of **p** in het begin van een woord staat; b. v. in *stehen*, *sprechen*; deze uitspraak blijft in de samenstelling; b. v. in *widerstehen*, *besprechen*.

De **ff** wordt gelijk de scherpe **s** uitgesproken; de **ff** *Empf* gelijk **ss**.

De **tz** wordt uitgesproken gelijk de enkele **z** (**ts**), doch een weinig scherper.

KLEMTON.

§ 7. De klemtoon valt in het algemeen in het Hoogduitsch op dezelfde letters en lettergrepen als in het Nederlandsch, behalve in de volgende gevallen :

1) De uitgang *inn* (in), bij de vrouwelijke persoonsnamen, heeft den klemtoon **niet**; men spreekt dus uit : *Freundinn, Königinn.*

2) de klemtoon valt op de **tweede** lettergreep in de woorden *lebendig, Jahrhundert, Jahrtausend, Jahrzehnt*; op de **eerste** lettergreep in *ordentlich*.

3) het voorvoegsel *er*; heeft soms den klemtoon, soms niet; men zegt b. v. *Erwater, Erzbischof*, maar *Erzkämmerer, erzdumm*.

4) *einmal* heeft de beteekenis van *enen enkelen keer*; *einmal* beteekent *op zekeren tijd*. Alsof beteekent *op deze wijze*; alzo, *bijgevolg*.

SPELLING.

§ 8. 1^{ste} Regel. In het algemeen schrijft men de Hoogduitsche woorden, zooals zij uitgesproken worden.

2^{de} Regel. Ieder afgeleid woord behoudt de medeklinkers van zijn stamwoord; men schrijft dus *männlich, mannhaft* met *nn* omdat *Mann* ook twee *n*'s heeft; eveneens *allwissend, allträglich* met *ll*, omdat *all* die ook heeft.

3^{de} Regel. De sluitmedeklinkers van een woord zijn altijd dezelfde als die, welke het bij zijne verlenging heeft. (Deze verlenging heeft plaats door verbuiging of vervoe-ging van dat woord. Men schrijft dus:

der Stall,	omdat	men	schrijft	die	Ställe,
die Fluth,	"	"	"	die	Fluthen,
er will,	"	"	"	wollen,	
er kann,	"	"	"	können,	
er geht,	"	"	"	gehen.	

De *t* is in het laatste voorbeeld de persoonsuitgang

4^{de} Regel. De dubbele medeklinkers **ff**, **ck** en **tz** gebruikt men slechts achter eenen scherpen klinker; b. v. in *treffen*, *blicken*, *schwätzen*. In alle andere gevallen bezigt en **f**, **k** en **z**; b. v. *Schwefel*, *Laken*, *bezahen*.

5^{de} Regel. De ronde **é** gebruikt men op het einde van eene lettergreep; b. v. *Haus*, *lispeln*. Wanneer een woord, dat op **s** eindigt, in de samenstelling onveranderd blijft of slechts den *Umlaut* ontvangt, dan wordt de **s** bijbehouden; men schrijft dus: *Hausvater*, *häuslich*, *Donnerstag*.

In alle overige gevallen bezigt men de lange **f**; b. v. *schön*, *Häuser*, *Kasten*, *Gespenster*.

6^{de} Regel. De samengestelde medeklinkers **ß** en **ff** (**fs**) dienen van elkander wel onderscheiden te worden; **ß** wordt uitgesproken gelijk ééne scherpe **s**, en gebruikt achter **lange klinkers** en **tweeklanken**; b. v. *Straße*, *schießen*, *Fuß*, *Gruß*, *weiß*.

De **ff** wordt als **ss** uitgesproken, en staat slechts achter eenen klinker, die **scherp** en **kort** is; b. v. *Gasse*, *essen*, *wissen*, *Fässer*.

In de gewone schrijfwijze echter, wordt **ff** nooit op het einde van een woord of vóór eenen medeklinker geplaatst: men bezigt dan **ß**, en schrijft dus: *Kenntniß*, *Fluß*, *ich muß*. Komen zulke woorden onveranderd in de samenstelling voor, dan wordt die sluit-**ß** bijbehouden; b. v. *mißachten*, *Flußotter*.

Eenige taalkundigen schrijven achter eenen scherp-korten klinker altijd **ff** (**fs**).

7^{de} Regel. In het algemeen zijn de Duitsche woorden zeer vatbaar voor onderlinge verbinding tot een samengesteld woord. Twee of meer woorden moeten als samengesteld woord **aaneen** geschreven worden, wanneer zij te zamen slechts een enkel denkbeeld uitdrukken; b. v. *Kirchthurm*, *kerktoren*; *Hausarbeit*, *huiswerk*; *gelbroth*, *geelrood*; *hellgrün*, *lichtgroen*; *wohlgeboren*, *Edelgeboren*.

Woorden, die niet tot één denkbeeld kunnen vereenigd worden, blijven van elkander gescheiden; b. v.

drei und dreißig, drie en dertig ; in Acht nehmen, in acht nemen.

8^{ste} Regel. Het **koppelteeken** (z) wordt in het Hoogduitsch minder gebezigd, dan in het Nederlandsch. Men plaatst het tusschen de deelen van een samengesteld woord, wanneer dit uit **twee** of meer **eigennamen**, uit een **Duitsch woord** en een **bastaardwoord**, of uit eene te zeer lange reeks van woorden bestaat ; b. v. *Sachsen-Coburg-Gotha, Saksen-Coburg-Gotha ; Zeitungs-Verken, couranten-woordenboek.*

9^{de} Regel. De verdeeling der woorden in lettergrepen heeft op dezelfde wijze plaats als in het Nederlandsch. Voornamelijk op het volgende heeft men te letten :

1) In de afbreking mogen de samengestelde medeklinkers *ch, ck, ph, pf, sch, sp, st, ß, th* en *ts* **niet** van elkander **gescheiden** worden ; volgt op die letters een **medeklinker**, dan behooren zij bij de **voorafgaande** lettergreep ; b. v. *plötz-lich, gleiß-nerisch*. Zijn zij gevolgd van eenen **klinker**, dan behooren zij bij de **volgende** lettergreep ; b. v. *ste-ßen, bas-sen, Kö-pfe, Kas-sen, Mü-ße, empfinden.*

Alleen *pf* en *sp* worden vóór eenen klinker somtijds gescheiden, wanneer de uitspraak het niet anders gedooft ; b. v. *Ap-pel, Kno-s-pe.*

2) Wanneer tusschen twee medeklinkers een klinker weggevallen is, dan geschiedt ook dáár de afbreking ; b. v. *ad-lig (adelig), ed-ler (edeler), hung-rig (hungerig).*

3) In vreemde woorden richt men zich gewoonlijk naar de uitspraak ; b. v. *Trans-port, En-rus.*

10^{de} Regel. Men schrijft met **hoofdletters** :

1) het **eerste woord** van elken dichtregel en van elken volzin : dus na een punt, een vraag- of een uitroepings-teeken. Men bezigt echter geene hoofdletter, wanneer een vraag- of een uitroepingsteeken in het midden van eenen volzin staat ; b. v. *er ist gestorben ; aber wann ? Das kann ich nicht sagen.*

2) het eerste woord na een dubbele punt, wanneer men iemands woorden aanhaalt ; b. v. *er sagte mir : Ich weiß es nicht. Hij zeide mij : ik weet het niet.*

X 3) **alle zelfstandige naamwoorden**, en alle woorden, lettergrepen en letters, die als zelfstandige naamwoorden gebruikt worden; b.v. Haus und Hof; das Angenehme; das Singen; das A.

4) het **eerste deel** van een samengesteld woord, mits het laatste deel een zelfstandig naamwoord zij; b. v. der Untergang; die Schönschreibekunst; der Einfall.

5) het **bijvoeglijk naamwoord**, dat als **toenaam** bij eenen eigennaam gevoegd is; b. v. Leopold der 3. deite, Wilhelm der Dritte, Karl der Kühne.

6) de **bijvoeglijke naamwoorden**, welke van **eigennamen** zijn afgeleid, behalve die, welke afkomstig zijn van eigennamen van landen en provinciën; b. v. Abrahamisch; Straßburger Bier; maar: amerikaansch, brabantisch.

7) de **onbepaalde telwoorden**, mits zij geheel op zich zelve staan; b. v. ich habe Alles gesehen; maar: ich habe all mein Geld verloren.

8) de **titels**, de **opschriften** benevens de voornaamwoorden, die op den aangesproken persoon betrekking hebben; b. v. ich gebe Ihnen das Geld; kaufen Sie Sich was Sie wollen. *Ik geef u het geld; koopt u, wat gij wilt.*

TWEEDE HOOFDSTUK.

§ 9. De tien rededeelen voeren in het Hoogduitsch de volgende namen:

1. Lidwoorden, Geschlechtswörter;
2. Zelfstandige naamwoorden, Hauptwörter of Nennwörter.
3. Bijvoeglijke naamwoorden, Eigenschaftswörter of Beiwörter;
4. Telwoorden, Zahlwörter;
5. Voornaamwoorden, Fürwörter;
6. Werkwoorden, Zeitwörter;

7. Bijwoorden, Umstandswörter of Nebenvörter;
8. Voorzetsels, Vorzewörter of Verhältnißwörter;
9. Voegwoorden, Bindewörter;
10. Tus-schenwerpsels, Empfindungslaute.

De geslachten, getallen, en naamvallen der verbuigbare woorden bestaan in het Hoogduitsch gelijk in het Nederlandsch; manlijk zegt men männlich; vrouwelijk, weiblich; onzijdig, sächlich; enkelvoud, Einheit; meervoud, Mehrheit.

De naamvallen ontvangen gewoonlijk de Latijnsche of Fransche benamingen, en heeten dus:

- | | | |
|---------------------|---------|------------|
| de 1 ^{ste} | naamval | Nominativ, |
| de 2 ^{de} | " | Genitiv, |
| de 3 ^{de} | " | Dativ, |
| de 4 ^{de} | " | Accusativ. |

De omspreking van den 2^{den} naamval door middel van von, van, en van den 3^{den} door an, aan, wordt in het Hoogduitsch zelden gebruikt.

LIDWOORDEN. Geschlechtswörter.

§ 10. Men heeft in het Hoogduitsch, evenals in het Nederlandsch, twee soorten van lidwoorden: der, die, das, het bepalende, en ein, eine, ein, het onbepaalde.

Het bepalende lidwoord wordt verbogen als volgt:

Enkelvoud, Einheit.

Manlijk, Männlich. Vrouwelijk, Weiblich. Onzijdig, Sächlich.

- | | | | |
|--------------|------|-------------|-------------|
| 1. Nominativ | der, | <u>die,</u> | <u>das,</u> |
| 2. Genitiv | des, | der, | des, |
| 3. Dativ | dem, | der, | dem, |
| 4. Accusativ | den, | <u>die,</u> | <u>das.</u> |

Meervoud, Mehrheit.

Voor de drie geslachten.

- | | |
|--------------|------|
| 1. Nominativ | die, |
| 2. Genitiv | der, |
| 3. Dativ | den, |
| 4. Accusativ | die. |

Aanmerkingen.

1. Men ziet uit deze verbuiging, dat de accusatief enkelvoud van het vrouwelijk en onzijdig gelijk is aan den nominatief; dit heeft plaats in alle verbuigbare woorden, buiten sommige voornaamw.

2. De uitgangen van het bepalend lidwoord worden sterke verbuiging genoemd, en kunnen gebruikt worden bij alle verbuigbare bepallende woorden, doch niet bij zelfstandige naamwoorden, noch bij sommige voornaamwoorden.

3. Het lidwoord wordt dikwijls in den datief en accusatief enkelvoud met een voorafgaand voorzetsel samengetrokken. De voornaamste dezer samentrekkingen zijn:

bei dem tot beim	durch das tot durchs,
von dem » vom,	für das » fürs,
zu dem » zum,	um das » ums,
zu der » zur,	auf das » aufs,
an dem » am,	an das » ans,
in dem » im,	in das » ins.
	vor das » vors.

De samentrekking met andere voorzetsels is minder gebruikelijk.

§ 11. Het **onbepaald** lidwoord wordt verbogen als volgt:

Enkelvoud. Einheit.

Manlijk, Männlich. Vrouwelijk, Weiblich. Onzijdig, Sächlich

1. Nom.	ein.	eine.	ein.
2. Gen.	eines,	einer,	eines,
3. Dat.	einem,	einer,	einem,
4. Acc.	einen,	eine,	ein.

Het meervoud ontbreekt.

OPSTELLEN

1. (§ 10.)

De zelfstandige naamwoorden, die in deze opstellen voorkomen, worden verbogen gelijk in het Nederlandsch.

Die Feder 1) des Vogels. Der Mantel des Bruders. Das Fenster 2) des Klosters 3). Der Regen in dem Winter. Den Degen und den Arm des Helden. Der Bruder des Vaters 4). Das Kind des Vaters und 5) der Mutter 6). Dem Vogel und

dem Apfel 7) des Kindes. Die Gefellen 8) der Menschen 9). Das Geld und das Gut 10, des Menschen. Den Frauen 11) und den Kindern der Stadt 12).

1) Die Feder, de veder, 2) das Fenster, het venster, 3) das Kloster, het klooster, 4) der Vater, de vader, 5) und, en, 6) die Mutter, de moeder, 7, der Apfel, de appel, 8) der Gefell, de gezel, 9) der Mensch, de mensch, 10) das Gut, het goed, 11) die Frau, de vrouw, 12) die Stadt, de stad.

2.

De cursief gedrukte woorden zijn in het Hoogduitsch gelijk aan het Nederlandsch.

Alle zelfst. naamw. worden in het Hoogduitsch met eene hoofdletter geschreven.

De vader en de moeder des broeders. De dochter 1) des vaders en der moeder. Aan den mantel en den degen des helden. Van de menschen der stad. Aan de dochter des broeders. De os 2) en de ezel 3) van den landman 4). De mensch heeft 5) het geld en het boek 6) *verloren*. De vrouwen der helden, de gezellen des vaders en de dochter des broeders. Het kind der moeder heeft het boek. Aan de moeder en de dochter, aan den vader en den broeder, aan de vrouwen en de gezellen.

1) De dochter, die Tochter, 2) de os, der Ochs, 3) de ezel, der Esel, 4) de landman, der Landmann, 5) heeft, hat, 6) het boek, das Buch.

3. (§ 11.)

Der Mensch hat einen Vater und eine Mutter. Die Kirche 1) hat einen Thurm. Das Kind eines Bruders und die Tochter eines Helden. Den König 2) einer Stadt und eines Landes 3). Einem Vogel und einem Apfel eines Kindes. Der Held hat einen Bruder. Das Kind hat ein Haupt 4), eine Nase 5) und einen Mund 6). Einer Mutter, einer Tochter und einer Schwester. Das Blatt 7) eines Buches, das Geld eines Gefellen, die Stadt und das Land eines Königs. Dem Bruder und der Schwester 8). Dem Munde, dem Haupte und der Nase eines Kindes. Einem Kinde eines Königs.

1) Die Kirche, de kerk, 2) der König, de koning, 3) das Land, het land, 4) das Haupt, het hoofd, 5) die Nase, de neus, 6) der Mund, de mond, 7) das Blatt, het blad, 8) die Schwester, de zuster.

4.

Het kind heeft eenen vader en eene moeder. De mensch heeft een lichaam 1) en eene ziel 2). Het kind eens konings heet 3) prins 4). Aan eenen vader en aan eene moeder heeft de leermeester 5) het boek gegeven 6). De jongeling 7) heeft een klooster, eene stad en eenen *berg* gezien 8). De liefde 9) eener moeder is 10) groot 11). Het kind heeft den broeder van eenen koning, en eene zuster eener koningin 12) gezien. De toren eener kerk is hoog 13). Aan eene vader en aan een venster, aan eene kerk en aan eene stad.

1) Het lichaam, der Körper, 2) de ziel, die Seele, 3) heet, heist, 4) de prins, der Prinz, 5) de leermeester, der Lehrer, 6) gegeven, gegeben, 7) de jongeling, der Jüngling, 8) gezien, gesehen, 9) de liefde, die Liebe, 10) is, ist, 11) groot, groß, 12) koningin, Königin, (Königinn), 13) hoog, hoch.

5.

compositie
(Ich habe, ik heb,
du hast, gij hebt,
er hat, hij heeft,

(wir haben, wij hebben,
ihr habet, gij hebt,
sie haben, zij hebben.)

Ich habe einen Apfel und eine Birne 1). Du hast einen Vater und eine Mutter. Der Jüngling hat einen Körper und eine Seele. Die Gesellen haben dem Vater ein Buch gegeben. Wir haben den König in einer Kirche gesehen. Ihr habet die Feder und das Blatt verloren. Hast du einem Jünglinge das Buch und das Papier gegeben? Gott 2) hat den Menschen einen Körper und eine Seele gegeben. Habet ihr den Frauen und den Königinnen das Geschenk gegeben? Nein 3).

1) Die Birne, de peer, 2) Gott, God, 3) Nein, neen.

6.

Ik heb den leermeester eens jongelings en den vader eener dochter gezien. Hij heeft aan de moeder eenen appel eene peer en een boek gegeven. Heb ik aan de vrouwen

het papier gegeven? Neen. De ziel is de koningin des lichaams. De prins is een kind des konings. Wij hebben een hoofd, eenen neus en eenen mond. Hebt gij het blad aan eenen broeder of 1) aan eene zuster gegeven? De broeder eens konings heet prins. Zij hebben het klooster der stad niet 2) gezien. Hebt gij den *brief* gelezen 3)? Neen, wij hebben het boek eens leermeesters gelezen.

1) Of, *oder*, 2) niet, *nicht*, 3) gelezen, *gelesen*.

ZELFSTANDIGE NAAMWOORDEN.

Hauptwörter, Nennwörter.

§ 12. De zelfstandige naamwoorden zijn namen van personen, zaken of denkbeelden.

Gelijk in het Nederlandsch, kan een zelfstandig naamwoord manlijk, vrouwelijk of onzijdig zijn. Om het geslacht te leeren kennen heeft men de volgende regels:

§ 13. Het geslacht der **samengestelde zelfstandige naamwoorden** hangt niet af van hunne beteekenis, maar van het geslacht, dat hun laatste deel heeft; zoo is b. v. die *Nachtwache*, *de nachtwacht*, vrouwelijk, dewijl die *Wache* vrouwelijk is; das *Frauenzimmer*, *de vrouw*, is onzijdig, dewijl das *Zimmer* onzijdig is.

§ 14. Het geslacht der zelfstandige naamwoorden, die **niet samengesteld** zijn, kan men kennen of aan hunne **beteekenis**, of aan hunnen **uitgang**.

A. Geslacht der zelfstandige naamwoorden, volgens hunne **beteekenis**.

I. Namen van levende wezens.

De namen van **manlijke** wezens zijn **manlijk**, en die van **vrouwelijke** wezens zijn **vrouwelijk**; b. v. der *Mann*, *de man*; die *Frau*, *de vrouw*; der *Hahn*, *de haan*; die *Henne*, *de hen*.

Uitzondering. De namen van **kleine** of **jonge** wezens zijn **onzijdig**. Onzijdig zijn dus ook de verkleinwoorden op *den* en *lein*; b. v. *das Kind, het kind*; *das Kalf, het kalf*; *das Pierdchen, het paardje*; *das Zwerglein, het dwergje*.

Namen van **zaken**.

§ 15. Manlijk zijn :

1) De namen van **jaargetijden**, **maanden**, **dagen**, **winden** en **windstreken**; b. v. *der Venz, de lente*; *der Mai, de Mei*; *der Zephyr, de Zefir*; *der Mittwoch, de Woensdag*.

2) De namen van **bergen**, **gebergten** en **meren**; b. v. *der Bejov, de Vesuvius*; *der Aral, het meer Aral*.

3) De namen van **steen**; b. v. *der Diamant, de (het) diamant*; *der Rubin, de robijn*.

§ 16. Vrouwelijk zijn :

1) De namen van **kunsten** en **wetenschappen**; b. v. *die Musijk, de muziek*, *die Literatur, de letterkunde*.

2) De namen van **boomen**; b. v. *die Eiche, de eik*; *die Tanne, de den*.

3) De namen van **stroom** en **rivier** van **Europa**; b. v. *die Donau, de Donau*; *die Rhone, de Rhone*.

Uitgezonderd zijn: de stroom en van Spanje en van Italië, benevens *der Rijn, de Rijn*, *der Main, de Mein*.

§ 17. Onzijdig zijn :

1) Alle **onverbuigbare woorden**, benevens de onbepaalde wijzen der werkwoorden, wanneer die als zelfstandige naamwoorden gebruikt zijn: b. v. *das Wie und Wann, het hoe en wanneer*; *das Spielen, het spelen*.

2) De meeste **verzamelende zelfstandige naamwoorden**; b. v. *das Volk, het volk*; *das Vieh, het vee*.

Uitgezonderd: *der Wald, het woud*.

3) De **stofnamen**, die **niet** op eene *r* uitgaan, vooral de namen van **metalen**; b. v. *das Holz, het hout*; *das Gold, het goud*.

Uitgezonderd zijn :

der Gips, *het gips*,
der Lehm, *het leem*,
der Sand, *het zand*,

der Stahl, *het staal*,
der Staub, *het stof*,
der Zink, *het zink*.

4) De namen van **landen** en **plaatsen**; b. v. *das schöne Italien, het schoone Italië*; *das reiche Amsterdam, het rijke Amsterdam*.

Uitzondering. Vrouwelijk zijn : die *Schweiz, Zwitserland*; alle namen van landstrekken op *au* en *ei*; b. v. *die Moldau, Moldavië*; *die Türkei, Turkije*, benevens de provinciën van Frankrijk op *e* of *ie*. *Der Haag, 's Hage*, is manlijk.

B. Wanneer voornoemde regels het geslacht van een woord niet doen kennen, dan moet men zich richten naar den **uitgang**, volgens deze regels :

§ 18. Zijn **manlijk**: de woorden, welke eindigen op *cl, en, er, ing, ling, ig, ich*; de eenlettergrepige woorden op *all*, benevens de woorden, die met *Er* of *Ver* beginnen, en geenen vrouwelijken of onzijdigen uitgang hebben; b. v.

der Nagel, de nagel,
der Spiegel, de spiegel,
der Regen, de regen,
der Segen, de zegen,
der Hammer, de hamer,
der Kerker, de kerker,
der Haring, de haring,

der Däumling, de duimeling,
der Pfennig, de penning,
der Teppich, het tapijt,
der Stall, de stal,
der Beweis, het bewijs,
der Verdruß, het verdriet,
der Verstand, het verstand.

§ 19. Zijn **vrouwelijk**: die, welke eindigen op *t, ft, e, heit, keit, ei, ung, uß, schaft*, benevens de woorden van vreemden oorsprong op *en, ik, on* en *ie*; b. v.

die That, de daad,
die Gunst, de gunst,
die Ehre, de eer,
die Thorheit, de dwaasheid,
die Eitelkeit, de ijdelheid,
die Dieberei, de dieverij,
die Wohnung, de woning,

die Achtung, de achting,
die Wuth, de woede,
die Freundschaft, de vriendschap,
die Tendenz, de strekking,
die Religion, de godsdienst,
die Supplik, het smeekschrift,
die Antipathie, de afkeer.

§ 20. Onzijdig zijn: de woorden, welke uitgaan op *thum, sal, sel, tel, niß*, en de meeste verzamel-en herba-

lingswoorden, die met **Ge** beginnen, vooral wanneer zij op **el** eindigen; b. v.

das Fürstenthum, het vorstendom,	das Bündniß, het verbond,
das Laßsal, de la'senis,	das Gebäck, het gebak,
das Räthsel, het raadsel,	das Gebet, het gebed.
das Drittel, het derde deel,	das Gemurmel, het gemurmel.

§ 21. Op voornoemde regels heeft men de volgende uitzonderingen :

A. Op de regels over het manlijk.

1) Zijn **vrouwelijk** :

a) de namen van vogels, visschen en insecten op **el**; b. v. die Drossel, *de lijster*; die Affel, *de pissebed*. Der Vogel is manlijk.

b) die Angel, de angel,
die Bibel, de bijbel,
die Kanzel, de kansel,
die Kartoffel, de aardappel,

die Kugel, de kogel,
die Orgel, het orgel,
die Regel, de regel,
die Wurzel, de wortel.

c) die Mauer, de muur.
die Nummer, het nummer,

die Otter, de otter,
die Schulter, de schouder.

d) zijn ook vrouwelijk :

die Gefahr, het gevaar,
die Uhr, het uur,

die Vernunft, het verstand,
die Zahl, het getal.

2) Zijn **onzijdig** :

a) das Bündel, de bundel,
das Kabel, de kabel,
das Segel, het zeil,

das Siegel, het zegel,
das Takel, de takel,
das Itefel, het kwaad.

b) das Alter, de ouderdom,
das Fieber, de koorts,

das Laster, de ondeugd,
das Ufer, de oever.

c) Zijn ook onzijdig :

das Beil, de bijl.
das Boot, de boot,
das Brett, de plank,
das Elend, de ellende,
das Knie, de knie,
das Lob, de lof,

das Mal, de keer,
das Maß, de maat,
das Öl, de olie,
das Pult, de lessenaar,
das Sieb, de zeef,
das Tau, het touw.

B. Uitzonderingen op de regels over het vrouwelijk.

Zijn **manlijk** :

a) der Markt, de markt,
der Monat, de maand,
der Punkt, het (de) punt,
der Saft, het sap,
der Salat, de salade,

b) der Friede, de vrede,
der Funke, de vonk,
der Fußstapfe, de voetstap,
der Gedanke, de gedachte,
der Glaube, het geloof,

der Spinat, de spinazie,
der Unterricht, het onderwijs,
der Verlust, het verlies,
der Wicht, het wicht,
der Zierrat, het sieraad.

der Haufe, de menigte,
der Name, de naam,
der Same, het zaad,
der Schade, het nadeel,
der Wille, de wil.

C. Uitzonderingen op de regels over het onzijdig.

1) Zijn manlijk :

a) der Beweisthum, het bewijs,
der Irrthum, de dwaling,

b) der Pinsel, het penseel,

c) der Gebrauch, het gebruik,
der Gefallen, het behagen,
der Gehorsam, de gehoorzaamheid,
der Genuß, het genot,

der Reichthum, de rijkdom,
der (das) Nachsthum, de wasdom.

der Stöpsel, de stop.

der Geruch, de reuk,
der Gesang, het gezang,
der Geschmack, de smaak,
der Gewinn, de winst.

Zijn vrouwelijk

a) die (das) Drangsal, de nood,

b) die Geduld, het geduld,
die Gefahr, het gevaar,

die Trübsal, de droefenis,

die Geschwulst, het gezwel,
die Gewalt, het geweld.

§ 22. De woorden van vreemden oorsprong, welke niet onder bovengenoemde regels vallen, behouden het geslacht, dat zij in de taal hebben, waaruit zij genomen zijn ; b. v. die Armee, *het leger*; die Majestät, *de majesteit*.

Aanmerking. Het geslacht van eenige woorden hangt af van hunne beteekenis.

Zulke woorden zijn :

a) der Bußel, de bochel,
der Geißel, de gijzelaar,
der Hut, de hoed,
der Kiefer, het kakebeen,
der Kunde, de klant,
der Leisten, de leest,
der Leiter, de geleider,
der Mangel, het gebrek,
der See, het meer,

die Bußel, de gesp,
die Geißel, de geesel,
die Hut, de hoede,
die Kiefer, de pijnboom,
die Kunde, het bericht,
die Leiste, de rand,
die Leiter, de ladder,
die Mangel, de mangel,
die See, de zee.

b) der Band, het boekdeel,
 der Bauer, de boer,
 der Chor, de zangers,
 der Erbe, de erfgenaam,
 der Gift, het speeksel,
 der Koller, een paardenziekte,
 der Lohn, de belooning,
 der Messer, de opmeter,
 der Pack, het pak,
 der Reis, de rijst,
 der Schild, het schild,
 der Theil, het gedeelte,
 der Thor, de zot,
 der Verdienst, het loon,

das Band, het lint,
 das Bauer, de vogelkooi,
 das Chor, de plaats voor de zangers,
 das Erbe, het erfgoed,
 das Gift, het vergift,
 das Koller, het wambuis,
 das Lohn, het arbeidsloon,
 das Messer, het mes,
 das Pack, het janhagel,
 das Reis, het rijst,
 das Schild, het uithangbord,
 das Theil, het aandeel,
 das Thor, de poort,
 das Verdienst, de verdienste

c) die Gift, de gift,
 die Mandel, de amandel,

das Gift, het vergift,
 das Mandel, het vijftiental.

OPSTELLEN.

7. (§§ 12 – 16.)

Ich bin, ik ben,
 du bist, gij zijt,
 er ist, hij is,

wir sind, wij zijn,
 ihr seid, gij zijt,
 sie sind, zij zijn.

Ich bin die Schildwache 1) und nicht die Nachtwache 2). Die Schildwache ist eine Mannsperson 3). Hast du die Schreibfeder 4) und das Dintenfaß 5)? Das Lesebuch 6) ist verloren. Hast du die Hauptstadt 7) schon gesehen? Der Bär 8) und die Bäarin 9) sind große Thiere. Wir haben den Hengst 10) und die Stute 11) gesehen. Der König hat dem Landmann das Füllen 12) gegeben. Haben sie das Papierchen 13) und das Thierchen 14) gesehen? Nein, sie haben das Büchlein 15) und das Dintenfaß gesehen. Der Winter ist nicht so schön 16) als der Sommer 17). Der Januar 18) ist der erste 19) Monat 20) des Jahres 21).

1) Schildwach^t, 2) nachtwacht, 3) manspersoon, 4) schrijftpen, 5) inkt-pot, 6) leesboek, 7) hoofdstad, 8) beer, 9) berin, 10) hengst, 11) merrie, 12) veulen, 13) papiertje, 14) diertje, 15) boekje, 16) schoon, 17) zomer, 18) Januari, 19) eerste, 20) maand, 21) jaar.

8.

✱ De os, de ezel, de hengst en de merrie zijn nuttig 1). Hebt gij de hoofdkerk 2) gezien? Ja, ik heb de hoofdkerk der hoofdstad gezien. De eerste maand des jaars heet Januari, de vijfde 3) heet Mei. Het vaderland 4) is groot. Het voorjaar 5) is schoon; de winter en de herfst 6) zijn niet schoon. De haas 7), de valk 8) en het veulen zijn niet even 9) sterk 10) als de beer. Hebt gij den schildwacht en den nachtwacht gezien? De *Hekla*, de *Etna* 11) en de *Vesuvius* 12) zijn niet zeer 13) hoog. De robijn, de topaas 14) en de amethist 15) zijn kostbaar 16). De natuurkunde 17) en de scheikunde 18) zijn welenschappen 19). De beuk, 20) de eik en de den zijn nuttig. De *Seine*, de *Loire* en de *Rijn* zijn groot.

1) Nützlich. 2) Hauptkirche, 3) fünfte, 4) Vaterland, 5) Frühjahr, 6) Herbst, 7) Hase, 8) Falke, 9) so, 10) stark, 11) Etna, 12) Vesuv, 13) sehr, 14) Topas, 15) Amethyst, 16) werthvoll, 17) Physik, 18) Chemie, Scheidekunst, 19) Wissenschaften, 20) Buche.

9. (§§ 17—19)

Die Donau und der Main sind Flüsse 1). Der Landmann hat das Vieh verloren. Hast du das Holz, das Eisen 2), den Stahl und den Zink gesehen? Das große Frankreich 3) ist sehr stark gewesen 4). Die Schweiz und die Türkei sind nicht so groß als das heiße 5) Afrika. Ich liebe 6) das Lesen, und du das Spielen. Hast du den Hammer, den Meißel 7), den Degen und den Ring gesehen? Der Sperling 8) ist in dem Käfig 9) gewesen. Hast du den Lattich 10) und den Essig 11)? Wir haben eine Kirsche 12), eine Birne und einen Apfel. Hast du die Frucht 13) und den Kuchen 14) gegeben? Die Schmeichelei 15) und die Faulheit 16) sind nicht schön.

1) Stroomen, 2) ijzer, 3) Frankrijk, 4) geweest, 5) warm, 6) bemin, 7) beitel, 8) musch, 9) kooi, 10) latuw, 11) azijn, 12) kers, 13) vrucht, 14) kock, 15) vleierij, 16) luiheid.

10.

Het ijzer is niet zoo kostbaar als het goud. Hier is het

staal en het zink. De jongeling heeft eenen vinger 1) en eenen duim 2) verloren. Hebben zij den stamper 3), den emmer 4) en den bezem 5) gezien? Ik heb den penning, het tijk 6) en den beker 7) verloren. Het bezoek 8) en het bewijs heb ik niet gehad 9). Hebt gij het verdriet en het verlies 10) gehad? De lucht 11) en de aarde zijn ons nuttig. De goedheid 12), de matigheid 13) en de *bescheidenheid* zijn schoon. Zwitserland is niet zoo groot als Turkije. Hebt gij de musch en de kooi gezien? Hebt gij den jongeling 14) den koek, den appel en de peer gegeven?

1) Finger, 2) Daumen. 3) Stössel, 4) Eimer, 5) Besen, 6) Zwillich, 7) Becher, 8) Besuch, 9) gehabt, 10) Verlust, 11) Luft, 12) Güte, 13) Mäßigkeit, 14) datief.

(11. § 20.)

Het vorstendom is niet groot. Hebt gij het monster 1) gezien? Wij hebben het raadsel gelezen. Zij hebben het hoofdstuk 2) gelezen. Het geheugen 3) is eene kracht 4) der ziel. De man heeft het gezicht 5) en het gehoor 6) verloren. Wij hebben de getuigenis 7) en de vergelijking 8) gelezen. Hebt gij het lot 9) des konings gehoord 10)? Ik heb het afbeeldsel 11) van den jongeling gezien. Hebben zij het geschreeuw 12) gehoord en het beletsel 13) gezien? De gezondheid 14) is een gevolg 15) der zindelijkheid 16). De gezellen hebben de *melodie* gehoord.

1) Scheusal, 2) Capitel, 3) Gedächtnis, 4) Kraft, 5) Gesicht, 6) Gehör, 7) Zeugnis, 8) Gleichnis, 9) Schicksal, 10) gehört, 11) Bildnis, 12) Geschrei, 13) Hindernis, 14) Gesundheit, 15) Folge, 16) Reinlichkeit.

12. (§ 21.)

De kwartel 1) en de meerle 2) zijn niet in de 3) kooi. Hebt gij de mossel 4) gezien? Zij hebben eene hommel 5) en eene pissebed gezien. Hij heeft den bijbel niet gelezen. De aardappel is rond 6) gelijk 7) een kogel, en heeft eenen wortel. Is de otter een vogel? Neen. Wij hebben het gevaar niet gezien. De boot heeft den kabel en den takel *verloren*. Hebt gij de maat, de olie en het touw gezien?

Het wicht heeft het punt niet gehoord. Het geloof is de vrede des menschen. De salade en de spinazie zijn in den 3) tuin 8). De boot heeft het zeil verloren. Wij hebben den kogel, het orgel, de bijl en den lessenaar gezien.

1) Wachtel, 2) Ansel, 3) datief, 4) Muschel, 5) Hummel, 6) rund, 7) wie, 8) Garten.

13.

Het wicht heeft de dwaling niet gehoord. Het gezang heeft ons 1) een genot gegeven. Ik ken 2) den reuk en den smaak van den aardappel. In het 3) gevaar heeft hij het geduld niet. Het geweld heeft ons de droefenis gegeven. Hebt gij het penseel en de stop? De stad heeft eene hoogeschool 4) en eene bibliotheek 5). Hebt gij den hoed, de ladder en den geesel gezien? De boer heeft de vogelkooi verloren. De erfgenaam heeft het erfdeel gehad. De zot heeft de poort gesloten 6). De klant heeft het bericht gelezen. De geleider heeft de ladder niet gehad. De opmeter heeft het mes verloren. De boer heeft het wambuis niet gehad.

1) Unß, 2) fenne, 3) datief, 4) Universität, 5) Bibliothek, 6) geschlossen.

14. Herhaling.

Het boek is in de 1) kast 2). Hebt gij eenen appel, eene peer of eene kors? De schildwacht heeft de getuigenis gegeven. De jongeling heeft het boekje, de pen en den inktkoker verloren. Onwetendheid 3) is het gevolg der luiheid. De zuster heeft de vergelijking gelezen. De manspersoon heeft den eik, den beuk en den olm 4) gekocht 5). De bezem, de beker, de kooi en de azijnflesch 6) zijn in de 1) keuken. Het diamant en het robijn zijn niet zoo 7) nuttig als het ijzer en het staal. De Rijn en de Donau zijn stroomen 8). Het kind heeft den vader het derde deel der vrucht gegeven. De vroomheid 9) adelt den jongeling en het meisje 10).

1) Datief, 2) Kasten, 3) Unwissenheit, 4) Ulme, 5) gekauft, 6) Essigflasche, 7) so, 8) Flüsse, 9) Frömmigkeit, 10) Mädchen.

Verbuiging der zelfstandige naamwoorden.

§ 23. Men heeft in het Hoogduitsch twee soorten van verbuigingen: de **sterke** en de **zwakke**.

Volgt een woord de **sterke** verbuiging, dan gaat het in den genitief enkelvoud uit op **es** of **s**.

Volgt het de **zwakke**, dan gaat het in dien naamval uit op **en** of **n**.

De **vrouwelijke** zelfstandige naamwoorden echter blijven in het **enkelvoud onveranderd**.

Ieder zelfstandig naamwoord volgt eene van de twee genoemde verbuigingen: de **vrouwelijke** volgen de **zwakke**; alle **onzijdige** volgen de **sterke**; de **manlijke** deels de **sterke**, deels de **zwakke**.

Zwakke verbuiging.

§ 24. De woorden, die tot dezen vorm behooren,

- nemen in het meervoud **nooit** den **lm** uit;
- zijn alleen **manlijk** of **vrouwelijk**;
- de **manlijke** gaan overal uit op **en** of **n**, behalve in den **nominatief enkelvoud**;

d) de **vrouwelijke** blijven in het enkelvoud onveranderd, doch nemen in het meervoud **en** of **n** aan. *doch de vrouw nemen*

Tot dezen vorm behooren:

1) De **vrouwelijke** zelfstandige naamwoorden; b. v. die *Frau*, de *vrouw*, die *Frauen*, de *vrouwen*; die *Wurzel*, de *wortel*, die *Wurzeln*, de *wortelen*.

2) Alle **manlijke** zelfstandige naamwoorden, welke op **e** uitgaan; b. v. der *Löwe*, de *leeuw*, des *Löwen*, die *Löwen*.

3) De **volksnamen**, vooral de tweelettergrepige op **er**; b. v. der *Tartar*, de *Tartaar*, des *Tartaren*, die *Tartaren*; der *Kaffer*, de *Kaffer*, des *Kassern*, die *Kassern*.

4) De volgende manlijke woorden:

der *Bär*, de *beer*,
der *Vink*, de *vink*,
der *Fürst*, de *vorst*,
der *Gesell*, de *geze*,
der *Graf*, de *graaf*,
der *Held*, de *held*,
der *Herr*, de *heer*,

der *Hirt*, de *herder*,
der *Mensch*, de *mensch*,
der *Moor*, de *moor*,
der *Idiot*, de *idiot*,
der *Sohn*, de *os*,
der *Prinz*, de *prins*,
der *Thor*, de *dwaas*.

Aanmerking. De woorden die in den nominatief enkelvoud uitgaan op *e* of op de toonlooze lettergrepen *el*, *er*, *ar*, nemen slechts eene *n* aan; de overige woorden dezer verbuiging nemen *en*.

Voorbeelden.

Enkelvoud.

N. der Graaf, de graaf,
G. des Grafen, des graven,
D. dem Grafen, den graaf,
A. den Grafen, den graaf.

Enkelvoud.

N. die Frau, de vrouw,
G. der Frau, der vrouw,
D. der Frau, der vrouw,
A. die Frau, de vrouw.

Meervoud.

die Grafen, de graven,
der Grafen, der graven,
den Grafen, den graven,
die Grafen, de graven.

Meervoud.

die Frauen, de vrouwen,
der Frauen, der vrouwen,
den Frauen, den vrouwen,
die Frauen, de vrouwen.

Aanmerking. Eenige vrouwelijke woorden nemen in het meervoud geene *n* aan; namelijk:

a) Enkelvoud.

N. die Mutter, de moeder,
G. der Mutter, der moeder,
D. der Mutter, der moeder,
A. die Mutter, de moeder.

Meervoud.

die Mütter, de moeders,
der Mütter, der moeders,
den Mütter, den moeders,
die Mütter, de moeders.

Evenzoo die Tochter, de dochter, meervoud: die Töchter.

b) De volgende woorden nemen in het meervoud eene *n*, en in den datief meervoud *en* aan; daarenboven ont-
vagen zij allen den Umlaut:

die Angst, de angst,
die Ausflucht, de uitvlucht,
die Art, de aks,
die Bank, de bank,
die Braut, de bruid,
die Brust, de borst,
die Faust, de vuist,
die Frucht, de vrucht,
die Gans, de gans,
die Gemüth, het gezwel,
die Gruft, de groeve,
die Hand, de hand,
die Haut, de hui l,
die Kluft, de kloof,
die Kraft, de kracht,
die Kuh, de koe,
die Kunst, de kunst,
die Laus, de luis,

die Lust, de lucht,
die Lust, de lust,
die Macht, de macht,
die Magd, de meid,
die Maus, de muis,
die Nacht, de nacht,
die Naht, de naad,
die Noth, de nood,
die Noß, de noot,
die Sau, de zeng,
die Schnur, het snoer,
die Stadt, de stad,
die Wand, de wand,
die Wulst, de wrong,
die Zunft, het gilde,
die Wurst, de worst,
die Zusammenkunft, de samen-
komst.

hier de compositie

Voorbeeld.

Enkelvoud.

N. die Hand, de hand,
 G. der Hand, der hand,
 D. der Hand, der hand,
 A. die Hand, de hand,

Meervoud.

die Hände, de handen,
 der Hände, der handen,
 den Händen, den handen,
 die Hände, de handen.

*Sterke Verbuiging.**Enkelvoud.*

§ 25. Zooals reeds gezegd is, volgen **alle onzijdige en vele manlijke** zelfstandige naamwoorden de sterke verbuiging, d. i. zij hebben in den genitief *enkeltvoud* *es* of *s*; in den datief *e* als de genitief op *es* uitgaat; anders is de datief, zooals de accusatief, gelijk aan den nominatief; b. v.

N. der Tag,	der Vater,	das Kind,	das Ufer,
G. des Tages,	des Vaters,	des Kindes,	des Ufers,
D. dem Tage,	dem Vater,	dem Kinde,	dem Ufer,
A. den Tag.	den Vater.	das Kind.	das Ufer.

Meervoud.

§ 26. De onzijdige woorden, benevens de manlijke, welke de sterke verbuiging volgen, vormen hun meervoud op vier verschillende wijzen: zij blijven namelijk, wat den uitgang aanbetreft, **onveranderd**, of wel zij nemen *er* of *en* aan; in den datief van het meervoud voegt men altijd eene *n* bij den nominatief meervoud, indien deze niet reeds op *n* uitgaat. Men heeft dus deze vormen:

1	2	3	4
N. —	N. — er,	N. — en,	N. — e,
G. —	G. — er,	G. — en,	G. — e,
D. — n,	D. — ern.	D. — en,	D. — en,
A. —	A. — er.	A. — en	A. — e.

§ 27. Sommige zelfstandige naamwoorden der sterke verbuiging nemen in het meervoud den Umlaut, sommige niet.

1) De **onzijdige** zelfstandige naamwoorden nemen den Umlaut niet, behalve wanneer zij hun meervoud op er vormen; b. v. das Schaf, het schaap, die Schafe; das Lamm, het lam, die Lämmer.

2) De manlijke zelfstandige naamwoorden, die het meervoud op *en* vormen, nemen den Umlaut **niet**; b. v. der Staat, *de staat*, die Staaten.

3) De manlijke zelfstandige naamwoorden, die het meervoud op *er* vormen, nemen **allen** den Umlaut; b. v. der Wurm, *de worm*, die Würmer.

4) De **meeste** manlijke woorden, die in het meervoud eene *e* aannemen, of die, wat den uitgang aanbetreft, **onveranderd** blijven, nemen den Umlaut; sommige nem *n* hem niet; b. v. der Baum, *de boom*, die Bäume, der Vater, *de vader*, die Väter. Der Hund, *de hond*, die Hunde; der Kragen, *de kraag*, die Kragen.

§ 28. Eerste meervoudsvorm der sterke verbuiging

N. —
G. —
D. — *n*,
A. —

Tot dezen vorm behooren.

1) De **onzijdige** zelfstandige naamwoorden, die met *Ge* beginnen, en op *e* eindigen; b. v. das Gebäude, *het gebouw*.

2) De **verkleinwoorden** op *chen* en *lein*.

3) Der Käse, *de kaas*, das Eingeweide, *het ingewand*.

4) De manlijke en onzijdige zelfstandige naamwoorden op *el*, *en*, *er*.

Voorbeelden.

Enkelvoud.	Meervoud.	Enkelvoud.	Meervoud.
N. der Käse,	die Käse,	N. der Bruder,	die Brüder,
G. des Käses.	der Käse,	G. des Bruders,	der Brüder,
D. dem Käse,	den Käsen,	D. dem Bruder,	den Brüdern,
A. den Käse,	die Käse.	A. den Bruder,	die Brüder.

Aanmerking. Der Bauer, *de boer*, der Vetter, *de neef*, en de. Pantoffel, *de pantoffel*, nemen in het meervoud eene *n* aan.

§ 29. Tweede meervoudsvorm.

N. — *er*,
G. — *er*,
D. — *ern*,
A. — *er*.

Tot dezen vorm behooren :

1) de woorden op *thum*; b. v. *der Reichthum, de rijkdom, des Reichthums, die Reichthümer.*

2) der Bösewicht, de booswicht,	der Ort, de stad, het dorp,
der Dorn, de doorn,	der Rand, de rand,
der Geist, de geest,	der Strauch, de struik,
der Gott, de god,	der Vormund, de voogd,
der Leib, het lijf,	der Wald, het woud,
der Mann, de man,	der Wurm, de worm.

3) de onzijdige zelfstandige naamwoorden, die in het Nederlandsch het meervoud op *eren* vormen ; b. v. *das Kalb, het kalf, des Kalbes, die Kälber, de kalveren.*

4) das Amt, het ambt,	das Holz, het hout,
das Bad, het bad,	das Horn, de hoorn,
das Bild, het beeld,	das Korn, de korrel,
das Buch, het boek,	das Kraut, het kruid,
das Dach, het dak,	das Land, het land,
das Dorf, het dorp,	das Loch, het gat,
das Fach, het vak,	das Maul, de muil,
das Faß, het vat,	das Nest, het nest,
das Feld, het veld,	das Pfand, het pand,
das Gastmahl, het gastmaal,	das Regiment, het regiment,
das Geld, het geld,	das Reis, het rijs,
das Gemach, het vertrek,	das Schloß, het slot,
das Geschlecht, het geslacht,	das Schwert, het zwaard,
das Geysenst, het spook,	das Spital, het hospitaal,
das Glas, het glas,	das Stift, het stift,
das Grab, het graf,	das Thal, het dal,
das Grabmal, de zerk,	das Tuch, de doek,
das Haupt, het hoofd,	das Weib, de vrouw.
das Haus, het huis,	

Voorbeelden.

<i>Enkelvoud.</i>	<i>Meervoud.</i>	<i>Enkelvoud.</i>	<i>Meervoud.</i>
N. der Mann,	die Männer,	N. das Faß,	die Fässer,
G. des Mannes,	der Männer,	G. des Fasses,	der Fässer,
D. dem Manne,	den Männern,	D. dem Fasse,	den Fässern,
A. den Mann,	die Männer.	A. das Faß,	die Fässer.

Aanmerking. Zooals gezegd is, nemen alle woorden van dezen vorm den Umlaut aan.

§ 30. *Derde meervoudsvorm.*

N. — n of en,
G. — n of en,
D. — n of en,
A. — n of en.

Tot dezen vorm behooren .

1) De **manlijke** namen van **personen**, welke op het toonlooze or eindigen ; b. v. der Professor, des Professors, die Professoren.

2) De volgende manlijke woorden :

der Bauer, de boer,	der Schmerz, de smart,
der Diamant, de (het) diamant,	der See, het meer,
der Mast, de mast,	der Staat, de staat,
der Muskel, de spier,	der Strahl, de straal.
der Nachbar, de nabuur,	der Unterthan, de onderdaan,
der Pantoffel, de pantoffel,	der Better, de neef.

3) De volgende onzijdige woorden :

das Auge, het oog.	das Hemd, het hemd.
das Ende, het einde,	das Möbel, het meubel,
das Erbe, het erfgoed,	das Ohr, het oor.

Voorbeelden :

<i>Enkelvoud.</i>	<i>Meervoud.</i>	<i>Enkelvoud.</i>	<i>Meervoud.</i>
N. der Staat,	die Staaten,	N. das Ohr,	die Ohren,
G. des Staates,	der Staaten,	G. des Ohres,	der Ohren,
D. dem Staate,	den Staaten.	D. dem Ohre,	den Ohren,
A. den Staat,	die Staaten.	A. das Ohr,	die Ohren.

Aanmerking Zooals gezegd is, neemt geen enkel woord van dezen vorm den Umlaut aan. De woorden op e, el, er, ar, nemen in het meervoud u aan; de overige woorden dezer verbaiging nemen en.

§ 31. *Vierde meervoudsvorm.*

Tot dezen vorm behooren :

1) De manlijke Duitsche woorden op

	all,	and,	at,	
icht,	ig,	ing,	rich;	b. v.
der Stall, de stal,		der König, de koning,		
der Stand, de stand,		der Ring, de ring,		
der Monat, de maand,		der Jüngling, de jongeling,		
der Habicht, de havik,		der Gänseich, de waard.		

2) De woorden op **niss** en **sal** ; b. v. das Erkenntnis, *het* **ronnis**; das Schenkel, *het* **monster**.

3) Alle overige manlijke en onzijdige Duitsche stamwoorden, die bij de vorige regels niet opgegeven zijn :
b. v.

der Arm, de arm,
 der Hund, de hond,
 der Knecht, de knecht,
 der Koch, de kok,

das Jahr, het jaar.
 das Schaf, het schaap,
 das Thier, het dier,
 das Thor, de poort, enz.

Voorbeelden.

<i>Enkelvoud.</i>	<i>Meervoud.</i>	<i>Enkelvoud.</i>	<i>Meervoud.</i>
N. der Stall.	die Ställe,	N. das Jahr,	die Jahre,
G. des Stalles,	der Ställe,	G. des Jahres,	der Jahre,
D. dem Stalle,	den Ställen,	D. dem Jahre,	den Jahren,
A. den Stall,	die Ställe.	A. das Jahr,	die Jahre.

§ 32. Onregelmatige verbuiging.

<i>Enkelvoud.</i>	<i>Meervoud.</i>	<i>Enkelvoud.</i>	<i>Meervoud.</i>
N. der Name,	die Namen,	N. das Herz,	die Herzen,
G. des Namens,	der Namen,	G. des Herzens,	der Herzen,
D. dem Namen,	den Namen,	D. dem Herzen,	den Herzen,
A. den Namen.	die Namen.	A. das Herz,	die Herzen.

Gelijk der Name worden verbogen de woorden, opgegeven in § 21, B. b.

Verbuiging der eigennamen.

§ 33. Eigennamen van zaken.

De eigennamen van zaken worden in het algemeen verbogen gelijk in het Nederlandsch; b. v.

N. der Balkan,	N. Amsterdam,
G. des Balkans,	G. Amsterdams,
D. dem Balkan,	D. Amsterdam,
A. den Balkan.	A. Amsterdam.

§ 34. Eigennamen van personen

In het enkelvoud blijven de eigennamen van personen onveranderd, indien zij vergezeld zijn van het lidwoord; anders nemen zij in den genitief eene s aan; b. v.

N. der Ludwig, Lodewijk,	N. Ludwig.
G. des Ludwig,	G. Ludwigs.
D. dem Ludwig,	D. Ludwig (en),
A. den Ludwig.	A. Ludwig

Aanmerking. De manlijke Duitsche eigennamen op s, f, sch, r, j en h, benevens de vrouwelijke op e en ie nemen in den genitief ens of ns aan, indien het lidwoord niet voorafgaat; b. v. Felix, Felixens; Fris, Frisens; Louise, Louisens.

§ 35. In het **meervoud** nemen de manlijke Duitsche eigennamen eene *e* (datief *en*;) aan, en de vrouwelijke *en* of *n*; b. v. die Ludwige, die Louisen, die Adelheden.

Aanmerking. De manlijke eigennamen op *a*, *e*, *i*, *el*, *en*, *er* blijven onveranderd; b. v. die Seneca, *de Seneca's*, die Göthe, die Schiller.

De vrouwelijke op *a*, *i*, *o*, *u* of *y* nemen 's aan; b. v. die Martha's, die Lili's. Die op *a* en *y* kunnen ook 'n aannemen.

Geen enkele eigennaam neemt in het meervoud den *Umlaut* aan.

§ 36. De eigennaam, die vóór eenen anderen eigennaam, of achter eenen eigennaam of gemeennaam staat, wordt verbogen gelijk in het Nederlandsch; b. v. Gustav Wasa's Regierung. Gustaaf Wasa's regeering. Kaiser Karls Kriege. Keizer Karels oorlogen.

De bijnamen en bijstellingen worden altijd verbogen; b. v. Karl der Große, Karls des Großen. Napoleon, Kaiser der Franzosen; Napoleons, Kaisers der Franzosen.

Verbuiging der vreemde woorden.

§ 37. De woorden aan doode talen ontleend, nemen in den genitief enkelvoud eene *s* aan, indien zij niet reeds op *s* uitgaan. In het meervoud gaan zij uit op *en*.

§ 38. De woorden aan levende talen ontleend, nemen in den genitief enkelvoud en in het geheele meervoud eene *s* aan, vooral indien zij de oorspronkelijke uitspraak behouden.

Aanmerkingen over de verbuiging.

§ 39. 1) De verandering der sluitletters *f* en *s* in *v* en *z* heeft in het Hoogduitsch niet plaats; men schrijft dus: der Graf, *de graaf*, des Grafen, *des graven*. Der Hals, *de hals*, die Hals, *de halzen*.

2) De samengestelde woorden volgen de verbuiging van hun stamwoord; b. v. das Rathhaus, *het raadhuis*, die Rathhäuser.

In de woorden, welke met Mann zijn samengesteld, verandert Mann meestal in Leute; somtijds heeft het Männer; b. v. Kaufmann, *koopman*, Kaufleute. Staatsmann, *Staatsmänner*.

OPSTELLEN.

15. (§ 24.)

Die Löwen und die Löwinnen sind groß. Hast du die Tannen, die Eichen und die Ulmen gesehen? Wir haben Nachtigallen 1), Lerchen 2) und Finken gekauft. Die Prinzessinnen 3) sind Schwestern. Ich habe dem Fürsten die Zeitungen 4) gegeben. Haben sie den Helden, den Menschen, den Prinzen und den Narren gesehen? Wir haben den Ruhm der Baiern 5), der Ungarn 6) und der Franzosen 7) gehört. Der Mohr des Grafen ist schwarz 8). Wir haben dem Hirten, dem Herrn und dem Fürsten ein Geschenk gegeben. Die Hirten haben den Ochsen, die Kuh und das Schaf verloren. Die Thaten 9) der Troon sind Thorheiten 10). Die Wohnungen 11) des Fürsten sind schön. Die Religionen 12) der Menschen sind verschillen 13).

1) Die Nachtigall, de nachtegaal, 2) die Lerche, de leeuwerik, 3) die Prinzessin, de prinses, 4) die Zeitung, de courant, 5) der Baier, de Beier, 6) der Ungar, de Hongaar, 7) der Franjose, de Franschman, 8) schwarz, zwart, 9) die That, de daad, 10) die Thorheit, de dwaasheid, 11) die Wohnung, de woning, 12) die Religion, de godsdienst, 13) verschillen, verschillend.

X 16.

Het gezang 1) der nachtegalen is schoon. De sterkte 2) van den os, den leeuw, de leeuwin en den beer is groot. De wortelen der eiken en der populieren 3) zijn sterk. De herders hebben den prins de smeekschriften 4) gegeven. Wij hebben de couranten, de labels 5) en de lessen 6) gelezen. Alle menschen zijn sterfelijk 7). De residenties 8) der vorsten zijn schoon en groot. Wij hebben de molens 9), de hutten 10) en de schuren 11) gezien. De graaf heeft den prins kanonnen 12) en kogels 13) gegeven. Gij hebt otters 14), hommels 15), kwartels 16) en mo selen 17) gezien. Zotten en dwazen zijn ook 18) menschen. Niet *alle* daden der helden zijn schoon.

Aanmerking. De letter m. geeft aan, dat het woord manlijk; v., dat het vrouwelijk, o., dat het onzijdig is.

1) Gefang, m. 2) Stärke v. 3) Pappel, v. 4) Supplik, v. 5) Zabel, v. 6) Ecton, v. 7) sterblich, 8) Residenz, v. 9) Mühle, v. 10) Hütte, v. 11) Scheune, v. 12) Kanone, v. 13) Kugel, v. 14) Otter, v. 15) Hummel, v. 16) Wachtel, v. 17) Muschel, v. 18) auch.

X 17.

De katten 1) zijn niet zoo groot als de otters; de vinken niet zoo groot als de kwartels. Wij hebben den vorst, den prins en den held een geschenk gegeven. De zusters van den heer zijn groot. De dapperheid der Franschen en der Beieren is groot. De wetenschappen versieren 2) den mensch. Zij hebben aan de zusters en aan de vrouwen de kwartels, de vederen, de peren en de uien 3) gegeven. Hebben zij de manspersonen of de vrouwen gezien? De Beieren hebben goed 4) *bier*, de Hongaren goeden 5) wijn. De vorsten, de graven en de prinsen hebben twee 6) beren, drie 7) otters en eene leeuw in geschoten 8). De zusters hebben de schrijfpennen verloren en de lessen vergeten 9). De deugden 10) zijn het sieraad 11) van den mensch.

1) Stape, v. 2) zieren, 3) Zwiebel, v. 4) gutes, 5) guten, 6) zwei, 7) drei, 8) geschossen, 9) vergessen, 10) Tugend, v. 11) Zierde, v.

De Heere 18. (§ 24, Aanm.)

Die Dochters der Mütter haben Früchte, Gänse, Würste und Nüsse gekauft. Die Hände der Helden haben g. ofte Kräfte. Die Fürsten haben die Macht in den Händen. Die Menschen haben Zusammenkünfte in den Städten. Haben sie die Hirten, die Kühe und die Gänse gesehen? Die Städte haben die Macht nicht gehabt. Die Vänke stehen 1) in der Schule 2). Der Jüngling hat Hasen 3), Mäuse und Wachteln gefangen. Die Mütter haben den Töchtern die Nüsse gegeben. Alle Künste sind schön und nützlich.

1) Staan, 2) die Schule, de school, 3) der Hase, de haas.

X 19.

De huiden der ossen, der koeien en der beren zijn nuttig. In den 1) zomer zijn denachten niet zoo lang als in den

1) *w'nter*. De meiden hebben worsten en noten gekocht. Hij heeft de ganzen in de 1) handen gehad. De kunsten en wetenschappen zijn nuttig. De krachten der ganzen zijn niet groot. De vruchten van den arbeid 2) zijn zoet 3). De kerken 4) der steden zijn groot. De moeders en de dochters zijn in de 1) kerk geweest. De borsten der helden zijn sterk. In de 1) steden heeft men 5) samenkomsten. De noten zijn vruchten. Wij hebben het 6) aan de moeder en aan de dochters van den prins gegeven. Hebt gij het gezien?

1) Datief, 2) Arbeit, v. 3) süß, 4) Kirche, v. 5) man, 6) ee.

X 20. (§§ 25 en 28.)

De bepaling staat in den **datief** bij de voorzetsels

{ nach, mit, bei, sammt, von, nächst,
— aus, außer, zu, zuwider,
entgegen, binnen, nebst,
gemäß, seit, gegenüber.

Die Gestade 1) der Inseln 2) sind bedeckt 3) mit Muscheln. Haben sie die Gebäude 4) der Stadt gesehen? Alle Gewerbe 5) sind nicht eben nützlich. Ich habe zwei Aepfelfchen 6) und drei Brünchen 7) gekauft. Wir haben die Störchlein 8) und die Ruchlein 9) gesehen. Die Mutter hat zwei Käse, drei Aepfel und einen Kuchen 10) gekauft. Die Brüder des Vaters haben die Esel und die Ochsen verkauft 11). Die Stadt hat zwei schöne Tempel. Die Frau hat die Besen 12) mit den Eimern 13) verloren. Die Hämmer 14) und die Nägel 15) sind in dem Kasten. Die Fenster 16) des Gebäudes sind sehr groß.

1) Das Gestade, de oever, 2) die Insel, het eiland, 3) bedekt, 4) die Muschel, de schelp, 5) das Gewerbe, het ambacht, 6) das Aepfelfchen, het appeltje, 7) das Brünchen, het peertje, 8) das Störchlein, het ooievaartje, 9) das Ruchlein, het kuiken, 10) der Kuchen, de koek, 11) verkocht, 12) der Besen, de bezem, 13) der Eimer, de ommer, 14) der Hammer, de hamer, 15) der Nagel, de nagel, 16) das Fenster, het venster.

21.

De broeders van den vader hebben de hamers, de nagels en de beitels 1) verloren. De meisjes 2) hebben aan de kui-

kens het voeder 3) gegeven. Hebbende vaders de hamers, de bezems en de emmers gekocht? De tempels zijn gesloten. De gezellen werken 4) met hamers, beils en tangen 5). De herders 6) zijn dikwijls zangers 7). De ooievaartjes zijn goede 8) diertjes. Wij hebben bij de schilders goede 8) schilderijen 9) gezien. De werklieden 10) hebben hamers en nagels gekocht. De tijgers 11) en de leeuwen zijn niet zoo nuttig als de ossen, de ezels, de veulens en de merries 12). De ruiters 13) hebben sabels 14) of *degens*. De boekjes en de papiertjes van den leerling 15) zijn verloren.

1) Messel, m. 2) Mädchen, o. 3) Futter, o. 4) arbeiten, 5) Zange, v. 6) Schäfer, m. 7) Sänger, m. 8) gute, 9) Gemälde o. 10) Arbeiter, m. 11) Tiger, m. 12) Stute, v. 13) Reiter, m. 14) Säbel, m. 15) Schüler

22. (§§ 25, 27, 29.)

Die Reichthümer sind dem Menschen nützlich. Die Räuber 1) sind Bösewichter. Die Würmer sitzen 2) auf den Blättern der Kräuter. Die Männer arbeiten nicht mit den Weibern. Der Geist Gottes kennt 3) alle Geschlechter. Die Kinder haben mit den Bildern gespielt 4). Auf den Gräbern sind Grabmäler. Die Männer haben die Kälber, die Kinder 5) und die Eier 6) gekauft. Die Nester der Vögel 7) sind in den Wäldern. Die Väter haben die Felder des Thales gesehen. Die Dörfer des Fürstenthums 8) sind nicht groß. Die Götter der Heiden 9) waren schlechter 10) als 11) die Menschen. Zwei Reiter des Regiments haben ihre 12) Schwerter verloren.

1) Der Räuber, de roover, 2) zitten, 3) kent, 4) gespeeld, 5) das Rind, het rund, 6) das Ei, het ei, 7) der Vogel, de vogel, 8) das Fürstenthum, het vorstendom, 9) der Heide, de heiden, 10) schlechter, 11) dan, 12) hunne.

23.

De mannen hebben de gelden in de 1) koffers 2) gesloten. De vogels van het woud eten 3) wormen. De beelden en de boeken der kinderen zijn verloren. De roovers hebben de lammeren 4), de runderen en de ossen gestolen 5). De hoenders 6) zitten op 7) de daken der dorpen. De hoofden des lands zijn groote 8) mannen. In de 9) doeken

zijn gaten. Op de graven der helden zijn zerken. In het 9) dal zijn wouden en velden. Hebt gij de gaten der sloten gezien? De dorpen en de kasteelen 10) liggen 11) in de 9) landen. De vertrekken der hospitalen zijn groot. God heeft geene 12) spoken geschapen 13), maar 14) wel 14) geesten. In het 9) woud zijn nesten met vogels. De deugd maakt 15) mannen, vrouwen en kinderen gelukkig 16).

1) Accusatief, 2) Koffer, m. 3) effen, 4) Lamm, o. 5) gestohlen, 6) Hubn, o. 7) auf, met den datief, 8) große, 9) datief, 10) Schloß, o. 11) liegen, 12) feine, 13) geschaffet, 14) wohl, aber, 15) macht 16) glücklich

24. (§§ 25 en 30.)

Die Nachbarn des Bauers sind Unterthanen des Fürsten. Hast du die Pantoffeln des Professors gesehen? Der Mensch hat zwei Augen und zwei Ohren, doch nur 1) Einen Mund 2). Die Diamanten des Senators 3) sind verloren. Die Bauern haben die Hemden und die Möbeln gekauft. Die Schmerzen der Muskeln sind groß. Die Strahlen der Sonne erleuchten 4) den See. Das Auge sieht 5) die Masten des Schiffes 6) nicht. Die Senatoren sorgen 7) für 8) das Heil 9) des Staates. Der Nutzen 10) des Auges und des Ohres ist groß. Die Diamanten und die Möbeln sind das Erbe des Doctors. Das Laster 11) verursacht große Schmerzen.

1) Doch slechts, 2) der Mund, de mond, 3) der Senator, de senator, de raadshoor, 4) verlichten, 5) ziet, 6) das Schiff, het schip, 7) zorgen, 8) voor, 9) heil, 10) nut, 11) ondeugd.

25.

De neven van den senator hebben de schilderijen 1), de diamanten en de meubels van den professor gekocht. De onderdanen van den prins zijn boeren en burgers 2). De naburen van den neef hebben de pantoffels en de hemden gekocht. De stralen van den diamant zijn schoon. De oogen zijn de spiegels 3) der ziel. Hij heeft de oogen en de ooren verloren. De pantoffels van den boer en den neef heb ik niet gezien. De stralender zon verlichten den top 4)

van den mast. De dorpen liggen 5) aan 6) den oever 7) van het meer. De vorsten zijn de hoofden der onderdanen. De spieren, de oogen en de eeren van den mensch hebben dikwijls 8) groote 9) smarten.

1) Gemälde, o. 2) Bürger, m. 3) Spiegel, m. 4) Gipfel, m. 5) liegen, 6) an, auf, met den datief, 7) Ufer, o. 8) oft, 9) große.

26. (§§ 25 en 31).

X In dem Stalle des Königs sind Pferde 1) und Hunde 2). Die Jünglinge, die Knechte und die Meister 3) arbeiten. Die Marschälle 4) und die Herzoge 5) sind bei dem Könige gewesen. In der Stadt wohnen 6) Köche 7), Wirthe 8), Goldschmiede 9) und Maler 10). Hast du die Schafe, die Hunde, die Pferde und die Ochsen gesehen? Die Mädchen haben die Ringe, die Bücher und die Federn verloren. Die Schicksale 11) der Menschen sind verschieden 12). Die Untertanen müssen 13) den Königen gehorchen 14). Die Häringe 15) und die Hechte 16) sind Fische 17). Die Pferde mit den Hunden des Wirthes sind verloren. Die Zöglinge 18) der Schule sind bei dem Lehrer 19).

1) Das Pferd, het paard, 2) der Hund, de hond, 3) der Meister, de meester, 4) der Marschall, de maarschalk, 5) der Herzog, de hertog, 6) wonen, 7) der Koch, de kok, 8) der Wirth, de herbergier, 9) der Goldschmied, de goudsmid, 10) der Maler, de schilder, 11) das Schicksal, het lotgeval, 12) verschillend, 13) moeten, 14) gehoorzamen, 15) der Häring, de haring, 16) der Hecht, de snoek, 17) der Fisch, de visch, 18) der Zögling, de leerling, 19) der Lehrer, de onderwijzer.

27.

De zelfstandige naamwoorden, die in dit opstel voorkomen, nemen in het meervoud den *Umlaut* aan.

De koppen 1) der paarden zijn groot; de koppen der vossen 2) zijn *klein*. De zonen 3) des konings zijn niet *hier* geweest. De hanen 4) en de zwanen zijn vogels. De vossen hebben korte 5) pooten 6), de zwanen *lange* halzen 7), de ezels *lange* staarten 8). De standen zijn verschillend in de wereld 9). De zonen van den kok hebben zwanen, snoeken en *andere* visschen gekocht. Hebt gij de boomen 10.)

en de tuinen 11) gezien? De leerlingen hebben de verzen 12) der gedichten 13) gelezen. De stoelen 14), de potten 15) en de manden 16) zijn niet hier. In de de beken 17), rivieren 18) en stroomen 19) is water 20). Wij hebben de knechts van den herbergier met de zonen van den kok gezien.

1) Kopf, m. 2) Fuchs, m. 3) Sohn, m. 4) Hahn, m. 5) furze, 6) Fuß, m. 7) Hals, m. 8) Schwanz, m. 9) in der Welt. 10) Baum, m. 11) Garten m. 12) Vers, m. 13) Gedicht, o. 14) Stuhl, m. 15) Tort, m. 16) Rock, m. 17) Bach, m. 18) Fluß, m. 19) Strom, m. 20) Wasser, o.

28.

De woorden, die in dit opstel voorkomen, nemen in het meervoud niet den Umlaut.

De vijanden 1) hebben groote 2) verliezen 3) geleden 4). Hebt gij de honden van den hertog gezien? Hij is twee jaren, drie maanden en vier dagen hier geweest. Hebt gij de honden bij de schapen gezien? De mensch heeft twee armen 5) en twee ooren. De koningen zitten 6) op 7) de tronen 8). Wij hebben twee punten 9) der redevoering 10) niet gehoord. De schoenen 11) van den jongeling zijn klein. De prins is met den hertog vertrokken 12); hij heeft de paarden, de honden en de schepen 13) des konings niet gezien. De herbergiers, de goudsmeden ende schilders zijn vertrokken met de vrienden 14) van den onderwijzer. De paden 15) der ondeugd voeren 16) naar 17) het ongeluk 18) van de ziel en van het lichaam 19).

1) Feind, m. 2) große, 3) Verlust, m. 4) gelitten, 5) Arm, m. 6) sitzen, 7) auf, met den datief, 8) Thron, m. 9) Punkt, m. 10) Rede, v. 11) Schuh, m. 12) abgereist, 13) Schiff, o. 14) Freund, m. 15) Pfad, m. 16) führen, 17) zu, 18) Unglück, o. 19) Körper, m.

29. (§§ 32–36.)

Der Friede 1) des Herzens ist der Lohn 2) der Tugend. Die Nothwendigkeit 3) des Glaubens 4) ist uns bekannt 5). Hast du die Namen der Jünglinge gelesen? Der Mensch hat die Freiheit 6) des Willens 7). Die Wasser des Rheins haben

Schaden 8) angericht. Der Vater hat dem Heinrich 9) Deutschlands 10) Ruhm 11) und Frankreichs 12) Tapferkeit 13) beschreiben 14). Der Ludwig hat Leopolden 15) die Bücher gegeben, welke 16) er von Frißens Vater gekaut hat. In der Knabenschule 17) sind zwei Ludwige und drei Heinrichs, und in der Töchterfschule 18) zwei Martha's und vier Louifen. Karls des Kühnen 19) Tod 20) ist uns bekannt. Kaifer Napoleons Ruhm ist grof.

1) Vrede, 2) loon, 3) noodzakelijkheid, 4) der Glauben, het geloof, 5) bekend, 6) vrijheid, 7) der Wille, de wil, 8) der Schade, het na-deel, 9) Hendrik, 10) Duitschland, 11) der Ruhm, de roem, 12) Frankrijk, 13) die Tapferkeit, de dapperheid, 14) beschreven, 15) Leopold, 16) welke, 17) jongensschool, 18) meisjesschool, 19) Karel de Stoute, 20) der Tod, de dood.

30.

Den eigennaam, die in den genitief staat, plaatst men gewoonlijk vóór het woord, waarvan hij bepaling is

Ik heb Frederiks 1), Lodewijks en Hendriks naam niet vergeten. De roem van Napoleon den Grooten is ons bekend. Hebt gij het boek aan Lodewijk of aan Hendrik gegeven? Neen, ik heb het aan de zuster van Sophia 2) gegeven. De mensch moet 3) de vrijheid van den wil gebruiken 4) om den vrede des harten te verkrijgen 5). Hendrik heeft aan Lodewijk de boeken van *Felix* gegeven. Koning Lodewijks regeering 6) duurde 7) niet lang 8). Hebt gij *Schillers* en *Lessings* werken 9) gelezen? De regeering van Karel den Vijfden 10) was geene 11) regeering des vredes.

1) Friedrich, Friß, 2) Sophie, 3) muß, 4) gebrauchen, 5) erlangen, 6) Regierung, v. 7) dauerte, 8) lange 9) Werk, o. 10) Karl der Fünfte, 11) keine.

Eenige zelfstandige naamwoorden hebben bij eenen dubbelen meervoudsvorm ook eene dubbele beteekenis; zoodanige woorden zijn:

Das Band, de band, het lint, meervoud: die Bande, de banden, (der vriendschap, enz.); die Bänder, de linten. Der Band, het boekdeel, heeft die Bände.

Die Bank, de bank, meervoud die Bänke, de zitbanken; die Banken, de geldbanken.

Das Gesicht, het gezicht, die Gesichte, de verschijningen; die Gesichter, de aangezichten.

Das Land, het land, die Lande, de streken, (die Nederlande; die Länder, de landen.

Der Ort, de plaats, die Orte, de plaatsen; die Örter, de steden, dorpen.

Das Wort, het woord, die Worte, de bewoordingen; die Wörter, de afzonderlijke woorden.

Der Zoll, de duim, de belasting, die Zolle, de duimen (maat); die Zölle, de belastingen.

Herhaling.

31.

Karel heeft aan Lodewijk de appels, de peren en de boeken gegeven. In het 1) *land* wonen 2) burgers, boeren, prinsen, graven en hertogen. De wetenschap is een sie-raad 3) voor 4) *alle* standen. De knechten hebben bezems, emmers en stoelen 5) gekocht. De leeraars 6) hebben aan de jongelingen boeken en pennen gegeven. Hebt gij de gedichten van het boek gelezen? Neen. *Hier* wonen goudsmeden, schilders en looiers 7). De ossen en de ezels hebben *lange* staarten 8). De lotgevallen der vorsten en der onderdanen zijn ons bekend. In den 4 herfst 9 vallen 10) de bladeren der boomen af 11. De roovers hebben de runderen, de paarden en de honden gestolen 12).

1) Datief, 2) wohnen, 3) Zierde, v. 4) für, 5) Stuhl, m. 6) Lehrer, 7) Gerber, 8) Schwanz, m. 9) Herbst, m. 10) fallen, 11) ab, 12) gestohlen.

32.

De moeders zijn met de dochters vertrokken 1). De hoofden der samenzwering zijn gedood 2). De woorden staan 3) in het 4) woordenboek 5). De vaders der meisjes hebben de nachtegale en de sjsjes 6) gekocht. De Senatoren hebben de getuigenissen 7) der zusters gehoord. De hanen en de kippen 8) van den boer zijn schoon. De vossen hebben *lange* staarten, de zwanen lange halzen. Hebt gij de torens 9) der kerk gezien? De gezichten der Afrikanen 10 zijn zwart. De leeuwen, de tijgers en de wolven 11)

zijn roofdieren. De deugd is het sieraad van den jongeling en van den grijsaard 12). De gasten 13) zijn bij den graaf geweest. De bezitters 14) der schepen hebben de belastingen betaald. De menschen, welke 15) de deugd beminnen 16), zijn gelukkig.

1) Abgereist, 2) getödtet, 3) stehen, 4) datief, 5) Wörterbuch, o. 6) Zeisig, m. 7) Zeugnis, o. 8) Subst, o. 9) Thurm, m. 10) Afrikaner, m. 11) Wolf, m. 12) Greis, m. 13) Gast, m. 14) Besitzer, m. 15) welche, 16) lieben.

BIJVOEGLIJKE NAAMWOORDEN

Eigenschaftswörter, Beiwörter.

§ 40. De bijvoeglijke naamwoorden drukken de hoedanigheden of eigenschappen van personen of zaken uit.

Zij worden gebezigd ter bepaling van een zelfstandig naamwoord of van een werkwoord met onvolledige beteekenis (zijn, worden, blijven, schijnen, heeten, genoemd worden).

§ 41. Evenals in het Nederlandsch, heeft men in het Hoogduitsch de verschillende trappen van beteekenis of van vergelijking; zij voeren deze namen:

Positiv of **stellende trap**,

Comparativ of **vergrootende trap**,

Superlativ of **overtreffende trap**.

De **Positiv** is de gewone, eenvoudige vorm van het bijvoeglijk naamwoord; b. v. schön, schoon; weise, wijs. De **Comparativ** geeft aan, dat de hoedanigheid in meerdere of in mindere mate aanwezig is, en heet dus comparatief van meerderheid of van minderheid.

De **Superlativ** geeft aan, dat de hoedanigheid in meerdere of in mindere mate aanwezig is, dan bij alle andere wezens, met welke men iets vergelijkt.

§ 42. 1) Wanneer de hoedanigheid bij verscheidene wezens in gelijke mate aanwezig is, dan wordt de positief voorafgegaan van so of eben so, en gevolgd van als of wir;

b. v. ich bin (eben) so groß wie (als) du. *Ik ben zoo groot als gij.*

Dit noemt men soms *comparatief van gelijkheid*.

2) De positief wordt dikwijls door eenige woorden versterkt, om aan te duiden, dat de hoedanigheid in **zeer hoogen** of **geringen** graad aanwezig is, zonder dat er aan vergelijking gedacht wordt; dit noemt men somtijds den *volstrekten superlatief*; deze versterkende woorden (Nederlandsch *zeer, buitengewoon* enz.) zijn: gar, sehr, recht, äußerst, höchst, ungemein, überaus, vor allen, außerordentlich, verzüglich, zu, te, zu wenig, te weinig; b. v. ein gar (sehr, recht) schöner Vogel. *Een zeer mooie vogel.*

§ 43. De **comparatief van minderheid** wordt gevormd van den positief, met behulp van de woorden *weniger* of *minder*, en versterkt door: viel wein, bei weitem.

Voor den **superlatief van minderheid** gebruikt men den positief voorafgegaan van *am wenigsten* of *am mindesten*; ter versterking plaatst men *aller vóór* deze woorden; b. v. leicht, *gemakkelijk*, am mindesten leicht, am allerwenigsten leicht.

§ 44. De **comparatief van meerderheid** wordt gevormd door er achter den positief te plaatsen; gaat de positief reeds op *e* uit, dan plaatst men daarbij slechts *eener*.

De **superlatief van meerderheid** wordt van den positief gevormd door aanhechting van *eſte* of *ſte*; b. v.

wild, wiſſer, (der) wiſſeſte, wild,
klein, kleiner, (der) kleinſte, klein,
blöde, blöder, (der) blödeſte, blood.

§ 45. De **ſtamwoorden** ontvangen in den **comparatief** en **superlatief** den **Umlaut**; b. v.

jung, jünger, (der) jüngeſte, jong,
kurz, kürzer, (der) kürzeſte, kort.

Uitzonderingen. Hebben den Umlaut niet:

1) De **bijvoeglijke naamwoorden**, welke den **tweeklank** *au* hebben; b. v.

ſau, ſauſer, (der) ſauſte, lui,
rau, rauher, (der) rauheſte, ruw.

2) de volgende woorden :

brav, braaf,	lahm, lam,	fatt, verzadigd,
bunt, bont,	nacht, naakt,	schlaff, slap,
fahl, vaal,	platt, plat,	starr, strak,
falsch, valsch,	rasch, snel,	stolz, trotsch,
froh, blij,	roh, ruw,	stumm, stom,
hohl, hol,	rund, rond,	toll, dol,
fahl, kaal,	sacht, zacht,	voll, vol,
knapp, knap,	sans, zacht,	zäh, tam.

§ 46. Onregelmatig zijn :

hoch, hoog, höher, der höchste,
 nahe, nabij, näher, der nächste,
 groß, groot, größer, der größte, (der grösste of grōste),
 gut, goed, besser, der beste,

benevens de bijwoorden :

recht, (richtig), juist, richtiger, der richtigste,
 wenig, weinig, minder, der mindeste, of
 wenig, weinig, weniger, der wenigste.
 viel, veel, mehr, der meiste.

Aanmerkingen.

1) De meerlettergrepige bijvoeglijke naamwoorden op *el*, *en*, *er* werpen de *e* van die laatste lettergreep weg in den comparatief en in de verbuiging; b. v.

edel, edel, edler; der edle;
 tapfer, dapper, tapfrer; der tapfre;
 trocken, droog, trockner; das trockne.

2) De superlatief wordt gemaakt door aanhechting van *este* bij de bijvoeglijke naamwoorden op *d*, *t*, *st*, *s*, *sch* en *z*; b. v.

wild, wild, wilder, der wildeste,
 bunt, bont, bunter, der bunteste,
 süß, zoet, süßer, der süßeste,
 stolz, stolzer, der stolzeste.

3) Wanneer er eene vergelijking geschiedt tusschen **verschiedene toestanden van één wezen**, dan plaatst men *am vóór* den superlatief, en laat dezen op *sten* uitgaan. (In het Nederlandsch heeft men dan *het* met eenen superlatief;) b. v. nach diesem Leben werden wir am glücklichsten sein. *Na dit leven zullen wij het gelukkigst zijn.*

4) Bij eene vergelijking tusschen **twee** wezens gebruikt men in het Hoogduitsch den comparatief, zelfs wanneer die in het Nederlandsch niet gebezigd wordt ; b. v. *er ist der stärkere von den Beiden aber nicht der weisere. Hij is de sterkste van beiden, maar niet de wijste.*

5) Evenals in het Nederlandsch, dient de gewone vorm van den superlatief ook om eenen **zeer hoogen graad** zonder vergelijking uit te drukken (volstrekte superlatief) ; b. v. *liebster Better, liebste neef.*

6) De comparatief kan **versterkt** worden door veel, weit, ungleich ; de superlatief door aller of bei weitem ; b. v. *er ist weit größer. Hij is veel grooter. Du bist bei weitem der fleißigste. Gij zijt de allervlijtigste.*

7) De woorden *als* of *dan* worden bij den positief vertaald door *als* of *wie*, en bij den comparatief door *als* (of *denn*) ; b. v. *er ist so groß wie (als) du, aber größer als (denn) Johann. Hij is zoo groot als gij, doch grooter dan Jan.*

8) De bijvoeglijke naamwoorden, die in het Nederlandsch **geene** trappen van vergelijking toelaten, doen zulks ook niet in het Hoogduitsch.

Verbuiging der bijvoeglijke naamwoorden.

§ 47. *Algemeene regel.*

Het bijvoeglijk naamwoord heeft in alle naamvallen de uitgangen van het bepalend lidwoord.

Is echter het bijvoeglijk naamwoord voorafgegaan van een woord, dat reeds dien uitgang heeft, dan moet men het op en laten uitgaan, behalve in den nominatief enkelvoud, die dan in de drie geslachten op *e* eindigt ; de accusatief enkelvoud van het vrouwelijk en het onzijdig is altijd gelijk aan den nominatief.

Aanmerking.

Wanneer het woord, dat **voor** het bijvoeglijk naamwoord staat, in **alle naamvallen** de uitgangen van het bepalend lidwoord heeft, dan zegt men, dat het **bijvoeglijk naamwoord** de **zwakke** verbuiging volgt ; heeft dat voorafgaand woord die uitgangen **nergens**, dan volgt

het **bijvoeglijke naamwoord** de **sterke** verbuiging; heeft het voorafgaande woord die uitgangen in **eenige** naamvallen, en in andere niet, dan volgt het **bijvoeglijk naamwoord** de **gemengde** verbuiging.

§ 48.

Zwakke verbuiging.

Manlijk.	Enkelvoud.	Onzijdig.
N. der gute,	die gute,	daß gute,
G. des guten,	der guten,	des guten,
D. dem guten,	der guten,	dem guten,
A. den guten,	die gute,	daß gute.
	Meervoud.	

Voor de drie geslachten.

N. die guten,
G. der guten.
D. den guten.
A. die guten.

Zooals gezegd is, volgt het bijvoeglijk naamwoord deze verbuiging, wanneer het voorafgegaan is van een woord, dat in den nominatief enkelvoud uitgaat op —r, —e, —s; dusdanige woorden zijn b. v.

dieser, diese, dieses, deze,
jener, jene, jenes, gene,
welcher, welche, welches, welke,
aller, alle, alles, alle,
jeder, jede, jedes, ieder, enz.

Ook volgt het bijvoeglijk naamwoord die verbuiging na

derselbe, dieselbe, dasselbe, dezelfde,
derjenige, diejenige, dasjenige, die.

§ 49.

Sterke verbuiging.

Manlijk.	Enkelvoud.	Onzijdig.
N. guter,	gute,	gutes,
G. gutes,	guter,	gutes,
D. gutem,	guter,	gutem,
A. guten,	gute,	gutes.

Meervoud.

Voor de drie geslachten.

N. gute,
G. guter,
D. guten,
A. gute.

Het bijvoeglijk naamwoord volgt deze verbuiging:

1) Wanneer het van **geen bepalend woord** onmiddellijk wordt voorafgegaan.

2) Wanneer het voorafgegaan is van een **onveranderlijk** bepalend woord, zooals : etwas, iets, wat, genug, genoeg, allerlei, allerlei, viel, veel, wenig, weinig, mehr, meer, zwei, drie, vier, twee, drie, vier enz.

3) Wanneer het voorafgegaan is van de persoonlijke voornaamwoorden ich, ik, du, gij, wir, wij, Ihr, Sie, gij.

§ 50.

*Gemengde verbuiging.**Enkelvoud.*

Manlijk.
N. mein guter,
G. meines guten,
D. meinem guten,
A. meinen guten,

Vrouwelijk.
meine gute,
meiner guten,
meiner guten,
meine gute,

Onzijdig.
mein gutes,
meines guten,
meinem guten,
mein gutes.

Meervoud.

Voor de drie geslachten.

N. meine guten,
G. meiner guten,
D. meinen guten,
A. meine guten.

Het bijvoeglijk naamwoord volgt de gemengde verbuiging, wanneer het voorafgegaan is van :

ein, eine, ein, een,
kein, keine, kein, geen,
mein, meine, mein, mijn,
dein, deine, dein, uw,

sein, seine, sein. zijn,
 unser, unsere, unser, ons,
 euer, euere, euer, uw,
 ihr, ihre, ihr, hun.

Aanmerkingen.

1) Wanneer de bijvoeglijke naamwoorden als zelfstandige naamwoorden gebezigd worden, dan volgen zij toch gewoonlijk de verbuiging der bijvoeglijke naamwoorden.

2) Wanneer twee of meer bijvoeglijke naamwoorden bijeen staan, dan volgen zij gewoonlijk dezelfde verbuiging.

3) De bijvoeglijke naamwoorden blijven nagenoeg in dezelfde gevallen onveranderlijk, als in het Nederlandsch.

OPSTELLEN.

33. (§§ 40—44.)

Die Pferde sind so nützlich, als die Ochsen und die Esel. Der Maler ist eben so reich 1), als der Goldschmied. Er ist so groß und stark, wie du. Die Eltern 2) sind äußerst 3) glücklich 4), weil 5) die Kinder sehr fleißig 6) gewesen sind. Diese Schüler sind zu wenig aufmerksam. Der Landmann hat ein sehr schönes Pferd. Die Hunde sind weniger nützlich als die Pferde. Die Schüler sind am wenigsten liebenswürdig 7), wenn 8) sie am wenigsten fleißig sind. Die Tugend ist nützlicher, als alle Reichtümer. Nichts 9) ist schöner, als die reine 10) Seele eines Kindes. Karl ist vernünftiger 11), als sein 12) Bruder. Der gerade 13) Weg ist der kürzeste 14).

1) Rijk, 2) ouders, 3) uiterst, 4) gelukkig, 5) omdat, 6) vlijtig, 7) beminnenswaardig, 8) wanneer, 9) niets, 10) rein, 11) verstandig, 12) zijn, 13) recht, 14) kort.

34.

Karel is zoo groot en wijs als zijn broeder. De ezels zijn niet zoo groot en sterk als de ossen of de paarden. De deugd 1) is zeer rijk aan 2) vreugde 3). Karel de Groote was buitengewoon dapper. De mensch is het minst geluk-

kig, wanneer hij het minst deugdzaam is. De koningen zijn dikwijls minder gelukkig, dan de onderdanen 4). De katten zijn veel minder getrouw 5), dan de honden. De kinderen zijn het minst gelukkig, wanneer zij het minst gehoorzaam 6) zijn. God is rechtvaardiger 7), dan de menschen. De liefste 8) bezigheid 9) is de gemakkelijkste 10). De rechtvaardigste koning is de gelukkigste. Het kortste spel 11) is somtijds 12) het aangenaamste 13).

1) *Eugend*, v. 2) *an*, 3) *Freude*, v. 4) *Unterthan*, m. 5) *getreu*, *treu*, 6) *gehoriam*, 7) *gerecht*, 8) *lieb*, 9) *Arbeit*, v. 10) *leicht*, 11) *Spiel*, o. 12) *oft*, 13) *angenehm*.

35. (§§ 45 en 46).

Der kürzeste Weg ist nicht immer 1) der bequemste 2). Ist der jüngere Sohn 3) immer der jüngste? Nein, so wenig 4) als der ältere 5) immer der älteste ist. Die Felder sind länger 6) und breiter 7), als die Gärten. Die Staatsmänner 8) sind schlauer 9) und behender 10), als die Landleute 11). Die Lehrer sind arbeitsamer 12), als die Schüler. Die Thiere sind oft dankbarer 13), als die Menschen. Der lustigste 14) Schüler ist nicht immer der schlechteste 15), und auch 16) nicht immer der bravste. Der Pfau 17) ist stolzer, als der Hahn. Der beste Wein 18) für 19) Kinder ist der weiße. Der Thurm ist höher, als die Kirche. Der gerechte König ist größer und besser, als der ungerechte 20).

1) *Altijd*, 2) *gemakkelijk*, 3) *zoon*, 4) *weinig*, *min*, 5) *alt*, *oud*, 6) *lang*, *lang*, 7) *breit*, *breed*, 8) *staatsman*, 9) *schlau*, *listig*, 10) *behend*, *behendig*, 11) *landlieden*, 12) *werkzaam*, 13) *dankbaar*, 14) *lustig*, 15) *slecht*, 16) *ook*, 17) *pauw*, 18) *wijn*, 19) *voor*, 20) *onrechtvaardig*.

36.

De accusatief staat bij de voorzetsels :

{ *durch*, *für*, *ohne*, *um*,
sonder, *gegen*, *wider*.

In den 1) zomer zijn de dagen warmer 2) en langer, dan in den winter. De leeraar heeft de warmste vriendschap 3) voor 4) den leerling. Het sterkste paard is niet

altijd het beste. Wie 5) is de braafste leerling? De degen is scherper 6), dan het mes. Wie is blijder, dan hij? *Niemand*. De juistste bemerking 7) is de beste. Niemand is grooter, dan de man, die 8) zijne 9) vijanden 10) bemint 11). De grootste belooning 12) is niet voor 4) de slechtste daad. De hoogste trap 13) is niet de beste. Niemand is valscher, dan een verrader 14). De gedachten 15) van den mensch zijn sneller, dan de *wind*. Wie is de gelukkigste leerling? De gehoorzaamste. Wie is de ongelukkigste 16)? De luiste. Wie de beste? De braafste en de behendigste.

1) Datief, 2) warm, 3) Freundschaft, v. 4) für, 5) wer, 6) scharf, 7) Bemerkung, v. 8) der, 9) seine, 10) Feind, m. 11) liebt, 12) Lohn, m. 13) Stufe, v. 14) Verräther, m. 15) Gedanke, m. 16) unglücklich.

37. (§46, Aanm.)

Wie is dap erder, dan de mensch, die zijne driften 1) overwint 2)? De paarden van den landman zijn magerder, dan de ossen. In den 3) zomer is het weder 4) zachter en drooger, dan in den winter. Is de zoetste 5) vrucht 6) altijd de beste? De behendigste staatsman is niet altijd de rechtvaardigste. De snelste gehoorzaamheid 7) is de prijzenswaardigste 8). De gehoorzaamheid is het prijzenswaardigst, wanneer 9) zij vrijwillig 10) is. De mensch is het ongelukkigst, wanneer hij onrechtvaardig is. Gij zijt hem 11) meer vijandig 12), dan uw broeder, en Karel is hem het meest vijandig. Dierbaarste 13) vader, zeide 14) hij, ik ben u 15) de grootste dankbaarheid 16) *schuldig*. Hendrik is veel werkzamer, dan gij; hij is de allerbraafste en de behendigste.

1) Leidenschaft, v. 2) besiegt, 3) datief, 4) Wetter, o. 5) süß, 6) Frucht, v. 7) Gehorsam, m. 8) lobenswürdig, 9) wenn, 10) freiwillig, 11) ihm, 12) feind, 13) theuer, 14) sagte, 15) dir, 16) Dankbarkeit, v.

38. (§§47 en 48).

Der tugendhafte 1) Sohn ist der Trost 2) des guten Vaters. Hast du die guten Äpfel und die schönen Birnen des Gartens

gesehen? Die gerechten Lehrer geben den fleißigsten Schülern die schönsten Bücher. Die guten Eltern 3) dieses tugendhaften Schülers sind sehr glücklich. Die Freude der lieben Mutter über 4) die Fortschritte 5) der fleißigen Tochter ist außerordentlich 6) groß. Der König hat dem tapferen Soldaten einen Degen geschenkt 7). Wer hat die größten Fortschritte gemacht? Die fleißigsten Schüler sind die besten. Jene angenehmen Spiele 8) sind gut für diese braven Kinder. Alle arbeitsamen Junglinge sind die Freude der guten Lehrer. Welche guten Folgen 9) hat die Tugend für das brave Kind?

1) Deugdzaam, 2) troost, 3) ouders, 4) over, 5) vordering, 6) buitengewoon, 7) geschonken, 8) das Spiel, het spel, 9) die Folge, het gevolg.

39.

De beste leerlingen maken 1) soms de grootste fouten 2). De arme vrouw en de kleine kinderen van den zieken 3) werkman 4) hebben geen 5) brood 6). De schoone kerken van deze groote stad hebben wij niet gezien. De zoetste spijzen 7) zijn niet de beste. Deze wijzere vorst maakt 8) zijne 9) onderdanen gelukkiger, dan gene. De vader heeft de boeken voor 10) den jongeren zoon gekocht. Deze goede moeders hebben aan de vlijtige dochters eene belooning 11) gegeven. De toren dezer schoone kerk is hoog. De koning heeft aan deze arme vrouw eene aalmoes 12) gegeven. De slechtste leerlingen maken het slechtste werk en zijn het minst oplettend 13). Wie heeft de grootste vorderingen gemaakt? De vlijtigste jongelingen.

1) Machen, 2) Fehler, m. 3) krank, 4) Arbeiter, m. 5) fein, 6) Brot, o. 7) Speise, v. 8) macht, 9) seine, 10) für, 11) Belohnung, v. 12) Almosen, o. 13) aufmerksam.

40. (§§ 47 en 49).

Hier ist rother 1) Wein, gutes Bier, guter Käse 2) und frische 3) Butter 4). Wir haben guten Käse mit gutem Brot und guter Butter gegessen. Der Schüler hat schlechte Federn und schlechtes Papier. Der Kaufmann hat besseres Öl 5) und

bessere Kartoffeln 6) gekauft. Die Mädchen haben viel kaltes 7) Wasser getrunken. Du armer Mann, da 8) hast du viel gutes Brot mit viel guten Kartoffeln. Liebstes Kind, sagte 9) die Mutter, die schlechten Beispiele 10) verderben 11) die guten Sitten 12). Der Nutzen 13) guter Beispiele ist sehr groß. Jener schöne Ring ist von feinerem 14) Golde 15), als dieser. Schöneres Obst 16) habe ich nie 17) gesehen. Mit guten Federn und guter Dinte 18) kann 19) jedes fleißige Mädchen gut schreiben.

1) Rood, 2) kaas, 3) versch. 4) boter, 5) olie, 6) aardappel, 7) koud, 8) daar, 9) zeide, 10) voorbeeld, 11) bederven, 12) zeden, 13) nut, 14) fijn, 15) goud, 16) ooft, 17) nooit, 18) inkt, 19) kan.

41.

Deze arme vrouwen hebben van 1) den rijken man veel goed brood en *allerlei* goed ooft ontvangen. De koopman heeft veel goede olie, doch weinig slecht papier gekocht. Versch, goed gebakken 2) brood vindt 3) gij hier bij iederen goeden bakker 4). Deze werkzame leerlingen leeren 5) met groote vlijt hunne 6) lessen 7). Wij hebben witten 8) met rooden wijn gedronken 9), en goede kaas met goed brood en versche boter gegeten. De vreugde van vlijtige kinderen is dikwijls het gevolg van voortdurende 10) gehoorzaamheid. Eene menigte 11) werkzame 12) mannen woont in deze 13) straat 14). Uit goede boeken kan men veel goeds 12) leeren 5). Gij moet 15) met grooteren ijver 16) werken. Slecht begin 17), slecht einde 18).

1) Bon. 2) gebakken, 3) findet, 4) Bäcker, m. 5) lernen, 6) ihre, 7) Lektion, v. 8) weiß, 9) getrunken, 10) fortdauernd, stet, 11) Menge, v. 12) genitief, 13) dieser, 14) Straß:, v. 15) muß, 16) Eifer, m. 17) Anfang, m. 18) Ende.

42. (§§ 47 en 50).

Dieser blinde Mann hat einen treuen 1) Hund. Mein lieber Bruder, sagte 2) er, hast du kein gutes Messer 3) für mich 4)? Ein fleißiger Schüler kann in kurzer Zeit 5) die nützlichsten Sachen 6) lernen. Hast du schon 7) unser neues Haus 8) gesehen? Der treue Hund meines blinden Nachbarn 9) ist schon sehr alt. Sein ältester Bruder heißt 10) Karl. Meine liebsten Freunds-

de sind die guten Bücher. Unsere besten Freunde sind unsere Eltern. Wir haben die hohen 11) Thürme einer schönen Kirche gesehen. Nichts 12) ist schöner, als das reine Herz 13) eines braven Kindes. Wir haben unser bestes Pferd und unsere besten Och'en verloren. Ein Fleißiger arbeitet 14) mehr, als zehn 15) Faule 16). Ein gutes, tugendhaftes, fleißiges Kind ist die Freude seiner glücklichen Eltern.

1) Getrouw, 2) zeide, 3) mes, 4) mij, 5) tijd, 6) zaak, 7) reeds, 8) huis, 9) nabuur, 10) heet, 11) hoog, 12) niets, 13) hart, 14) werkt, 15) tien, 6) lui.

43.

Een goed vader *strafte* zijnen 1) ongehoorzamen 2) zoon. Onze beste vriend is God. Een vlijtig kind leert 3) alle goede zaken 4) zonder groote moeite 5). Wat 6) is beter, dan een deugdzaam, rein hart? Onze goede ouders hebben uwen 7) zieken vader bezocht. Mijn beste knecht is met zijnen 8) oudsten broeder vertrokken. Een rijke heeft soms meer rijkdommen, dan tien armen. Ons hoogste goed is God. De huizen van onzen rijken nabuur zijn verkocht 9). Goed versch bier is een gezonde 10) drank 11). Uwe 12) schoonste boeken hebt gij verloren, nalatige 13). Mijn lieve vriend, zeide hij, hebt gij geen goed boek voor mij? Met nieuwen 14) zwarten 15) inkt kan men goed schrijven. Is de rijke altijd 16) de beste? Neen. Niemand is beter, dan de deugdzame.

1) Seinen, 2) ongehoorsam, 3) lernt, 4) Sache, v. 5) Mühe, v. 6) was, 7) deinen, 8) seinen, 9) verkauft, 10) gesund, 11) Getränk, o. 12) deine, 13) nachlässig, 14) neu, 15) schwarz, 16) immer.

44.

Herhaling.

De slechtste druiven 1) zijn het 2) niet, waaraan 3) de *wespen* knagen 4). Door 5) groote vlijt 6) en een goed gedrag 7) maakt 8) zich 9) een jongeling bemind 10). Onze oudste broeder heeft zijne beste paarden verloren. Hij schrijft 11) met rooden en met zwarten inkt. Mijn liefste

vriend, zeide mij deze brave man, bemin 12) altijd uwe 13) goede ouders, en gij zult 14) een gelukkig leven 15) hebben. Een goed woord vindt 16) altijd eene goede plaats 17). De goede voorbeelden van brave ouders zijn eene weldaad 18) voor 19) de kinderen. Wij hebben goeden wijn, versche boter en best versch *bier* gekocht. De deugd is onze grootste schat. Alle overigè 20) zaken moeten 21) wij verlaten 22); de deugd echter 23) zal 24) den mensch ook 25) na 26) dit 27) leven gelukkig maken 28).

1) Traube, v. 2) es, 3) woran, 4) nagen, 5) durch, 6) krieg, m. 7) Betragen, o. 8) macht, 9) sich, 10) bezieht, 11) schreibt, 12) liebe, 13) deine, 14) du wirst, 15) Leben, o. 16) findet, 17) Stelle, o. 18) Wohlthat, v. 19) für, 20) übrig, 21) müssen, 22) verlassen, 23) aber, 24) wird, 25) auch, 26) nach, 27) diesem, 28) machen.

VOORNAAMWOORDEN. *Fürwörter.*

§ 51. De voornaamwoorden zijn woorden, welke dienen tot vervanging of tot bepaling van een zelfstandig naamwoord. Men heeft in het Hoogduitsch **persoonlijke, bezittelijke, aanwijzende, bepalende, vragende, betrekkelijke en onbepaalde** voornaamwoorden.

Men noemt eenige dezer voornaamwoorden somtijds **bijvoeglijke voornaamwoorden**, wanneer zij namelijk bij een zelfstandig naamwoord staan.

Persoonlijke voornaamwoorden.

§ 52. De persoonlijke voornaamwoorden zijn die, welke den naam vervangen van het wezen, dat spreekt, tot hetwelk of van hetwelk men spreekt

Zij worden in het Hoogduitsch verbogen als volgt :

EERSTE PERSOON.

TWEEDE PERSOON.

<i>Enkelvoud.</i>	<i>Meervoud.</i>	<i>Enkelvoud.</i>	<i>Meervoud.</i>
N. ich, ik,	N. wir, wij,	N. du, gij,	N. ihr, gij,
G. meiner,	G. unser,	G. deiner,	G. euer,
D. mir,	D. uns,	D. dir,	D. euch,
A. mich.	A. uns.	A. dich.	A. euch.

DERDE PERSOON.

Enkelvoud.

Manlijk.	Vrouwelijk.	Onzijdig.
N. er, hij,	ſie, zij,	eſ,
G. ſeiner,	ihrer,	ſeiner,
D. ihm of ſich,	ihr of ſich,	ihm of ſich,
A. ihn of ſich.	ſie of ſich.	eſ of ſich.

Meervoud.

Voor de drie geſlachten.

N. ſie, zij,
G. ihrer,
D. ihnen of ſich,
A. ſie of ſich.

Aanmerkingen.

1) Bij de perſoonlijke voornaamwoorden kan men ter bepaling het onveranderlijke ſelbſt of ſelber, *zelf*, voegen.

2) Men mag de perſoonlijke voornaamwoorden niet in den genitief zetten, om uit te drukken, dat zij bezitters zijn; men bezigt dan de bezittelijke voornaamwoorden; zoo zegt men b. v. niet: *daſ Buch meiner, het boek van mij*, maar: *mein Buch*.

3) Het voornaamwoord ſich wordt als **wederkeerend** voornaamwoord gebezigd voor den derden perſoon enkelvoud en meervoud in alle geſlachten; b. v. er (ſie, eſ,) *wäſcht ſich*. *Hij (zij, het,) waſcht zich*. *Sie waſchen ſich*. *Zij waſſchen zich*.

4) De woorden *uns*, *euch* en *ſich* kunnen ook als **wederkeerige** voornaamwoorden gebezigd worden; wanneer echter dubbelzinnigheid zou kunnen ontſtaan, dan gebruikt men *einander* in plaats van die voornaamwoorden, of men voegt er *einander*, *elkander*, *gegenſeitig*,

wechselscitig, *wederzijdsch*, bij ; b. v. die Menschen sollen sich (einander) lieben, wie Brüder. *De menschen moeten elkan- der beminnen, als broeders.*

5) Om iemand aan te spreken, zelfs als het maar een enkele persoon is, gebruikt men in het Hoogduitsch niet alleen zeer dikwijls *du*, maar ook den **tweeden persoon meervoud** *ihr*, en den **derden persoon meervoud** *Sie*. Men moet dan altijd voortgaan met de voornaamwoor- den (en dus ook de werkwoorden) in den persoon te zet- ten, waarmede men begint ; b. v. *hoe vaart ge ? Wie be- findest du dich ? Wie befindet ihr euch ? Wie befinden Sie sich ? Hebt gijwen ring nog ? Hast du deinen Ring noch ? Habet ihr eueren Ring noch ? Haben Sie Ihren Ring noch ?*

Du wordt gebezigd, om vertrouwelijkheid, gemeen- zaamheid uit te drukken. De derde persoon meervoud *Sie* is de meest gebruikelijke beleefdheidsvorm ; de tweede persoon meervoud is iets minder beleefd.

Bezittelijke voornaamwoorden.

§ 53. De bezittelijke voornaamwoorden zijn ontstaan uit den genitief der persoonlijke, en nemen de plaats van dien genitief in, wanneer die het bezit zou moeten aan- duiden.

De bezittelijke voornaamwoorden komen in geslacht en getal overeen met de bezetene zaak.

Wanneer zij onmiddellijk vóór een zelfstandig naam- woord staan, komen zij ook in naamval daarmede overeen, en in dat geval noemt men ze ook wel **bezittelijke bij- voeglijke naamwoorden**.

§ 54. De bezittelijke voornaamwoorden zijn :

EERSTE PERSOON.

Enk. lvoud.

Meervoud.

mein, meine, mein, mijn,

unser, unsere, unser, onze.

TWEEDE PERSOON.

Enkelvoud.

Meervoud.

dein, deine, dein, uw.

euer, euere, euer, uw.

DERDE PERSOON.

Enkelvoud.

Manlijk.

Vrouwelijk.

Onzijdig.

sein. seine, sein, zijn. ihr, ihre, ihr, haar. sein, seine, sein, zijn.

Meervoud.

Voor de drie geslachten.

ihr, ihre, ihr, hun.

Dezen vorm hebben de bezittelijke voornaamwoorden, wanneer zij onmiddellijk vóór een zelfstandig naamwoord staan; zij worden dan in het enkelvoud verbogen gelijk het onbepaald lidwoord *ein*, en in het meervoud gelijk het bepalend lidwoord *der*, *die*, *das*; b. v.

*Enkelvoud.**Meervoud.*

Manlijk.

Vrouwelijk.

Onzijdig.

Voor de drie geslachten.

N. mein,
G. meines,
D. meinem,
A. meinen,

meine,
meiner,
meiner,
meine.

mein,
meines,
meinem,
mein.

N. meine,
G. meiner,
D. meinen,
A. meine.

*Enkelvoud.**Meervoud.*

Manlijk.

Vrouwelijk.

Onzijdig.

Voor de drie geslachten.

N. unser,
G. unseſ,
D. unſerem,
A. unſeren,

unſere,
unſerer,
unſerer,
unſere,

unſer,
unſereſ,
unſerem,
unſer.

N. unſere,
G. unſerer,
D. unſeren,
A. unſere.

Aanmerkingen. 1) Men lette er op, dat het onzijdig *ons* in het Hoogduitsch *unſer* is, en niet *unſ* of *unſereſ*; men zegge dus niet b. v. *unſ* Haus, noch *unſereſ* Haus, maar *unſer* Haus, *ons* huis.

Bij de verbuiging kan de *e* van *unſer* soms uitgelaten worden.

2) Bij de bezittelijke voornaamwoorden voegt men soms tot meerderen nadruk het woord *eigen*, dat dan de gemengde verbuiging volgt; b. v. *mein eigener Vater*, *meineſ eigenen Vaters* enz.

§ 55. De bezittelijke voornaamwoorden blijven **onveranderd**, wanneer zij ter bepaling gevoegd zijn bij *sein*, *toebehooren*, *werden*, *worden*, *bleiben*, *blijven*; b. v. *mein iſt die Rache*. *Mij komt de wraakneming toe*. *Der Sieg iſt unſer*. *De zege is aan ons*.

§ 56. Het Nederlandsch *de mijne, de uwe, de zijne* enz. kan men op drie wijzen vertalen, namelijk :

Eveneens	meiner, meine, meines,
	der, die, das meine,
	der, die, das meinige.
	deiner, deine, deines,
	der, die, das deine,
	der, die, das deinige, enz.

De vormen *meiner, meine, meines, deiner* enz. worden verbogen gelijk het bepalend lidwoord.

In de vormen *der meine* en *der meinige* enz. wordt het lidwoord *der, die, das* zooals gewoonlijk verbogen, en *meine, meinige, deine, deinige* enz. volgens de zwakke verbuiging der bijvoeglijke naamwoorden ; b. v. *ist das dein Hut oder meiner (der meine, der meinige) ? Is dat uw hoed of de mijne ?*

Aanmerkingen. 1) *Der Meine, der Meinige, der Deine, die Deinen* enz. kunnen zelfstandig gebezigd worden, voornamelijk om personen, vrienden en huisgenooten aan te duiden ; b. v. *empfehlen Sie mich den Ihrigen. Groet van mij de uwen. Du hast das Deinige gethan. Gij hebt het uwe gedaan.*

2) Wanneer in een voorstel de naam van den bezitter is uitgedrukt, dan mag men bij de bezeten zaak geen bezittelijk voornaamwoord gebruiken ; men zal dus niet zeggen b. v. *mein Vater sein Pferd, (mijn vader zijn paard,)* maar : *meines Vaters Pferd.*

Aanwijzende voornaamwoorden.

§ 57. De aanwijzende voornaamwoorden dienen om personen of zaken aan te toonen. Zij kunnen alléén, of bij een zelfstandig naamwoord staan, en in dit laatste geval heet men ze ook wel aanwijzende bijvoeglijke naamwoorden.

§ 58. De aanwijzende voornaamwoorden zijn :

diejer, diese, dieses, deze,
der, die, das, deze,
jener, jene, jenes, gene.

Dieser en jener worden verbogen gelijk het bepalend lidwoord *der, die, dat*.

Het onzijdige *dieses* kan verkort worden tot *dies* (of *dies*).

Der, die, dat, deze, die, heeft altijd den klemtoon, en wordt, wanneer het bij een zelfstandig naamwoord staat, evenals het bepalend lidwoord verbogen. Staat het **niet** bij een zelfstandig naamwoord, dan wordt het verbogen als volgt :

*Enkelvoud.**Meervoud.*

Manlijk.	Vrouwelijk.	Onzijdig.	Voor de drie geslachten.
N. <i>der, die,</i>	<i>die, die,</i>	<i>dat, dat,</i>	N. <i>die, die,</i>
G. <i>dessen (des),</i>	<i>deren,</i>	<i>dessen (des),</i>	G. <i>deren,</i>
D. <i>dem,</i>	<i>der,</i>	<i>dem,</i>	D. <i>denen,</i>
A. <i>den.</i>	<i>die.</i>	<i>dat.</i>	A. <i>die.</i>

Des, de verkorting van *dessen*, wordt voornamelijk gebruikt in verbinding met *halb*, *wegen*, *willen*; *dus*: *deßhalb, derhalve, daarom*.

Voorbeelden: *er lügt, und soll sich dessen schämen. Hij liegt, en daarover moet hij zich schamen. Ich erinnere mich deren nicht. Ik herinner mij die niet.*

Aanmerkingen. 1) De onzijdige voornaamwoorden *dieses*, *dies* en *dat* worden, evenals in het Nederlandsch *dit* en *dat*, in het begin van een voorstel geplaatst om personen of zaken aan te duiden, die in dat voorstel uitgedrukt zijn; b. v. *dies ist mein Bruder. Dit is mijn broeder. Das sind meine Bücher. Dat zijn mijne boeken.*

2) In plaats van *dieser, deze, en jener, gene*, gebruikt men ook *der eine, de eene, der andere, de andere, of ersterer, lefterer, der erstere, der leftere, de eers'genoemde, de laatst'genoemde.*

3) a) In plaats van de aanwijzende voornaamwoorden met een voorzetsel gebruikt men hier of *da* met dat voorzetsel, gelijk men in het Nederlandsch *hier, daar* of *er* met een voorzetsel bezigt. Begint het voorzetsel met eenen klinker of eene *n*, dan zegt men *dar*; *dus* in plaats van *in* *ven*, met *diesem*, enz. zegt men: *hierin, darin, davon, daarmee* enz.

b) De woorden hier en da mogen niet, gelijk in het Nederlandsch, van het voorzetsel gescheiden worden; b. v. Ich weiß nichts davon. *Ik weet er niets van.*

c) Wanneer er alleen staat, wordt het vertaald door deren; b. v. Ich habe deren hundert gekauft. *Ik heb er honderd gekocht.*

4) Als aanwijzend voornaamwoord dient ook solcher, zulk, dat gebruikt kan worden als volgt:

solch ein, solch eine, solch ein,
(ook so ein, so eine, so ein),
ein solcher, eine solche, ein solches,
solcher, solche, solches,
solch onveranderd.

a) Wanneer het gevolgd is van het onbepaald lidwoord ein, dan blijft solch (so) onveranderd; ein wordt verbogen gelijk het telwoord ein. (Zie § 70, Aanm. 1.)

b) Wanneer ein vóór solcher staat, dan wordt ein als het onbepaald lidwoord verbogen, en solcher, solche, solches volgt de gemengde verbuiging der bijvoeglijke naamwoorden; b. v. ein solcher, zulk een, eines solchen, einem solchen enz.

c) Wanneer solcher, solche, solches onmiddellijk vóór een zelfstandig naamwoord of bijvoeglijk naamwoord staat, dan volgt het de verbuiging van het bepalend lidwoord; b. v. solcher Mann, zulk een man, solches Mannes, solchem Manne enz.

Bepalende voornaamwoorden.

§ 59. De bepalende voornaamwoorden dienen om de aandacht te trekken op eenen persoon of eene zaak, van welke iets gezegd wordt.

De bepalende voornaamwoorden zijn:

der, die, das, hij, die, degene enz.
derjenige, diejenige, dasjenige, hij, die, degene enz.
derselbe, dieselbe, dasselbe, dezelve of dezelfde.
desgleichen en dergleichen, dergelijke.

§ 60. Der, die, das wordt als bepalend voornaamwoord verbogen gelijk het aanwijzende der, die, das; wanneer

echter het bepalende *der*, *die*, *das* **niet** bij een zelfstandig naamwoord staat, dan is de genitief meervoud *derer*, en niet *deren*; b. v. *das Leben dessen wird getabelt, welcher seine Pflichten nicht erfüllt. Het leven van hem wordt ge-laakt, die zijne plichten niet vervult. Das Leben derer wird gepriesen, welche ihren Nächsten lieben. Het leven van hen, die kunnen evenmenschen beminnen, wordt geprezen.*

In derselbe en derjenige wordt *der*, *die*, *das* evenals het bepalend lidwoord verbogen; selbe en jenige volgen de zwakke verbuiging der bijvoeglijke naamwoorden; dus:

*Enkelvoud.**Meervoud.*

Manlijk.	Vrouwelijk.	Onzijdig.	Voor de drie geslachten.
N. derselbe,	dieselbe,	dasjelbe,	N. dieselben,
G. dieselben,	derieselben,	desieselben,	G. derieselben,
D. demieselben,	derieselben,	demieselben,	D. denieselben.
A. denselben,	dieselbe,	dasjelbe.	A. dieselben.

De genitief van *der*—, *die*—, *dasjelbe* wordt zelden gebruikt als hij alleen staat; men bezigt dan in plaats daarvan *dessen* of *deren*.

Aanmerkingen.

1) De Nederlandsche woorden *hij*, *zij* enz., die men in eenen onbepaalden zin bezigt, en dan, gevolgd van een betrekkelijk naamwoord, voorop zet, worden in het Hoogduitsch **niet** door een **persoonlijk**, maar door een **bepalend** voornaamwoord vertaald; b. v. *hij, die de deugd bemint* wordt niet vertaald door: *er, welcher die Tugend liebt*, maar door: *derjenige, welcher die Tugend liebt*.

2) Wanneer men een zelfstandig naamwoord of een persoonlijk voornaamwoord van den derden persoon niet wil herhalen, of, ter vermijding van dubbelzinnigheid, niet wil gebruiken, dan bezigt men het bepalende *der*—, *die*—, *dasjelbe* of *dieser*, *diese*, *dieses*; b. v. *der Vater schrieb seinem Sohne, (dieser) derselbe müsse nach Paris reisen. De vader schreef zijnen zoon, dat deze (de zoon) naar Parijs moest reizen. Der Vater schrieb seinem Sohne, er müsse nach Paris reisen zou beteekenen: de vader schreef, dat hij (de vader) naar Parijs moest reizen.*

In plaats van de bezittelijke voornaamwoorden gebruikt men dan *deffen* en *deren*; b. v. *er sah seinen Freund und dessen Sohn. Hij zag zijnen vriend en diens zoon.*

3) De bepalende voornaamwoorden worden meestal gebruikt in plaats van de persoonlijke of bezittelijke, wanneer die betrekking hebben op **zaken**, vooral bij een voorzetsel. Men kan echter ook in plaats daarvan, gelijk in het Nederlandsch, *da* met dat voorzetsel onafscheidbaar verbinden; begint het voorzetsel met eenen klinker of eene *n*, dan zegt men *dar*; b. v. *hast du an das Buch gedacht? Nein, ich habe daran (an dasselbe) nicht gedacht. Hebt gij aan het boek gedacht? Neen, ik heb er niet aan gedacht.*

4) Ons Nederlandsch *dezelfde* wordt vertaald door: *der nämliche, derselbe, derselbige, eben* (juist) *derselbe, ein und derselbe*. In deze woorden volgt *der* zijne **gewone** verbuiging, en *nämliche, selbe, selbige* de **zwakke** verbuiging der bijvoeglijke naamwoorden. In *ein und derselbe* blijft *ein* onverbogen; b. v. *ein und derselben, ein und demselben* enz. In het vrouwelijk neemt het echter eene *e* aan: *eine und dieselbe, en dan* wordt het verbogen zooals gewoonlijk.

Vragende voornaamwoorden.

§ 61. De vragende voornaamwoorden dienen om naar personen en zaken te vragen; zij zijn:

wer, was, wie, wat,
was für ein, was für eine, was für ein, wat voor een,
welcher, welche, welches, welke.

Was für ein en welcher kunnen vóór een bijvoeglijk naamwoord staan en heeten dan **vragende bijvoeglijke naamwoorden**.

Wer en was staan nooit bij een zelfstandig naamwoord.

§ 62. De verbuiging van *wer* en *was*, die beide geen meervoud hebben, is als volgt:

Manlijk en Vrouwelijk.

N. *wer, wie,*
 G. *wessen (wef), wiens,*
 D. *wem, wien,*
 A. *wen, wien,*

Onzijdig.

was, wat,
wessen (wef), welks,
(wo), welk, (waar),
was, wat.

Aanmerking.

Het vragende (en het betrekkelijke) *was* wordt thans niet meer met een voorzetsel verbonden; men bezigt dan *wo*, dat onafscheidbaar met dat voorzetsel verbonden wordt. Begint het voorzetsel met eenen klinker of eene *n*, dan zegt men *wor*. In het Nederlandsch bezigt men op dezelfde wijze *waar*; b. v. *woven* reden *Sie*? *Waarvan spreekt gij*?

In plaats van *worum* zegt men *warum*.

§ 63. Wanneer *was für ein, -eine, -ein* vóór een zelfstandig naamwoord staat, dan wordt *ein* evenals het onbepaald lidwoord verbogen; staat het **alleen**, dan wordt het tot *was für einer, -eine, -eines*, en *einer, eine, eines* wordt dan gelijk het bepalend lidwoord verbogen. In het meervoud en bij stofnamen bezigt men *was für*; b. v. *was für einen Vogel* hast du gesehen? *Wat voor eenen vogel hebt gij gezien?* *Was für Wein* trinken *Sie*? *Hoedanigen wijn drinkt gij?*

§ 64. Welcher, welche, welches wordt op de volgende wijze verbogen:

a) Wanneer het onmiddellijk vóór een zelfstandig naamwoord of bijvoeglijk naamwoord staat, dan volgt het de verbuiging van *der, die, das*; b. v. *welcher Mann, welches Mannes*; *welche Frau, welcher Frau*; *welches Kind*.

b) Wanneer het gevolgd is van *ein*, dan blijft het overal **onveranderd** *welch*; *ein* wordt dan verbogen gelijk in *was für ein*; b. v. *welch eine Freude* haben wir! *Welk eene vreugde hebben wij!*

Aanmerking.

Wanneer de genitief van *welcher* alléén zou moeten staan, dan gebruikt men in plaats daarvan *wessen*; b. v. *wessen Bücher* sind verloren? (*Welches Schülers Bücher* sind verloren?) *Wiens boeken* zijn verloren?

Betrekkelijke voornaamwoorden.

§ 65. De betrekkelijke voornaamwoorden verbinden een voorstel ter verklaring of ter bepaling aan een voor-

afgaand zelfstandig naamwoord of voornaamwoord, waarvan zij de plaats innemen. De betrekkelijke voornaamwoorden zijn :

welcher welcke, welcke, welke,
wer, was, wie, wat,
der, die, dat, die, dat.

§ 66. Welcher, welcke, welcke en wer, was worden verbogen zooals de gelijkkluidende vragende voornaamwoorden.

Der volgt de verbuiging van het aanwijzende voornaamwoord der, als dit **alleen** staat.

Aanmerkingen.

1) De genitief van **welcher** wordt zelden gebruikt, en slechts bij een zelfstandig naamwoord, dat daarbij als bijstelling in den genitief staat ; anders bezigt men **dessen** of **deren** ; b. v. *der Jüngling, dessen Bücher ich gefunden habe. De jongeling, wiens boeken ik gevonden heb.*

2) In plaats van een betrekkelijk voornaamwoord met een voorzetsel gebruikt men, gelijk bij de vragende voornaamwoorden, **wo** met dat voorzetsel. Dit geschiedt echter **niet** met betrekking op eenen **persoon** ; b. v. *dasjenige, wovon du sprichst. Datgene, waarvan gij spreekt. Das Kind, von welchem er sprach. Het kind, waarvan hij sprak.*

Onbepaalde voornaamwoorden.

§ 67. De onbepaalde voornaamwoorden duiden de personen of zaken slechts in het algemeen aan ; zij zijn :

man, men,
jedermann, iedereen,
jemand, iemand,
niemand, niemand,
wer, iemand,
welcke, iets, wat.

Daarenboven gebruikt men als onbepaalde voornaamwoorden de onbepaalde telwoorden (bijvoeglijke naamwoorden) :

aller, alle,
jeder, iedereen,
einer, iemand,

einiger, eenig,
 mancher, menig,
 ein gewisser, een zekere,
 die meisten, de meesten,
 verschiedene, verscheidene,
 viele, vele,
 keiner, niemand,
 etwas, wat, iets,
 nichts, niets, (Zie § 80.)

§ 68. Man wordt slechts in den eersten naamval gebruikt; in de andere naamvallen bezigt men eener.

Jedermann heeft in den genitief jedermanns, doch blijft overigens onveranderd. Jemand en niemand worden verbogen als volgt:

N. jemand,
 G. jemand's (es),
 D. jemand (en),
 A. jemand (en).

N. niemand,
 G. niemand's,
 D. niemand (en),
 A. niemand (en).

De datief kan ook jemandem, niemandem zijn. Wer en welches zijn eigenlijk vragende en betrekkelijke voornaamwoorden. (Zie §§ 64—66.)

OPSTELLEN.

45. (§ 52.)

Der Vater hat mir und dir die Bücher gegeben. Hat er ihm schon 1) die Kartoffeln geschickt 2)? Erbarme 3) dich meiner, rief 4) mir der arme Mann zu 5). Ich habe mich seiner erbarmt 6). Es 7) ist eine große Kunst 8) sich selbst zu kennen. Diese nachlässigen 9) Schüler schämen 10) sich ihrer selbst. Ihr sollt 11) auch einander helfen. Sie hat sich zwei neue Kleider 12) gekauft. Hast du deinen 13) Hut verloren? Sie haben mir nichts 14) davon 15) gesagt 16). Wenn Sie Sich nicht in Acht nehmen 17), so werden 18) Sie krank werden 19). Ihr habt mir das 20) schon oft gesagt. Wir danken Ihnen verbindlichst 21).

1) Reeds, 2) gezonden, 3) erbarm, 4) riep, 5) toe, 6) erbarmd, 7) het, 8) kunst, 9) nalatig, 10) schamen, 11) moet, 12) kleed, 13) uwen, 14) niets, 15) daarvan, 16) gezegd, 17) nemen, 18) zult, 19) worden, 20) dat, 21) van harte.

46.

Hij heeft u en mij reeds daarvan gesproken 1). Heeft de vader u niets daarvan gezegd? Wij schamen ons over 2) ons 2) zelve. Erbarm u onzer, riepen 3) zij hem toe, en hij erbarmde 4) zich hunner. Wij hebben de boeken voor 5) ons zelve, en niet voor u gekocht 6). Zij *denkt* slechts 7) aan 8) zich zelve, en niet aan u. Heeft hij u reeds de vogels gezonden 9), *die* hij u beloofd 10) heeft? Neen, hij heeft mij gezegd, dat hij ze voor 5) zich zelve wil houden 11). De menschen moeten elkander helpen 12). Hebt gij uwen vader nog? Neen, ik heb hem verloren. Hoe vaart gij, en hoe varen uwe goede ouders? Gij hebt ons niets daarvan gezegd.

1) Gesproken, 2) genitief, 3) riefen, 4) erbarmte, 5) für, 6) gekauft, 7) nur, 8) an met den accusatief, 9) geschickt, 10) versprochen, 11) halten will, 12) helfen.

47. (54—56)

Ich habe mit deinem Vater und deiner Mutter gesprochen. Unser Haus ist groß, euer Haus aber 1) ist schön. Der Fleiß 2) unseres Arbeiters ist groß. Haben Sie es Ihrem Vater gesagt. Ja, ich habe es dem meinigen und dem Ihrigen gesagt. Ihr habet euere Pflichten nicht genau 3) erfüllt 4). Sie sind mir so lieb 5), als mein eigener Bruder. Sind das Ihre Schafe oder die meinigen? Unser Gebet 6) wird unser eigenes Glück 7) befördern 8). Dein ist die Zukunft 9), wenn 10) du fleißig 11) und tugendhaft bist. Ist dein Herz so rein 12), wie das meinige? Sind deine Schafe so gut, wie die meinen? Unser Schicksal 13) ist in Gottes Händen 14).

1) Echter, 2) vlijt, 3) nauwkeurig, 4) vervuld, 5) dierbaar, 6) gebed, 7) geluk, 8) bevorderen, 9) toekomst, 10) indien, 11) vlijtig, 12) rein, 13) lot, 14) hand.

48.

De fouten mijner leerlingen zijn niet zoo groot als de uwe. Zijn het uwe boeken of de mijne, *die* gij in 1) uwe hand hebt? Ons lichaam 2) is sterfelijk 3), onze ziel echter onsterfelijk 4). De leeraar heeft aan zijne leerlingen de boeken hunner medeleerlingen gegeven. Uwe appels zijn niet zoo goed *als* de onze. Ons huis is grooter en sterker, dan het hunne. De vingers 6) van onze handen zijn ons gegeven om te werken 7). De jagers 8) hebben hunne honden en de onze te huis 9) gelaten 10). Deze vrouw heeft hare dochters verloren. De meisjes hebben appels en peren voor 11) hare vriendinnen 12) gekocht. De mijnen laten 13) de uwen groeten 14). God is onze beste vriend. De deugd is uw grootste schat 15).

1) In met den accusatief, 2) Körper, m. 3) sterblich, 4) unsterblich, 5) Mitschüler, m. 6) Finger, m. 7) um zu arbeiten, 8) Jäger, m. 9) zu Hause, 10) gelassen, 11) für, 12) Freundin, v. 13) lassen, 14) grüßen, 15) Schatz, m.

49. (57 en 58).

Diese Kartoffeln sind besser, als jene. Die Stärke 1) dieser Ochsen und dieses Pferdes ist sehr groß. Erinnerst 2) du dich jenes nachlässigen 3) Schülers? Nein, ich erinnere mich dessen nicht. Haben Sie die Schafe jener Hirten 4) gesehen? Nein, ich habe deren Schafe nicht gesehen. Dies ist unser Haus, und das sind unsre Gärten. Pompejus 5) war weniger tapfer als Cäsar 6), denn dieser bestegte 7) jenen. Was 8) wilt 9) du damit anfangen 10),? Wir haben nichts davon gehört 11). Hast du schon eine Nachtigall gesehen? Ja, ich habe deren wohl 12) zwanzig 13) gesehen. Mit solchem Fleiß 14) und solcher Aufmerksamkeit 15) mußt du studiren 16), wenn 17) du solch einen Preis 18) erhalten wilt 19).

1) Sterkte, 2) herinnert, 3) nalat g. 4) herder, 5) Pompejus, 6) Cäsar, 7) overwon, 8) wat, 9) wilt, 10) aanvangen, 11) gehoord, 12) wel, 13) twintig, 14) vlijt, 15) opletendheid, 16) studeeren, 17) indien, 18) prijs, 19) wilt ontvangen.

50.

De vlijt en de oplettendheid van dezen jongeling en van dit meisje zijn veel grooter, dan de leerlust 1) van gene knapen 2). De leeraar geeft den prijs aan deze knapen en niet aan gene meisjes. Heeft de meester u 3) gesproken van 4) Caesar en diens dapperheid, van 4) de Romeinen en derzelver volharding 5)? Hebt gij het aan die daar 6) gegeven? Neen, ik heb het aan derzelver broeders gegeven. Zijn dat uwe voornemens 7)? Ja, die voornemens zijn de mijne en die mijner vrienden. Ik weet er niets van, als dat 8) er veertig 9) gekomen 10) zijn. De koning moest 11) de getrouwheid 12) van zulke onderdanen 13) beloonen 14). Het lot van zulk een man verdient medelijden 15). Hij werkt met zulke geringe vlijt, dat hij niets leert.

1) Fernbesierde, v. 2) Knapen, m. 3) datief, 4) von, 5) Beharrlichkeit, v. 6) dort, 7) Entschluß, m. 8) daß, 9) vierzig, 10) gekommen, 11) sollte, 12) Treue, v. 13) Unterthan, m. 14) belohnen, 15) Mitleid, o.

51. (§§ 59 en 60).

Nur 1) der Mensch wird 2) von Gott belohnt werden 3), welcher mit Beharrlichkeit den Pfad 4) der Tugend bewandelt 5). Man lobt 6) den Fleiß dessen, welcher den ganzen 7) Tag arbeitet 8). Meide 9) die Gesellschaft 10) derer, welche die Tugend nicht lieben 11). Nur derjenige wird alt werden, welcher mäßig 12) lebt 13). Hast du deinen schönen Hund noch? Nein, ich habe denselben meinem besten Freunde geschenkt. Der Lehrer sagte 14) dem Schüler, derselbe müsse 15) fleißig lernen. Hast du die neuen Schüler und deren Bücher gesehen? Was 16) sagst 17) du davon? Ich sage 18), daß du damit nicht weit 16) kommen wirst 20). Alle Kinder haben die nämlichen Pflichten zu erfüllen 21). Ich habe diesen Brief mit eben derselben Feder geschrieben 22). Wir haben es in ein und demselben Buche gelesen.

1) Slechts, 2) zal, 3) beloond worden, 4) pad, 5) bewandelt, 6) prijst, 7) geheel, 8) werkt, 9) vermijdt, 10) gezelschap, 11) beminnen, 12) matig, 13) leeft, 14) zeide, 15) dat — moest, 16) wat, 17) zegt, 18) zeg, 19) ver, 20) zult, 21) vervullen, 22) geschreven.

52.

Slechts hij, die 1) vlijtig is, zal beloond worden. Vermijd het gezelschap van hem, die niet matig leeft. De moeder zeide aan hare dochter, dat 2) zij gevaarlijk 3) ziek was 2). De ouders zeggen 4) aan de kinderen, dat 5) zij derzelver geluk willen bevorderen 6). Degenen, welke hunne plichten niet vervullen, zijn niet gelukkig. Groot is de vreugde van hem, die vlijtig is. Gering is de deugd dergenen, die niet bidden. Daarom heb ik het niet gedaan 7). Wij vechten 8; niet met dezelfde wapenen 9). Hij bevond 10) zich in 11) juist hetzelfde huis als het onze. Wij zijn leerlingen van een en denzelfden meester. Hebt gij niet *gedacht* aan 12) de luiheid 13) en aan derzelver kwade 14) gevolgen 15).

1) Welcher, 2) wäre. 3) gefährlich, 4) sagen, 5) daß, 6) befördern wollen, 7) gethan, 8) fechten, 9) Waffe, v. 10) befand, 11) in met den datief, 12) an met den accusatief, 13) Faulheit, v. 14) schlimm, 15) Folge, v.

53. (§§ 25 en 28.)

Wer ist da 1) ? Wem gehören 2) diese Bücher ? Wessen Fleiß wird am meisten belohnt ? Womit kann 3) ich Ihnen aufwarten 4) ? Was für einen Hut hast du dir gekauft ? Was für Wein trinken Sie ? Was für eine Regierung 5) hat dieses Land ? Welchem Jünglinge geben 6) Sie diese Arbeit ? Welchen Männern soll man gehorchen ? 7) Mit welcher Freude erfüllen 8) wir unsere Pflicht ! Welch eine Treue 9) hat dieser gute Hund ! Die besten Freunde sind die, welche dir deine Fehler 10) zeigen 11). Die Arbeiter, denen du das Geld gegeben hast, sind nicht mehr hier. Ich weiß 12) nicht, womit anfangen. Liebe 13) deinen Schöpfer 14), von dem du Alles empfangen hast.

1) Daar, 2) behooren — toe, 3) kan, 4) aandienen, 5) regeering, 6) geeft, 7) moet men gehoorzamen, 8) vervullen, 9) getrouwheid, 10) fout, 11) toonen, 12) weet, 13) liefde, 14) Schepper.

54.

Wiens werk is het beste ? Wien 1) zult gij 2) dezen

troost 3) geven? Waarmede zult gij beginnen 4)? Wat hebt gij gezien 5)? Met welken spoed 6) vertrok hij 7)! Met welke spijzen 8) kan ik u aandienen? *Hier* zijn drie vrienden, welker deugd zeer groot is. Wat voor een houdt gij 9) voor 10) het beste? Wiens vlijt is de grootste? Hij weet 11) niet, wat hij doet 12). Waarvan spreekt gij 13)? Wie niet hooren 14) wil 15), moet voelen 16). Alles, wat wij hebben, hebben wij van God ontvangen. Hij weet niet, waarom gij zoo spreekt. De ouders, wier kinderen deugdzaam 17) zijn, zijn zeer gelukkig. Aan wien hebt gij dat verteld 18)? De man, met welken gij gisteren 19) gesproken hebt, is niet meer hier. Wien moet gij 20) beminnen? Hem, die u het meest bemind 21) heeft.

1) Datief, 2) wirst du, 3) Trost, m. 4) anfangen, 5) gesehen, 6) Eile, v. 7) reiste er ab, 8) Speise, v. 9) halten Sie, 10) für, 11) weiß, 12) thut, 13) sprichst du, 14) hören. 15) will, 16) muß fühlen, 17) tugendhaft, 18) erzähst, 19) gestern, 20) sollst du, 21) geliebt.

55. (§§ 67 en 68.)

Man muß nicht die angenehmsten, sondern 1) die nützlichsten Speisen suchen. Man spräche 2) gern 3) mit ihm, aber er versteht 4) einen nicht. Wenn man mit jedermann in Frieden 4) leben will 5), so 6) muß man jedermanns Rechte 7) unberührt 8) lassen. Wenn jemand dich lobt 9), so mußt du mit niemand davon sprechen. Er war jedermanns Freund und niemand's Feind. Hast du jemanden diese Auftrag 10) gegeben? Nein, ich habe niemanden Etwas davon gesagt. Keiner weiß 11), was geschehen wird 12). Ich habe kein Papier; hast du noch welches? Wenn jemand kommt, so sagen Sie, ich sei 13) nicht zu Hause. Nenne niemand deinen Freund, wenn du ihn nicht kennst.

1) Maar, 2) zoude spreken, 3) graag, 4) verstaat, 5) wil, 6) dan, 7) das Recht, het recht, 8) onaangetast, 9) prijst, 10) last, 11) weet, 12) zal, 13) dat ik ben.

56. *Herhaling.*

Degene, die niemand bemint 1), wordt ook van niemand bemind 2). Indien men aan iedereen het zijne geeft 3),

zal 4) men ook 5) van iedereen het zijne ontvangen 6). Hebt gij nog olie 7)? Ja, ik heb nog wat. Wij hebben lang 8) met u gesproken over uwe ouders; herinnert 9) gij u dat 10) niet meer 11)? Zich zelven te kennen, is de plicht van iedereen. Hij, die zijnen vader en zijne moeder eert 12), zal lang en gelukkig leven 13). Ons huis is niet zoo schoon als het uwe. Is dat uw paard of het zijne? De toren dier kerk is zeer hoog. Wat *kosten* die paarden? Dit kost 14) veel 15), en dat kost weinig 16). Wij *kennen* de rechten en plichten van hen, die ons gebieden 17). Kent 18) gij ook de uwe?

1) Liebt, 2) geliebt, 3) gibt, 4) wird, 5) auch, 6) empfangen, 7) Öl, o. 8) lange, 9) erinnert, 10) geriet, 11) mehr, 12) ehrt, 13) leben, 14) kostet, 15) viel, 16) wenig, 17) gebieten, 18) kenneft.

57.

Hij vocht 1) met zulk eene dapperheid, 2), dat 3) hij de vijanden overwon 4) en er honderd 5) doodde 6). Wie kan 7) hem beminnen 8), die slechts 9) zich zelven bemint 10)? Kent 11) hij mijnen broeder en diens zoon niet? Wien kent hij dan 12)? Hij, die allemans 13) vriend en niemands vijand is, is daarom nog 14) niet altijd gelukkig. Die ouders 15) zijn de gelukkigste, wier kinderen de grootste vorderingen 16) in de deugd 17) en de wijsheid 18) maken 19). Waarom hebt gij de tuinen niet gekocht, waarvan ik u gesproken heb? De spaarzaamheid 20) is niet hetzelfde als de gierigheid 21): deze is eene ondeugd 22), die u ongelukkig maakt 23); gene eene deugd, welko diegenen gelukkig maakt, die ze beminnen.

1) Focht, 2) Tapferkeit, v. 3) daß, 4) besiegte, 5) hundert, 6) tödtete, 7) kann, 8) lieben, 9) nur, 10) liebt, 11) kennt, 12) denn, 13) jedermann, 14) noch, 15) Eltern, 16) Fortschritt, m. 17) Tugend, v. 18) Weisheit, v. 19) machen, 20) Sparsamkeit, v. 21) Habgier, v. 22) Laster, o. 23) macht.

TELWOORDEN. Zahlwörter.

§ 69. De telwoorden dienen om het getal of den rang der wezens bepaald of onbepaald op te geven; men heeft dus bepaalde en onbepaalde telwoorden.

De **bepaalde** getallen zijn :

- a) grondgetallen,
- b) ranggetallen,
- c) verdeelende getallen,
- d) verenigvuldigende getallen,
- e) soortgetallen,
- f) herhalingsgetallen,
- g) deelende getallen,
- h) hoedanigheidsgetallen,
- i) plaatsende getallen,
- k) verzamelende getallen.

Grondgetallen.

§ 70. De grondgetallen zijn :

- | | | |
|------------------------|-----------------|-------------------------|
| 1. ein, | 11. elf (elf), | 21. ein und zwanzig, |
| 2. zwei, | 12. zwölf, | 22. zwei und zwanzig, |
| 3. drei, | 13. dreizehn, | 30. dreißig, |
| 4. vier, | 14. vierzehn, | 40. vierzig, |
| 5. fünf, | 15. fünfzehn, | 50. fünfzig, |
| 6. sechs, | 16. sechzehn, | 60. sechzig, |
| 7. sieben, | 17. siebenzehn, | 70. siebenzig, |
| 8. acht, | 18. achtzehn, | 80. achtzig, |
| 9. neun, | 19. neunzehn, | 90. neunzig, |
| 10. zehn, | 20. zwanzig, | 100. hundert, |
| 101. hundert und ein, | | 1001. tausend und ein, |
| 102. hundert und zwei, | | 1002. tausend und zwei, |
| 200. zweihundert, | | 2000. zweitausend, |
| 300. dreihundert, | | 3000. dreitausend, |
| 1000. (ein) tausend, | | 10000. zehntausend, |
- 100000 einmal hunderttausend, 200000 zweimal hunderttausend enz.

Aanmerkingen.

1. Wat de verbuiging van ein aanbetreft, heeft men deze regels :

a) Ein, als telwoord, wordt onderstreept, of met een hoofdletter of uiteen geschreven of uiteen gedrukt, om

het te onderscheiden van het onbepaald lidwoord **ein**. Ook spreekt men het met meer nadruk uit.

b) In plaats van **ein**, bezigt men **eins** in de optelling (**eins**, **zwei**, **drei**), en wanneer men van de eenheid spreekt zonder daarbij een zelfstandig naamwoord te voegen; b. v. **einmal eins** *ist eins*. *Eenmaal een is een*. *Hat es schon Eins geschlagen? Heeft het reeds een (uur) geslagen?*

Volgt er een ander telwoord op, dan zegt men altijd **ein**; b. v. im Jahre eintaufend einhundert ein und zwanzig. *In 1121*.

c) Als **ein** vóór een zelfstandig naamwoord of een bijvoeglijk naamwoord staat, en van **geen** bepalend woord **voorafgegaan** is, dan wordt het verbogen gelijk het onbepaald lidwoord **ein**, **eine**, **ein**; b. v. ein Mann, eines Mannes; eine Frau; ein Haus, enz.

d) Wanneer **ein** van **geen** bepalend woord **voorafgegaan**, en van **geen** zelfstandig naamwoord of bijvoeglijk naamwoord **gevolgd** is, dan wordt het tot **einer**, **eine**, **eines**, en gelijk het bepalend lidwoord verbogen; dus:

N. einer,	eine,	eines,
G. eines,	einer,	eines,
D. einem,	einer,	einem,
A. einen,	eine,	eines.

e) Wanneer **ein** **voorafgegaan** is van een bepalend woord, dan wordt het gelijk een **bijvoeglijk naamwoord** verbogen; b. v.

der eine,	die eine,	das eine,	mein einer,
des einen,	der einen,	des einen,	meines einen, enz.

2) Wat de overige grondgetallen aanbetreft, deze blijven gewoonlijk **onverbogen**, behalve **das Hundert**, *het honderdtal*, **das Tausend**, *het duizendtal*, **die Million**, *het millioen*, **die Billion**, *het billioen*, **die Milliarde**, die als zelfstandige naamwoorden gebezigd en verbogen worden; zij zijn dan gevolgd van een zelfstandig naamwoord met of zonder **von**; b. v. Hunderte Vögel of Hunderte von Vögeln. *Honderden vogels*. *Es hat viele Millionen gekostet. Het heeft vele millioenen gekost.*

3) Wil men uitdrukken, dat men het juiste getal niet weet, dan bezigt men, ter vertaling van ons *bijna, ongeveer*, de woorden *beinahe, etwa, fast, gegen, ungefähr, bei, an die, bis, oder, und einige, und etliche*; b. v. *zwanzig bis dreißig Schüler, zwanzig und einige Schüler; etwa drei und zwanzig Schüler. Ongeveer drie en twintig leerlingen.*

4) In het Duitsch zegt men op dezelfde wijze als in het Nederlandsch: *es ist drei Uhr, fünf Uhr, halb fünf*, met dit onderscheid, dat *Uhr* onveranderd blijft. De overige verdelingen drukt men op de volgende wijze uit: men noemt den **tijd**, die sedert het laatste volle uur verloop is, en voegt dan daarbij het voorzetsel *auf* met het **volgende** volle uur; men drukt zich echter gewoonlijk op onze manier uit, met de voorzetsels *über, nach* of *vor*; b. v. *es ist ein Viertel auf fünf* (of *ein Viertel über vier*); *het is kwartier over vieren. Es ist drei Viertel auf acht* (*ein Viertel vor acht*). *Het is kwartier vóór acht.*

Het woord *uur* om den **afstand** aan te geven, of den **tijd**, dien iets duurt, wordt vertaald door **Stunde**.

Ranggetallen.

§ 71. De ranggetallen worden gebezigd om den rang, de plaats aan te geven, welke een wezen bekleedt.

Zij worden van de grondgetallen gevormd door aanhechting van *te* bij de getallen van één tot *negentien*, en van *ste* bij de overige; *ein* wordt echter tot *erste*, *drei* tot *derde*, *acht* tot *achte*, dus:

der erste,	der elfste (elfte,)
der zweite,	der zwölste,
der dritte,	der dreizehnte,
der vierte,	der vierzehnte,
der fünfte,	der zwanzigste,
der sechste,	der ein und zwanzigste,
der siebente,	der dreißigste,
der achte,	der hundertste,
der neunte,	der tausendste,
der zehnte,	der millionste.

De ranggetallen worden gelijk de bijvoeglijke naamwoorden verbogen; b. v.

Enkelvoud.

Manlijk.	Vrouwelijk.	Onzijdig
N. der Bierte,	die Bierte,	das Bierte,
G. des Bierten,	der Bierten,	des Bierten,
D. dem Bierten,	der Bierten,	dem Bierten,
A. den Bierten,	die Bierte,	das Bierte.

Meervoud.

Voor de drie geslachten.

N. die Bierten,
G. der Bierten,
D. den Bierten,
A. die Bierten.

Zoo ook; Ein Bierter, eine Bierte, ein Biertes enz.

Verdeelende telwoorden.

§ 72. De verdeelende getallen worden gebruikt om aan te duiden, hoeveel wezens van dezelfde soort tegelijkertijd genomen worden. Men vormt ze door je vóór de grondgetallen te plaatsen; b. v. je zwei (of je zwei und zwei), twee aan twee. Je vier an vier. Vier aan vier.

Bij ranggetallen duidt je aan, de hoeveelste telkens genomen wordt; b. v. je der zehnte, telkens de tiende; eveneens: je ein Jahr um das andere. Om het andere jaar.

Vermenigvuldigende getallen.

§ 73. Om het getal der gelijksoortige dingen aan te duiden, waaruit een geheel bestaat, bezigt men de grondgetallen, bij welke men dan fach of fältig voegt; deze samenstellingen worden gelijk de bijvoeglijke naamwoorden verbogen; b. v. eine einfache Antwort, een eenvoudig antwoord. Ein dreifaches Bündniß, een drievoudig verbond.

In plaats van zweifach kan men ook doppelt gebruiken; men maakt daarmede verdubbende getallen; b. v. dreidoppelt, sechsdoppelt.

Soortgetallen.

§ 74. Om aan te duiden, hoeveel soorten er van een wezen bestaan, voegt men erlei achter de grondgetallen; deze samenstelling blijft onveranderd; b. v. dreierlei, drieerlei. Zwanzigerlei, twintigerlei.

Herhalingsgetallen.

§ 75. Om uit te drukken, **hoe dikwijls** iets geschiedt, voegt men *mal* bij de grondgetallen; wil men uitdrukken, **voor de hoeveelste maal** iets geschiedt, dan bezigt men de ranggetallen met *Mal*; b. v. *dreimal, driemaal*; *daś dritte Mal, de derde maal*.

Deelende getallen.

§ 76. Om de deelen aan te duiden, waarin een geheel verdeeld is, voegt men *l* achter de ranggetallen; deze telwoorden worden als zelfstandige naamwoorden gebruikt; b. v. *ein Viertel, een vierde (deel)*; *ein Drittel, een derde (deel)*; *zwei Fünftel, twee vijfde deelen*.

Hoedanigheidsgetallen.

§ 77. Om het getal der jaren uit te drukken, welke iemand telt, voegt men *er* achter de grondgetallen; deze woorden bezigt men dan veelal als zelfstandige naamwoorden; b. v. *ein Achtziger, ein Neunziger, een tachtigjarig, een negentigjarig man*.

Denzelfden vorm gebruikt men om het jaar uit te drukken, waarin iets ontstaan of vervaardigd is; b. v. *Bier und dreißiger (Wein), wijn van't jaar 34*.

Telwoorden van plaats.

§ 78. Door aanhechting van *nē* aan de ranggetallen, vormt men bijwoorden van plaats en rang; b. v. *erstens ten eerste, zweitens, ten tweede, drittens, ten derde*.

Men kan echter ook zeggen *vorerst, erstlich, zum ersten, zum zweiten, zum dritten*.

Verzamelande telwoorden.

§ 79. Om eene bepaalde verzameling van wezens van dezelfde soort uit te drukken, gebruikt men de volgende zelfstandige naamwoorden:

ein Paar, een paar,
 ein Duzend, een dozijn,
 zehn Stück, tien stuks,
 ein Mandel, vijftien stuks,
 eine Stiege, twintig stuks,

ein Schock, zestig stuks,
 ein Viertel Hundert, 25 stuks,
 ein halbes Hundert, 50 stuks,
 ein großes Hundert, 120 stuks,
 ein großes Tausend, 1200 stuks.

ONBEPAALE TELWOORDEN.

De onbepaalde telwoorden drukken het getal en den rang der wezens slechts in het algemeen uit.

Zij kunnen zijn :

- a) grondgetallen,
- b) ranggetallen,
- c) verdeelende getallen,
- d) vermenigvuldigende getallen,
- e) soortgetallen,
- f) herhalingsgetallen,
- g) verzamelende getallen.

Grondgetallen.

§ 80. De grondgetallen zijn :

Ein (irgend ein), iemand, fein, geen, einiger, etlicher, etwelcher, eenige, mancher, menige, aller, alle, ganz, gansch, genug, genoeg, etwas, iets, nichts, niets, lauter, louter, viel, veel, wenig, weinig, ein gewisser, een zekere, anderer, andere, erwahnter, genoemde, folgender, volgende.

1) Wanneer ein (irgend ein) en kein vóór een zelfstandig naamwoord staan, dan worden zij in het enkelvoud verbogen gelijk het **onbepaald lidwoord**. In het meervoud volgt fein de verbuiging van het bepalend lidwoord. Staan zij **alleen** (en dit is het geval, wanneer wij iemand, er een, niemand, er geen bezigen), dan worden zij tot einer, eine, eines; keiner, keine, keines, en volgen dan de verbuiging van het **bepalend lidwoord**; b. v. ich wollte, daß ich Einen sähe; ich sehe aber Keinen. Ik wilde, dat ik er eenen zag; ik zie er echter geen en. Keiner weiß, was geschehen wird. Niemand weet, wat er gebeuren zal.

2) Einiger, einige, einiges; etlicher, etliche, etliches; etwelcher, etwelche, etwelches, ettelijke, sommige, en mancher, manche,

mancheß, menige, mogen **niet** voorafgegaan zijn van een bepalend woord, en volgen dus de **sterke** verbuiging.

3) Bij *aller, alle, alles*, kan niet het lidwoord, maar wel het aanwijzend voornaamwoord *der, die, daß*, of een ander voornaamwoord staan. Wanneer *aller* voorop staat, dan wordt het meestal tot *all* verkort, en blijft dan onveranderd; b. v. *all* *dieser Ärm*, *al dat gedruisch*. Dit geschiedt altijd vóór een bezittelijk voornaamwoord, dat in den nominatief of accusatief van het onzijdig enkelvoud staat; b. v. *all* *mein Geld*.

4) *Ganz, gansch*, wordt verbogen gelijk een bijvoeglijk naamwoord; b. v. *daß ganze Dorf*, *het geheele dorp*. *Mein ganzes Vermögen*, *geheel mijn vermogen*. Staat *ganz* zonder bepalend woord vóór eenen eigennaam van plaats, dan blijft het onveranderd; b. v. *ganz Paris*.

De woorden *ein* en *der* kunnen slechts vóór *ganz* staan, niet daarachter.

5) *Genug, lauter, etwas* en *nichts* blijven altijd onveranderd.

6) *Viel* en *wenig* worden gelijk de bijvoeglijke naamwoorden verbogen, wanneer zij dienen om eene hoeveelheid van **verschillende soorten** (een getalbegrip) uit te drukken. Duiden zij eene hoeveelheid van **ééne soort** (een maatbegrip) aan, dan laat men ze in het enkelvoud onveranderd, behalve in den genitief, die gewoonlijk verbogen wordt; b. v. *vieler Stahl* *ist zerbrechlich*. *Vele soorten van staal zijn broos*. *Er hat viel Geld*. *Hij heeft veel geld*.

De overige onbepaalde grondgetallen worden gelijk de bijvoeglijke naamwoorden verbogen.

§ 81. De **rangschikkende onbepaalde** telwoorden zijn :

Der *leste*, *de laatste*, *der vorleste*, *de voorlaatste*, *der drittleste*, *der viertleste* enz., *der hintere*, *der hinterste*, *de achterste*, *der vordere*, *der vorderste*, *de voorste*, welke als bijvoeglijke naamwoorden verbogen worden.

Onveranderlijk zijn (de bijwoorden) : *zuerst*, *in den beginne*, *vooreerst*, *demnächst*, *daarop*, *vervolgens*, *zulest*, *ten laatste*.

Van de onveranderlijke bijwoorden *ferner, verder, weiter, wijders, endlich, eindelijk, schließlich, ten slotte*, vormt men (door aanhechting der gewone uitgangen) bijvoeglijke naamwoorden, die eenen rang uitdrukken.

§ 82. Het **verdeelende** telwoord *jeder, jede, jedes, ieder*, volgt de **sterke** verbuiging; is het voorafgegaan van *ein*, dan volgt het de **gemengde**

In plaats van *jeder* bezigt men ook *jeglicher* of *jedweder*.

De **vermenigvuldigende** telwoorden zijn:

Vielfach, vielfältig, veelvuldig, mehrfach, meervoudig, mannichfach, men'gvuldig.

Zij worden als bijvoeglijke naamwoorden verbogen.

De **soortgetallen** zijn:

Mancherlei, menigerlei, allerlei, allerlei, vielerlei, velerlei, enz., die onveranderd blijven.

De **herhalende** getallen zijn:

Manchmal, menigmaal, vielmaals, dikwijls, meermalen, meermaals, selten, zelden, häufig, herhaaldelijk, öfter, dikwijls, enz.

Van *manchmal, vielmaals* en *meermalen* vormt men bijvoeglijke naamwoorden op *maals*; van de overige vormt men ze door aanhechting der gewone uitgangen.

De **verzamelende** onbepaalde telwoorden zijn: *gesammt, gezamenlijk*, dat altijd van een bepalend woord moet voorafgegaan zijn, en gelijk een **bijvoeglijk naamwoord** verbogen wordt, benevens *sämmtlich*, dat **onverbogen** blijft als het **alléén** staat, en gelijk een **bijvoeglijk naamwoord** verandert, wanneer het vóór een zelfstandig **naamwoord** geplaatst is.

Aanmerking.

Eenige telwoorden en voornaamwoorden kunnen voorafgegaan worden van het bepalend lidwoord *der*, *die*, *das*, andere niet. De telwoorden en voornaamwoorden, welke het bepalend lidwoord vóór zich dulden, worden gelijk een gewoon bijvoeglijk naamwoord verbogen, zoo *dikwijls* als zij van dat lidwoord of van een ander bepalend woord voorafgegaan zijn; b. v.

N. das viele Geld,
 G. des vielen Geldes, enz.
 N. der andere Freund,
 G. des anderen Freundes, enz.

mein vieles Geld,
 meines vielen Geldes, enz.
 mein anderer Freund,
 meines anderen Freundes, enz.

De telwoorden en voornaamwoorden, welke niet van het bepalend lidwoord kunnen voorafgegaan zijn, behouden hunne gewone verbuiging zelfs dan, wanneer een ander bepalend woord voorafgaat; b. v.

N. aller dieser Verdruß,
 G. alles dieses Verdrußes,
 D. allem diesem Verdruße,
 A. allen diesen Verdruß.

dieser mein Freund,
 dieses meines Freundes,
 diesem meinem Freunde,
 diesen meinen Freund.

Uitzondering. Zeder en jeglicher kunnen niet voorafgegaan zijn van het bepalend lidwoord, maar volgen toch de gemengde verbuiging, wanneer zij voorafgegaan zijn van ein.

Solcher volgt ook de gemengde verbuiging na ein en sein.

OPSTELLEN.

58. § 70.

Die Stadt London zählt 1) mehr als zehntausend Straßen 2), fünfhundert Kirchen, zweimal hunderttausend Häuser und zwei Millionen Einwohner 3). Wenn man 4) achtzehn von zwanzig abzieht 5), so 6) hält 7) man zwei übrig 8). Ein Mann, Ein Wort. Wir haben zwei unserer Freunde erwartet 9), doch nur einer ist gekommen. Von seinen zwei Büchern hat er eines verloren. Er hat sein eines Pferd verkauft, 10), und sein anderes 11) verschenkt 12). Mein einer Bruder ist zehn Jahre alt 13); der andere fünfzehn. Das Hundert Eier kostet 14) einen Thaler 15). In unserer Schule 16) sind sechzig und einige Schüler 17) Wie viel Uhr 18) ist es? Es ist halb fünf; drei Viertel auf sechs; ein Viertel auf sieben.

1) Telt, 2) die Straße, de straat, 3) inwoner, 4) wanneer men, 5) aftrekt, 6) dan, 7) houdt, 8) over, 9) verwacht, 10) verkocht, 11) ander, 12) weggegeven, 13) oud, 14) kost, 15) daalder, 16) school, 17) leerling, 18) hoe laat.

59.

Wij tellen 1) thans 2) het jaar achttienhonderd vier en zeventig. De koning heeft een leger 3) van 4) tweehonderd duizend man 5). Slechts 6) ééne zaak is ons noodzakelijk 7). de liefde Gods. Twee zijn (er) geroepen geworden 8), en slechts één is (er) gekomen 9). Van zijne drie paarden heeft hij (er) slechts één over. De eenen willen dit, de anderen dat. De oorlog 10) heeft bijna zes maanden 11) geduurd 12). De officier 13) heeft honderd twintig tot honderd vijftig soldaten bij zich 14). Hoe laat was 15) het? Het was half zeven; kwartier over achten; negen uren; twintig minuten 16) vóór twaalf. Hoelang 17) heeft dat geduurd 18)? Bijna drie uren. Het is ongeveer twee uren ver 19).

1) Zàhten, 2) jekt, 3) Heer, o. 4) von, 5) Mann, onveranderd, 6) nur, 7) nothwendig, 8) gerufen worden, 9) gekommen, 10) Krieg, m. 11) Monat, m. 12) gedauert, 13) Offizier, m. 14) sich, 15) war, 16) Minute, v. 17) wie lange, 18) gedauert, 19) weit.

60. (§§ 71—76.)

Wir schreiben 1) heute 2) den fünf und zwanzigsten Mai 3). Haben Sie die ersten Früchte 4) dieser Bäume gesehen? Mein zweiter Bruder ist mit dem vierten Zuge 5) abgereist. Die Regierung 6) Karls 7) des Fünften dauerte 8) vierzig Jahre. Wir müssen 9) je fünf nehmen 10), sonst 11) bleibt 12) der zwanzigste übrig. In das vierte Jahr heisst 13) Schaltjahr 14). Er hat mir eine vierfache Antwort 15) gegeben. Welcher Unterschied 16) besteht 17) zwischen fünffach und fünf-doppelt? Er hat sich dreißigerlei Blumen gekauft? Wir haben es zweimal versucht 18), weil 19) es uns das erste Mal nicht gelungen war. Zehn Zwölftel und zwei Zwölftel machen ein Ganzes 20). Unser erster Gedanke 21) sei 22) der Gedanke an Gott.

1) Schrijven, 2) heden, 3) Mei, 4) die Frucht, de vrucht, 5) der Zug, de trein, 6) regeering, 7) Karl, Karel, 8) duurde, 9) moeten, 10) nemen, 11) anders, 12) blijft, 13) heet, 14) schrikkeljaar, 15) die Antwort, het antwoord, 16) der Unterschied, het onderscheid, 17) bestaat, 18) geprobeerd, 19) dewijl, 20) geheel, 21) der Gedanke, de gedachte, 22) zij.

61.

De Mei is de vijfde maand des jaars. In een schrikkeljaar 1) wordt 2) de negen en twintigste Februari 3) ingelascht 4). Mijn derde zoon, zeide 5) hij, is vlijtiger, dan mijn eerste en mijn tweede. Er kwamen 6) (er telkens drie, en telkens dederde droeg 7) een *geschenk*. Deze planten hebben drievoudige bladeren 8). Hier hebt gij vijfderlei wijn en tweeërlei spijzen 9). Is het waar 10), dat eenmaal geenmaal is? Den eersten keer is het hem niet gelukt; den vijftenden keer was hij gelukkiger. Hebben wij twee vijftenden en vijf tienden? Eene driedubbele deur verhinderde 11) den dief 12) verder te gaan 13). Men kan 14) niet twee heeren dienen zonder 15) den eenen te vernataligen 16). Hij heeft den eersten keer het proces 17) verloren.

1) Datief, 2) wird, 3) Februar, 4) eingeschoben, eingeschaltet, 5) sagte, 6) es kamen, 7) trug, 8) Blatt, o. 9) Speise, v. 10) wahr, 11) verhinderte, 12) Dieb, m. 13) weiter zu gehen, 14) kann, 15) ohne, 16) vernachlässigen, 17) Prozeß, m.

62. (§§ 77 — 79).

Dein Vater ist ein Siebziger und der meinige ist ein Achtziger. Der vier und dreißiger Wein war besser als der acht und vierziger. Ich thue 1) es nicht; erstens, weil ich es schon zehnmal versucht 2) habe; zweitens weil ich ein Fünftel meines Vermögens 3) verloren habe. Wir haben zwei Paar Schuhe 4), ein Dutzend Löffel 5), zehn Stück Melonen, 6), eine Stiege Aepfel und ein Mandel Birnen auf dem Markte gekauft. Das Schock Eier kostet beinahe einen Thaler. Dieser Kaufmann hat ein großes Tausend Schafe verkauft, und dabei hundert und fünfzig Gulden 7) gewonnen. Er hat den achten Theil 8) seines Vermögens verloren.

1) Doe, 2) geprobeerd, 3) das Vermögen, het vermogen, 4) der Schuh, de schoen, 5) der Löffel, de lepel, 6) die Melone, de meloen, 7) der Gulden, de gulden, 8) der Theil, het gedeelte.

63.

Hij heeft een derde van zijnen twee en zeventiger verkocht, en daarbij tienduizend daalders gewonnen. Een tachtiger heeft gewoonlijk 1) niet meer de kracht 2) van eenen dertiger of eenen veertiger. Wij zullen 3) telkens den tienden dag komen; ten eerste, omdat gij dan 4) te huis 5) zijt; ten tweede, dewijl wij daardoor een tiende der onkosten 6) sparen 7). Hij kwam 8) en ving 9) één, twee, drie, een dozijn vogels. Hebt gij de twee boeken nog, van 10) welke gij mij gesproken hebt? Neen, ik heb er slechts één meer. Wat ik denk 11), dat weet 12) (er) slechts één. Honderden keeren hebben wij hem gewaarschuwd 13), en nooit 14) heeft hij ons gehoorzaamd 15). De rechtvaardigsten 16) zullen bij God de eersten zijn.

1) Gewöhnlich, 2) Kraft, v. 3) wollen, 4) dann, 5) zu Hause, 6) Unkosten, 7) ersparen, 8) kam, 9) fing, 10) von, 11) denke, 12) weiß, 13) gewarnt, 14) nie, 15) gehorcht, 16) gerecht.

64. (§ 80.)

Keiner der Menschen weiß 1), wann 2) er sterben wird 3). Der Schüler, den der Lehrer 4) keiner Trägheit 5) beschuldigt 6), ist die Freude 7) seiner Eltern. Hast du kein Buch für mich? Nein, ich habe keines. Mancher Arme, der allerHülfe entbloßt 8) ist, dessen ganzes Vermögen in einigen Kleidern 9) besteht 10), ist unglücklich. Alles, was wir besitzen 11), haben wir von Gott empfangen. All meine Freunde haben mich verlassen 12), sagte er, da 13) ich all meine Güter 14) verloren habe. Es kostet 15) nicht viel Mühe 16), recht fleißig zu sein, wenn 17) man nur viel guten Willen 18) hat. Ein Anderer hat alle Preise 19) erhalten 20), du hast Nichts bekommen 21). Das Leben, wie 22) ein gewisser Dichter sagt, ist nur ein Traum 23). Hat erwähnter Dichter Recht 24) oder nicht?

1) Weet, 2) wanneer, 3) zal, 4) leeraar, 5) die Trägheit, de luiheid, 6) beschuldigt, 7) vreugde, 8) ontbloot, 9) dat Kleid, het kleed, 10) bestaat, 11) bezitten, 12) verlaten, 13) nu, 14) dat Gut, het goed, 15) kost, 16) die Mühe, de moeite, 17) indien, 18) der Wille, de wil, 19) der Preis, de prijs, 20) ontvangen, 21) gekregen, 22) zooals, 23) der Traum, de droom, 24) gelijk.

65.

Hebt gij geene plank 1) voor 2) mij? Neen, ik heb (er) geene. Wanneer iemand 3) niet weet, wat aanvangen 4), dan 5) is hij dikwijls door een eenvoudig middel 6) uit de *verlegenheid* te redden 7). Hebben alle *insecten* koud 8) bloed 9)? Hij weet niet, wat hij met al zijne rijkdommen 10) zal aanvangen 11). Wij moeten 12) allen eens 13) sterven 14), en dan 15) zal 16) al ons geld ons niet kunnen helpen 17). Velen zijn reeds 18) door het zwaard 19) gevallen 20), maar 21) nog een grooter aantal 22) door de tong 23). Wij hebben veel goed bier, maar weinig goeden wijn gedronken 24). Niemand 25) in de gansche stad weet iets daarvan. Aan Gods zegen 26) is alles *gelegen*.

1) Weist, o. 2) für, 3) ein, 4) anfangen, 5) so, 6) Mittel, o. 7) retten, 8) kalt, 9) küh, o. 10) Reichthum, m. 11) anfangen soll, 12) müssen, 13) einst, 14) sterben, 15) dann, 16) wird, 17) helfen können, 18) schon, 19) Schwert, o. 20) gefallen, 21) aber, 22) Zahl, v. 23) Zunge, v. 24) getrunken, 25) kein, 26) Segen, m.

66. (§§ 81 en 82.)

Wer beim Angriffe 1) der letzte ist, der wird beim Rückzuge 2) der erste sein. Die vordersten Reihen 3) machen 4) den ersten Angriff. Der hintere Theil 5) des Gebäudes ist alt. Suche 6) zuerst Gottes Willen zu kennen und zu vollbringen 7), so brauchst 8) du keine weitere Sorge 9) zu haben. Man muß 10) jeden Tag gut gebrauchen 11). Du sollst 12) dich nicht jedwedem Menschen anvertrauen 13), sonst wirst du manchmal betrogen 14) werden. Ein jeglicher sollte wissen 15), woran es ihm am meisten mangelt 16). Sämmtliche Schüler machen häufige Spaziergänge 17). Diese meine guten Freunde haben immer einem jeden das Seinige gegeben. Unsere wenigen nachlässigen 18) Schüler werden bald 19) die vielen guten Beispiele 20) ihrer fleißigen Mitschüler 21) nachahmen 22).

1) Der Angriff, de aanval, 2) der Rückzug, de terugtocht, 3) die Reihe, de rij, 4) maken, 5) gedeelte, 6) zoek, 7) volbrengen, 8) dan behoekt, 9) zorg, 10) moet, 11) gebruiken, 12) moet, 13) toevertrouwen, 14) bedrogen, 15) behoorde te weten, 16) ontbreekt, 17) der Spaziergang, de wandeling, 18) nalatig, 19) weldra, 20) das Beispiel, het voorbeeld, 21) medeleerling, 22) navolgen.

67.

Vooreerst kwamen 1) de ruiters 2), daarop het voetvolk 3), en ten laatste kwam 4) de koning zelf. De laatsten zullen 5) de eersten zijn. God belooft 6) iedereen, die aan zijnen evenmensch 7) goede voorbeelden geeft 8). Een jongeling *denkt* dikwijls niet aan 9) de verdere gevolgen 10) zijner handelingen 11). De gezamenlijke burgers 12) dezer stad 13) hebben herhaalde samenkomsten 14). De pauw 15) en de raaf 16) zijn geene zeldzame vogels. Hebt gij uw ander bruin paard verkocht? Deze vlijtige leerling heeft de liefde en de achting 17) van alle andere vlijtige leerlingen verworven 18). Onze weinige goede vrienden zijn allen mannen, welke dien naam 19) verdienen. De vorderingen van dezen uwen oudsten zoon zijn grooter, dan die van al mijne andere leerlingen. Het is de plicht 20) van iederen verstandigen 21) mensch, voor 22) het *heil* zijner ziel te zorgen 23).

1) *Ramen*, 2) *Reiter*, m. 3) *Fußvolk*, o. 4) *kam*, 5) *werden*, 6) *befiehlt*, 7) *der Nächste*, 8) *gibt*, 9) *an* met den accusatief, 10) *Folge*, v. 11) *Handlung*, v. 12) *Bürger*, m. 13) *Stadt*, v. 14) *Zusammenkunft*, v.; meerv. — 15) *Pfau*, m. 16) *Rabe*, m. 17) *Achtung*, v. 18) *erworben*, 19) *Name*, m. 20) *Pflicht*, v. 21) *vernünftig*, 22) *für*, 23) *zu sorgen*.

68.

Herhaling.

Schiller stierf 1) in 2) het jaar 1805, en *Goethe* in 1832. Mijne eene broeder is twintig jaren oud, en mijn andere zestien. Slechts één in 2) de gansche stad weet 3), waartoe 4) al dat gedruisch 5) dienen moet 6). Honderden keeren heb ik aan deze twee mannen gezegd 7), dat ieder brave 8) man voor 9) de zijnen zorgt 10). Ik heb u gezegd, dat gij om kwartier vóór tienenvoudt komen 11), en gij komt eerst om kwartier over twaalf. God schiep 12) de wereld 13) in 2) zes dagen: den eersten dag schiep hij het licht; den laatsten dag schiep hij den mensch. Hij is telkens den vierden dag ziek 14): ik geloof 15), dat zijne veelvuldige bezigheden

16) zijne gezondheid 17) benadeelen 18). Geef aan den arme rijkelijk 19) van 20) het uwe : God zal 21) het u tiendubbel teruggeven 22).

1) Starb, 2) in met den datief, 3) weiß, 4) wozu, 5) Lärm, m. 6) soll, 7) gesagt, 8) brav, 9) für, 10) sorgt, 11) kommen solltest, 12) schuf, 13) Welt, v. 14) frank, 15) glaube, 16) Beschäftigung, v. 17) Gesundheit, in den datief, 18) schaden, 19) reichlich, 20) von, 21) wird, 22) wiedergeben.

69.

De mensch heeft met drieërlei vijanden te kampen 1) : met een weinig goeden wil kan 2) hij ze gemakkelijk 3) overwinnen 4). Een vierde en twee vijfden maken 5) der tien twintigsten. Onze knecht heeft een dozijn kippen 6), vijftien stuks appelen, zestig stuks noten en honderd twintig stuks eieren gekocht. Meendet gij 7), dat 8) iemand u iets voor niets zou geven 8)? Zoo 9) dwaas 10) is niemand. De roem van dezen grooten veldheer heeft zich door gansch het land verspreid 11). Wanneer 12) iemand veel, zeer veel geleerd 13) heeft, dan 14) ziet 15) hij het duidelijkst 16) in 17), dat hij nog 18) weinig, zeer weinig kent 19). Heeft hij de laatste of de voorlaatste bladzijde 20) geleerd? Wie in 21) zijn twintigste jaar niet veel geleerd heeft, zal in zijn veertigste zeer weinig weten 22).

1) Kämpfen, 2) kann, 3) leicht, 4) besiegen, 5) machen, 6) Huhn, o. 7) meinstest du, 8) daß — gäbe, 9) so, 10) thöricht, 11) verbreitet, 12) wenn, 13) gelernt, 14) so, 15) sieht, 16) deutlich, 17) ein, 18) noch, nur, 19) weiß, 20) Seite, v. 21) in met den datief, 22) wissen.

WERKWOORDEN. Zeitwörter.

§ 83. De werkwoorden drukken het bestaan, de handeling of den toestand der wezens uit.

De werkwoorden worden verdeeld:

1) Ten opzichte hunner beteekenis, in :

a) bedrijvende of overgankelijke, b) lijdende, c) onzijdige of onovergankelijke, d) wederkerende, e) onpersoonlijke.

2) Ten opzichte hunner **vervoeging**, in **gelijkvloeiende** (zwakke vervoeging), **ongelijkvloeiende** (sterke vervoeging) en **onregelmatige**.

Buitendien heeft men, evenals in het Nederlandsch, **hulpwerkwoorden**.

Vervoeging der werkwoorden.

§ 84. In ieder werkwoord onderscheidt men den **stam** en den **uitgang**.

De **stam** wordt gevonden door weglating van den **uitgang** en der onbepaalde wijs; b. v. brechen, **stam** *brech*; spelen, **stam** *spiel*.

In het algemeen worden de werkwoorden in het Hoogduitsch vervoegd gelijk in het Nederlandsch; men heeft dus dezelfde wijzen, tijden, personen en getallen.

De regelmatige werkwoorden zijn **gelijkvloeiend**, of volgen de **zwakke** vervoeging, wanneer zij de verschillende wijzen, tijden, personen en getallen slechts door hunnen **uitgang** doen kennen.

Zij zijn **ongelijkvloeiend**, of volgen de **sterke** vervoeging, wanneer zij de verschillende wijzen, tijden, enz. niet alleen door hunnen **uitgang**, maar ook door de **verandering** van den **stamklinker** doen kennen.

Alle werkwoorden vervoegt men in dezelfde tijden, als in het Nederlandsch, met behulp van de werkwoorden *haben, hebben, sein, zijn, werden, worden (zullen)*.

Deze werkwoorden kunnen ook op zich zelve staan, en dan heeft *haben* de beteekenis van *bezitten*, *sein* die van *bestaan*, en *werden* die van *ontstaan*.

85. *Vervoeging der hulpwerkwoorden.*

1. *haben, hebben.*

Onbepaalde wijs.

TEGENWOORDIGE TIJD.

haben, hebben.

VERLEDEN TIJD.

gehabt haben, gehad hebben.

Deelwoorden.

TEGENWOORDIG DEELWOORD.

habend, hebbende.

(Is alleen gebruikelijk in samengestelde woorden; b. v. *wohlhabend, welhebbend* enz.)

VERLEDEN DEELWOORD.

gehabt, gehad.

Aantoonende wijs**TEGENWOORDIGE TIJD.**

Ich habe, ik heb.
 du hast,
 er hat.
 wir haben,
 ihr habt,
 sie haben.

VOLMAAKT VERLEDEN TIJD.

ich habe gehabt, ik heb gehad.
 du hast gehabt,
 er hat gehabt,
 wir haben gehabt,
 ihr habt gehabt,
 sie haben gehabt.

ONVOLMAAKT VERLEDEN TIJD.

ich hatte, ik had.
 du hattest,
 er hatte,
 wir hatten,
 ihr hattet,
 sie hatten.

MEER DAN VOLM. VERL. TIJD.

ich hatte gehabt, ik had gehad.
 du hattest gehabt,
 er hatte gehabt,
 wir hatten gehabt,
 ihr hattet gehabt,
 sie hatten gehabt.

EERSTE TOEKOMENDE TIJD.

ich werde haben, ik zal hebben.

du wirst haben,
 er wird haben,
 wir werden haben,
 ihr werdet haben,
 sie werden haben.

TWEDE TOEKOMENDE TIJD.

ich werde gehabt haben, ik zal gehad hebben.

du wirst gehabt haben,
 er wird gehabt haben,
 wir werden gehabt haben,
 ihr werdet gehabt haben,
 sie werden gehabt haben.

Voorwaardelijke wijs.**TEGENWOORDIGE TIJD.**

ich würde haben, ik zou hebben.

du würdest haben,
 er würde haben,
 wir würden haben,
 ihr würdet haben,
 sie würden haben.

VERLEDEN TIJD.

ich würde gehabt haben, ik zou gehad hebben.

du würdest gehabt haben,
 er würde gehabt haben,
 wir würden gehabt haben,
 ihr würdet gehabt haben,
 sie würden gehabt haben.

Bijvoegende wijs.**TEGENWOORDIGE TIJD.**

ich habe, dat ik hebbe.

du habest,
 er habe,
 wir haben,
 ihr habet,
 sie haben.

VOLMAAKT VERLEDEN TIJD.

ich habe gehabt, dat ik gehad hebbe.

du habest gehabt,
 er habe gehabt,
 wir haben gehabt,
 ihr habet gehabt,
 sie haben gehabt.

ONVOLMAAKT VERLEDEN TIJD.

ich hätte, dat ik hadde.

du hättest,
er hätte,
wir hätten,
ihr hättet,
sie hätten.

MEER DAN VOLM. VERL. TIJD.

ich hätte gehabt, dat ik gehad hadde.

du hättest gehabt,
er hätte gehabt,
wir hätten gehabt,
ihr hättet gehabt,
sie hätten gehabt.

EERSTE TOEKOMENDE TIJD.

ich werde haben, dat ik zal hebben. ich werde gehabt haben, dat ik zal gehad hebben.

du werdest haben,
er werde haben,
wir werden haben,
ihr werdet haben,
sie werden haben.

du werdest gehabt haben,
er werde gehabt haben,
wir werden gehabt haben,
ihr werdet gehabt haben,
sie werden gehabt haben.

Gebiedende wijs.

habe, heb,
habe er (ſie, es), hij hebbe,
haben wir, hebben wij,
habet, hebt,
haben ſie, zij hebben.

Aanmerking. De onvolmaakt en de meer dan volmaakt verleden tijd van de bijvoegende wijze worden ook gebruikt als tegenwoordige en verleden tijd van de voorwaardelijke wijs.

2. Sein, zijn.**Onbepaalde wijs.**

TEGENWOORDIGE TIJD.

ſein, zijn.

VERLEDEN TIJD.

geween ſein, geweest zijn.

Deelwoorden.

TEGENWOORDIG DEELWOORD.

weſend (wordt slechts gebruikt in
anweſend, aanwezig, abweſend,
afwezig).

VERLEDEN DEELWOORD.

geween, geweest.

Aantoonende wijs.**TEGENWOORDIGE TIJD.**

ich bin, ik ben.
 du bist,
 er ist,
 wir sind,
 ihr seid,
 sie sind.

ONVOLMAAKT VERLEDEN TIJD.

ich war, ik was,
 du warst,
 er war,
 wir waren,
 ihr wart,
 sie waren.

EERSTE TOEKOMENDE TIJD.

ich werde sein, ik zal zijn.
 du wirst sein,
 er wird sein,
 wir werden sein,
 ihr werdet sein,
 sie werden sein.

VOLMAAKT VERLEDEN TIJD.

ich bin gewesen, ik ben geweest.
 du bist gewesen,
 er ist gewesen,
 wir sind gewesen,
 ihr seid gewesen,
 sie sind gewesen.

MEER DAN VOLM. VERL. TIJD.

ich war gewesen, ik was geweest,
 du warst gewesen,
 er war gewesen,
 wir waren gewesen,
 ihr wart gewesen,
 sie waren gewesen.

TWEEDE TOEKOMENDE TIJD.

ich werde gewesen sein, ik zal ge-
 weest zijn.
 du wirst gewesen sein,
 er wird gewesen sein,
 wir werden gewesen sein,
 ihr werdet gewesen sein,
 sie werden gewesen sein.

Voorwaardelijke wijs.**TEGENWOORDIGE TIJD.**

ich würde sein, ik zou zijn.
 du würdest sein,
 er würde sein,
 wir würden sein,
 ihr würdet sein,
 sie würden sein.

VERLEDEN TIJD.

ich würde gewesen sein, ik zou ge-
 weest zijn.
 du würdest gewesen sein,
 er würde gewesen sein,
 wir würden gewesen sein,
 ihr würdet gewesen sein,
 sie würden gewesen sein.

Bijvoegende wijs.**TEGENWOORDIGE TIJD.**

ich sei, dat ik zij.
 du seiest,
 er sei,
 wir seien,
 ihr seiet,
 sie seien.

VOLMAAKT VERLEDEN TIJD.

ich sei gewesen, dat ik geweest zij
 du seiest gewesen,
 er sei gewesen,
 wir seien gewesen,
 ihr seiet gewesen,
 sie seien gewesen.

ONVOLMAAKT VERLEDEN TIJD.

MEER DAN VOLM. VERL. TIJD.

ich wäre, datik ware.

ich wäre gewesen, dat ik geweest
ware.

du wärest,
er wäre,
wir wären,
ihr wäret,
sie wären.

du wärest gewesen,
er wäre gewesen,
wir wären gewesen,
ihr wäret gewesen,
sie wären gewesen.

EERSTE TOEKOMENDE TIJD.

TWEEDE TOEKOMENDE TIJD.

ich werde sein, dat ik zal zijn.

ich werde gewesen sein, dat ik zal
geweest zijn.

du werdest sein,
er werde sein,
wir werden sein,
ihr werdet sein,
sie werden sein.

du werdest gewesen sein,
er werde gewesen sein,
wir werden gewesen sein,
ihr werdet gewesen sein,
sie werden gewesen sein.

Gebiedende wijs.

sei, wees, zij.
sei er, (ſie, es,) hij zij,
ſeien wir, zijn wij, laten wij zijn,
ſeid, zijt,
ſeien ſie, dat zij zijn.

Aanmerking. De onvolmaakt verleden tijd van de bijvoegende wijs kan ook in plaats van den tegenwoordigen tijd der voorwaardelijke wijs gebruikt worden; de meer dan volmaakt verleden tijd in plaats van den verleden tijd der voorwaardelijke wijs.

3. Werden, worden.**Onbepaalde wijs.**

TEGENWOORDIGE TIJD.

VERLEDEN TIJD.

werden, worden.

(ge) worden ſein, geworden zijn.

Deelwoorden.

TEGENWOORDIG DEELWOORD.

VERLEDEN DEELWOORD.

werdend, wordende.

(ge) worden, geworden.

Aantoonende wijs.**TEGENWOORDIGE TIJD.**

ich werde, ik word.
 du wirst,
 er wird,
 wir werden,
 ihr werdet,
 sie werden

VOLMAAKT VERLEDEN TIJD.

ich bin (ge) worden, ik ben geworden.
 du bist (ge) worden,
 er ist (ge) worden,
 wir sind (ge) worden,
 ihr seid (ge) worden,
 sie sind (ge) worden.

ONVOLMAAKT VERLEDEN TIJD.

ich wurde, (of ward), ik werd.
 du wurdest, (of wardst),
 er wurde (of ward),
 wir wurden,
 ihr würdet,
 sie wurden.

MEER DAN VOLM. VERL. TIJD.

ich war (ge) worden, ik was geworden.
 du warst (ge) worden,
 er war (ge) worden,
 wir waren (ge) worden,
 ihr waret (ge) worden,
 sie waren (ge) worden.

EERSTE TOEKOMENDE TIJD.

ich werde werden, ik zal worden.
 du wirst werden,
 er wird werden,
 wir werden werden,
 ihr werdet werden,
 sie werden werden.

TWEDE TOEKOMENDE TIJD.

ich werde (ge) worden sein, ik zal
 geworden zijn.
 du wirst (ge) worden sein,
 er wird (ge) worden sein,
 wir werden (ge) worden sein,
 ihr werdet (ge) worden sein,
 sie werden (ge) worden sein.

Voorwaardelijke wijs.**TEGENWOORDIGE TIJD.**

ich würde werden, ik zou worden.
 du würdest werden,
 er würde werden,
 wir würden werden,
 ihr würdet werden,
 sie würden werden.

VERLEDEN TIJD.

ich würde (ge) worden sein, ik zou
 geworden zijn.
 du würdest (ge) worden sein,
 er würde (ge) worden sein,
 wir würden (ge) worden sein,
 ihr würdet (ge) worden sein,
 sie würden (ge) worden sein.

Bijvoegende wijs.**TEGENWOORDIGE TIJD.**

ich werde, dat ik worde.
 du werdest,
 er werde,
 wir werden,
 ihr werdet,
 sie werden.

VOLMAAKT VERLEDEN TIJD.

ich sei (ge) worden, dat ik geworden
 zij.
 du seiest (ge) worden,
 er sei (ge) worden,
 wir seien (ge) worden,
 ihr seiet (ge) worden,
 sie seien (ge) worden.

ONVOLMAAKT VERLEDEN TIJD.

MEER DAN VOLM. VERL. TIJD.

ich würde, dat ik werd.

ich wäre (ge) worden, dat ik ge-
worden ware.du würdest,
er würde,
wir würden,
ihr würdet,
sie würden.du wärest (ge) worden,
er wäre (ge) worden,
wir wären (ge) worden,
ihr wäret (ge) worden,
sie wären (ge) worden.

EERSTE TOEKOMENDE TIJD.

TWEDE TOEKOMENDE TIJD.

ich werde werden, dat ik zal wor-
den.ich werde (ge) worden sein, dat ik
zal geworden zijn.du werdest werden,
er werde werden,
wir werden werden,
ihr werdet werden,
sie werden werden.du werdest (ge) worden sein,
er werde (ge) worden sein,
wir werden (ge) worden sein,
ihr werdet (ge) worden sein,
sie werden (ge) worden sein.**Gebiedende wijs.**werde, word,
werde er (ſie, eſ), hij worde,
werden wir, worden wij,
werdet, wordt,
werden ſie, dat zij worden.

Aanmerking. 1. De onvolmaakt verleden tijd van de aantoonende wijs is **ward**, wanneer daarbij een **zelfstandig naamwoord** of een **bijvoeglijk naamwoord** staat; b. v. er ward König, er ward groß. Bij een **deelwoord** bezigt men **wurde**, b. v. er wurde geliebt. Men vindt soms **ward** bij een **deelwoord**.

Aanmerking. 2. Het verleden deelwoord van **werden** is **geworden**, wanneer daarbij een **zelfstandig naamwoord** of **bijvoeglijk naamwoord** staat; b. v. er iſt König, er iſt groß geworden. Als hulpwerkwoord bij een **verleden deelwoord** heeft het **worden**; b. v. er iſt ge-
liebt worden

Gelijkvloeiende (zwakke) vervoeging.

§ 86. 1) De werkwoorden, die de zwakke vervoeging volgen, behouden hunnen stam onveranderd en duiden de verschillende personen slechts door hunne uitgangen aan; alle tijden worden bijgevolg gevormd van den zuiveren stam door aanhechting der persoonsuitgangen; deze zijn:

Enkelvoud.	1 ^{ste}	pers.	—	e,
	2 ^{de}	»	—	eft,
	3 ^{de}	»	—	e,

Meervoud.	1 ^{ste}	»	—	en,
	2 ^{de}	»	—	et,
	3 ^{de}	»	—	en.

2) De **derde** persoon enkelvoud van den **tegenwoordigen tijd** der **aantoonende** wijs gaat altijd uit op **et** of **t**.

3) De **onvolmaaktverleden tijd** van de aantoonende en de bijvoegende wijs heeft bij alle personen de **t** als kenletter vóór den persoonsuitgang.

4) De **samengestelde tijden** worden, evenals in het Nederlandsch, gevormd met behulp van de werkwoorden **haben**, **sein** en **werden**, welk laatste dient ter verialing van **ons zullen**.

5) Het **tegenwoordig deelwoord** wordt van den zuiveren stam gevormd door aanhechting van **end**.

6) Het **verleden deelwoord** vormt men door aanhechting van **et** of **t** aan den stam, vóór welken men dan gewoonlijk **ge** plaatst.

7 In de **gebiedende wijs** voegt men in den tweeden en derden persoon enkelvoud den uitgang **e** bij den stam ; het meervoud heeft de gewone persoonsuitgangen.

Voorbeeld :

lernen, leeren, aanleeren.

Onbepaalde wijs.

TEGENWOORDIGE TIJD.

VERLEDEN TIJD.

lernen, leeren.

gelernt haben, geleerd hebben.

Deelwoorden.

TEGENWOORDIG DEELWOORD.

VERLEDEN DEELWOORD.

lernend, leerend.

gelernt, geleerd.

Aantoonende wijs.**TEGENWOORDIGE TIJD.**

ich lerne, ik leer.
 du lernest, (lernst),
 er lernet (lernt),
 wir lernen,
 ihr lernet, (lernt),
 sie lernen.

VOLMAAKT VERLEDEN TIJD.

ich habe gelernt, ik heb geleerd.
 du hast gelernt,
 er hat gelernt,
 wir haben gelernt,
 ihr habt gelernt,
 sie haben gelernt.

ONVOLMAAKT VERLEDEN TIJD.

ich lernte, ik leerde.
 du lernetest,
 er lernte,
 wir lernten,
 ihr lernetet,
 sie lernten.

MEER DAN VOLM. VERL. TIJD.

ich hatte gelernt, ik had geleerd.
 du hattest gelernt,
 er hatte gelernt,
 wir hatten gelernt,
 ihr hattet gelernt,
 sie hatten gelernt.

EERSTE TOEKOMENDE TIJD.

ich werde lernen, ik zal leeren.
 du wirst lernen,
 er wird lernen,
 wir werden lernen,
 ihr werdet lernen,
 sie werden lernen.

TWEEDE TOEKOMENDE TIJD.

ich werde gelernt haben, ik zal ge-
 leerd hebben.
 du wirst gelernt haben,
 er wird gelernt haben,
 wir werden gelernt haben,
 ihr werdet gelernt haben,
 sie werden gelernt haben.

Voorwaardelijke wijs.**TEGENWOORDIGE TIJD.**

ich würde lernen, ik zou leeren.
 du würdest lernen,
 er würde lernen,
 wir würden lernen,
 ihr würdet lernen,
 sie würden lernen.

VERLEDEN TIJD.

ich würde gelernt haben, ik zou ge-
 leerd hebben.
 du würdest gelernt haben,
 er würde gelernt haben,
 wir würden gelernt haben,
 ihr würdet gelernt haben,
 sie würden gelernt haben.

Bijvoegende wijs.**TEGENWOORDIGE TIJD.**

ich lerne, dat ik leere.
 du lernest,
 er lerne,
 wir lernen,
 ihr lernet,
 sie lernen.

VOLMAAKT VERLEDEN TIJD.

ich habe gelernt, dat ik geleerd
 hebbe.
 du habest gelernt,
 er habe gelernt,
 wir haben gelernt,
 ihr habet gelernt,
 sie haben gelernt.

ONVOLMAAKT VERLEDEN TIJD.

ich *lernte*, dat ik *leerde*,du *lernest*,
er *lernte*,
wir *lernten*,
ihr *lerntet*,
sie *lernten*.

MEER DAN VOLM. VERL. TIJD.

ich *hätte gelernt*, dat ik *geleerd*
hadde.du *hättest gelernt*,
er *hätte gelernt*,
wir *hätten gelernt*,
ihr *hättet gelernt*,
sie *hätten gelernt*.

EERSTE TOEKOMENDE TIJD.

ich *werde lernen*, dat ik *zal leeren*.du *werdest lernen*,
er *werde lernen*,
wir *werden lernen*,
ihr *werdet lernen*,
sie *werden lernen*.

TWEEDE TOEKOMENDE TIJD.

ich *werde gelernt haben*, dat ik *zal*
geleerd hebben.du *werdest gelernt haben*,
er *werde gelernt haben*,
wir *werden gelernt haben*,
ihr *werdet gelernt haben*,
sie *werden gelernt haben*.**Gebiedende wijs.**lerne, leer,
lerne er (sie, es), hij leere,
lernen wir,
laßt uns lernen,
wir wollen lernen, leeren wij.
lernet (lernt), leert,
lernen sie, dat zij leeren.*Aanmerkingen.*

1) Een werkwoord der zwakke vervoeging, dat in den stam den Umlaut niet heeft, ontvangt dien ook **niet** in de vervoeging; b. v. ich *sage*, du *sagst*; ich *kaufe*, du *kaufst*.

2) De tweede persoon enkelvoud gaat soms uit op *st* in plaats van op *est*, en de derde op *t* in plaats van op *et*. De **welluidendheid** geeft aan, of de *e* vóór *st* of *t* gebezigd wordt of niet.

Men **behoudt** de *e* gewoonlijk :

a) In de tijden van de **bijvoegende wijs**, ten einde die te onderscheiden van dezelfde tijden der aantoonende wijs.

b) In den tweeden persoon enkelvoud, wanneer de stam uitgaat op *s*, *sch*, *ß*, *ff*, *z*, *d*, *t* of *th*; b. v. du *reißest*, *gij reist*, du *bereitest*, *gij bereidt*, enz.

c) In den derden persoon enkelvoud, als de stam uitgaat op t, ð of th; b. v. *er bereitet, hij bereidt*; *er wüthet, hij woelt*.

d) De werkwoorden, waarvan de stam op t, ð of th uitgaat, nemen ook de e vóór de t van den **onvolmaakt verleden tijd** en van het **verleden deelwoord**; b. v. *schlachten, slachten, schlachtete, slachtte, geschlachtet, gestacht*; *reden, spreken, redete, sprak, geredet, gesproken*.

Men lette er op, dat het Hoogduitsch van het Nederlandsch afwijkt in datgene, wat in b), c) en d) gezegd is.

3) In de werkwoorden op *eln* en *ern* wordt de e, die vóór de l of r staat, weggeworpen in den **eersten persoon enkelvoud** van den **tegenwoordigen tijd** der **aantoonende wijs**, en in den **tweeden persoon** van de **gebiedende wijs**; b. v. *tadeln, berispen, ich tadele, ik berisp, tadele, berisp*; *wandern, reizen, ich wandre, ik reis, wandre, reis*.

In de **overige personen** wordt de e vóór de l of r bijbehouden, maar de e, die vóór de uitgangen t, st of n staat, valt weg; b. v. *du tadelst, er tadelt, wir tadeln*; *du wanderst, er wandert, wir wandern* enz.

In den **tegenwoordigen tijd** van de **bijvoegende wijs** behoudt men de beide e's, of men laat de e, die vóór l of r staat, weg; b. v. *daß ich tadele of tadele*; *daß du wandereft of wandrest*.

4) Zooals gezegd is, wordt het verleden deelwoord gevormd van den stam, door aanhechting van et of t en door voorvoeging van ge.

Dat voorvoegsel ge blijft weg bij alle werkwoorden, welke met eene **toonlooze** lettergreep beginnen, bijgevolg:

a) Bij de werkwoorden op *irn* en *ieren*; b. v. *regieren, regeeren, regiert, geregeerd*; *studiren, studeeren, studirt, gestudeerd*.

b) Bij eenige meerlettergrepige werkwoorden op *ein*, b. v. *prophezeien, voorspellen, prophezeit, voorspeld*.

c) Bij de werkwoorden, welke beginnen met de toonlooze voorvoegsels *be*, *emp*, *ent*, *ge*, *ver* en *zer*; b. v. *bearbeiten*,

bewerken, bearbeitet, bewerkt; entstellen, bederven, entstellt, bedorven.

d) Bij de werkwoorden samengesteld met *durch, hinter, über, um, unter, voll, wieder* en *wider*, wanneer de klemtoon niet op die voorvoegsels, maar op het werkwoord valt; b. v. *vollenden, voleindigen, vollendet, voleindigd; überseßen, vertalen, überseßt, vertaald.*

e) Bij de volgende werkwoorden:

<i>mißarten, ontaarden,</i>	<i>mißlingen, mislukken,</i>
<i>mißfallen, mishagen,</i>	<i>mißrahen, afraden,</i>
<i>mißgücen, mislukken,</i>	<i>mißtrauen, wantrouwen,</i>

en bij alle andere, die buiten *miß* nog een toonloos voorvoegsel hebben; b. v. *mißverstehen, misverstaan, mißverstanen.*

f) *Werden* heeft worden, wanneer het als hulpwerkwoord bij een ander werkwoord staat; anders zegt men *geworden*.

Deze regels over het weglaten van *ge* gelden ook voor de werkwoorden der sterke vervoeging.

§ 87. *Ongelijkvloeiende (sterke) vervoeging.*

Zooals gezegd is, geven de werkwoorden der sterke vervoeging de tijden, wijzen, personen en getallen niet alleen te kennen door hunnen **uitgang**, maar ook door de **verandering** van den **stamklinker**.

§ 88. *Vorming der tijden.*

In de sterke vervoeging worden de tijden niet gevormd van den zuiveren stam, maar van den stam zooals die in de drie hoofdtijden voorkomt. Die drie hoofdtijden zijn: de **tegenwoordige tijd** van de **onbepaalde wijs**, de **onvolmaakt verleden tijd** van de **aantoonende wijs** en het **verleden deelwoord**.

1) Van den stam, zooals die in den **tegenwoordigen tijd** der **aantoonende wijs** voorkomt, worden gevormd:

a) Het **tegenwoordig deelwoord**, door aanhechting van *en*; b. v. *fallen, val en, fallend.*

b) De **tegenwoordige tijd** van de aantoonende en de bijvoegende wijs, door aanhechting der persoonsuitgangen.

In den tegenwoordigen tijd der aantoonende wijs vormt men den tweeden en derden persoon enkelvoud van den eersten door a, o, u in ä, ö, ü en e in i of ie te veranderen; b. v. *ich schlage, ik sla, du schlägst, er schlägt. Ich stoße, ik stoot, du stößest, er stößt. Ich spreche, ik spreek, du sprichst, er spricht. Ich sehe, ik zie, du siehst, er sieht.*

2) Van den **onvolmaakt verleden tijd** der aantoonende wijs vormt men den **onvolmaakt verleden tijd** der bijvoegende wijs, door aan het werkwoord den Umlaut te geven (indien het daarvoor vatbaar is), met bijvoeging der persoonsuitgangen; b. v. *geben, geven, ich gab, ik gaf, ich gäbe, dat ik gave; schlagen, slaan, ich schlug, ik sloeg, ich schüge, dat ik sloeg.*

3) Van het **verleden deelwoord**, dat bij alle werkwoorden der sterke vervoeging op en uitgaat, vormt men met behulp van haben, sein en werden de **samengestelde tijden**.

4) De verschillende personen van de **gebiedende wijs** worden gevormd van dezelfde personen van den tegenwoordigen tijd der aantoonende wijs, door weglating van den Umlaut, en van den uitgang st in den tweeden en van t in den derden persoon enkelvoud. De tweede persoon enkelvoud gaat gewoonlijk op e uit, de derde altijd.

Heeft de onbepaalde wijs den Umlaut, dan wordt die in de gebiedende wijs, gelijk in de andere wijzen bijbehouden.

Aanmerking. De werkwoorden, die in den tweeden persoon enkelvoud de e van den stam in i of ie veranderen, behouden die i of ie ook in den tweeden persoon enkelvoud der gebiedende wijs (niet in den derden); b. v. *ich sehe, ik zie, du siehst, gij ziet, sieh, zie; ich spreche, ik spreek, du sprichst, gij spreekt, sprich, spreek.* De tweede persoon mist dan, gelijk men ziet, den persoonsuitgang.

Werden, worden, heeft niet wird, maar werde.

§ 89.

Persoonsuitgangen.

De persoonsuitgangen zijn in de sterke vervoeging dezelfde als in de zwakke; de eerste en de derde

persoon enkelvoud van den onvolmaakt verleden tijd der aantoonende wijs hebben (gelijk in het Nederlandsch,) **geenen** persoonsuitgang; b. v. *finden, vinden, ich fand, ik vond, er fand, hij vond.*

Aanmerkingen.

1. a) De *e* wordt in den **tweeden persoon** vóór den uitgang *st* weggelaten, wanneer zulks de welluidendheid bevorderen kan; b. v. *ich denke, ik denk, du denkst of denkst.*

b) Men **moet** de *e* vóór *st* **weglaten** in den **tweeden persoon** enkelvoud van den tegenwoordigen tijd der aantoonende wijs, wanneer die persoon den llmlaut aanneemt, of in stamklanker van den eersten persoon verschilt; b. v. *ich schlage, ik sla, du schlägst; ich helfe, ik help, du hilfst.*

c) Men **moet** de *e* **behouden**, zelfs als bovengenoemde veranderingen van den stam plaats grijpen, wanneer deze uitgaat op *f, ß, ff, sch* of *;*; b. v. *ich lese, ik lees, du liest; ich esse, ik eet, du isst; ich schmelze, ik smelt, du schmelzt.*

2) De *e* wordt ook vóór de *t* in den **derden persoon** enkelvoud van den tegenwoordigen tijd der aantoonende wijs **weggelaten**; indien het werkwoord in dien persoon van stamklinker verandert, **moet** dit geschieden, zelfs wanneer de stam op *f, ß, ff, sch* of *;* eindigt; b. v. *er ißt, hij eet; er schmilzt, hij smelt.*

Bij de werkwoorden, waarvan de stam op *f* eindigt, vervangt men de *e* gewoonlijk door een afkappingsteeken; b. v. *er ließt, hij leest.*

3) Bij de werkwoorden, waarvan de stam op *ð* of *t* eindigt, plaatst men gewoonlijk de *e* vóór den persoonsuitgang; b. v. *du reitest, gij rijdt, er reitet, hij rijdt.*

De volgende werkwoorden hebben in den derden persoon enkelvoud van den tegenwoordigen tijd der aantoonende wijs **geene** *e* **geenen** persoonsuitgang: *er birzt, hij barst, er brät, hij braadt, er ficht, hij vecht, er flicht, hij vlecht, er gält, hij geldt, er hält, hij houdt, er schilt, hij scheldt, er tritt, hij treedt, er rät, hij raadt.*

§ 90. *Hoofdtijden van de werkwoorden
der sterke vervoeging.*

Ten opzichte der klankverwisseling, welke in den onvolmaakt verleden tijd en in het verleden deelwoord plaats grijpt, kan men de werkwoorden der sterke vervoeging in **zes klassen** verdeelen, namelijk :

Tegenwoordige tijd.	Onvolmaakt verl. tijd.	Verleden deelwoord.
	Aant. wijs. (Bijv. wijs).	
1 ^e klas i (of e),	a, (ä),	u (of o).
2 ^e klas e,	a, (ä),	e.
3 ^e klas a,	u, (ü),	a.
4 ^e klas a (of au, u, o),	ie (of i),	a (of au, u, o).
5 ^e klas ei,	i (of ie),	i (of ie).
6 ^e klas ie (of e, ä, ö),	o, (ö)	o.

§ 91. **Eerste klas.**

Deze klas wordt in drie soorten verdeeld, naarmate de stamklinkers in de verschillende tijden zijn :

i — a — u,
i — a — o,
of e — a — o.

Eerste soort. Hebben i — a — u :

De werkwoorden op *inden, ingen en inken* :

Tegenwoordige tijd. Onvolmaakt verl. tijd. Verleden deelwoord.

winden, vinden,	wand, (wände),	gewunden,
singen, zingen,	sang, (sänge),	gesungen,
sinken, zinken,	sank, (sänke),	gesunken.

Uitzonderingen.

a) Schinden, villen, heeft schund, (schünde,) geschunden.

Dingen, dingen. dung of dinge, gedungen.

De zwakke vorm dinge wordt voornamelijk in de samenstellingen gebruikt.

b) Naar de zwakke vervoeging gaan : kinken, hinken, schminken, blanketten, minfen, wenken, umringen, omringen, blinken, blinken.

Tweede soort. Hebben i — a — o.

De werkwoorden op *innen* ; b. v.

beginnen, beginnen, ook <i>schwimmen</i> , <i>zwenmen</i> , doch <i>verzinnen</i> , <i>vertinnen</i> , heeft	begann, <i>schwamm</i> , <i>verzinnete</i> ,	begonnen, <i>geschwommen</i> , <i>verzinnt</i> .
--	--	--

Derde soort. Hebben *e—a—o* .

Tegenwoordige tijd. Onvolmaakt verl. tijd. Verleden deelwoord.

befehlen, bevelen, empfehlen, aanbevelen, stehlen, stelen, brechen, breken, sprechen, spreken, stechen, steken, (e.) <i>schrecken</i> , schrikken, gel en, gelden, schelten, schelden, verderben, bederven, werben, werven, sterben, sterven, barsten, barsten, dreschen, dorschen, bergen, bergen, gebären, voortbrengen, helfen, helpen, nehmen, nemen, treffen, treffen, werden, worden, werfen, werpen, (kommen), komen, hehlen, helen,	befahl, empfehl, stahl, brach, sprach, stach, (er) <i>schreck</i> , galt, schalt, verdarb, warb, starb, barst, drasch (drosch), barg, gebar, half, nahm, traf, ward, warf, kam, hehlte,	befohlen, empfohlen, gestohlen, gebrochen, gesprochen, gewochen, ersch ocken, gegolten, gescholten, verdorben, geworben, gestorben, geborsten, gedroschen, getorgen, geboren, geholfen, genommen, getroffen, geworden, geworfen, gekommen, geheilt of gehohlen.
---	---	---

Verhehlen, *verbergen*, volgt de zwakke vervoeging, doch heeft in het verleden deelwoord *verhohlen*.

Gehlen, *ontbreken*, volgt de zwakke vervoeging.

Aanmerking. Men lette er op, dat de werkwoorden van deze soort in den tweeden en derden persoon van den tegenwoordigen tijd der aantoonende wijs de *e* in *i* of *ie* veranderen. (Zie § 88, 1, b, en 4 Aanm.)

§ 92.

Tweede klas.

Tegenwoordige tijd. Onvolmaakt verleden tijd. Verl. deelwoord.
Aant. wijs. (Bijv. wijs)

e

a

(ä)

e

Tot deze klas behooren :

a) alle werkwoorden op *essen* ; b. v.

vergeffen, vergeten,	vergaß,	vergeffen.
essen, eten,	aß,	gegeffen.

Pressen, drukken, gaat naar de zwakke vervoeging.

b) geben, geven,	gab.	gegeben.
genesen, genezen,	genaß.	genesen.
lesen, lezen,	laß.	gelesen.
geschehen, geschieden,	geschah,	geschehen.
sehen, zien,	sah,	gesehen.
treten, treden,	trat,	getreten.
bitten, bidden,	bat,	gebeten.
liegen, liggen,	lag,	gelegen.
sitzen, zitten,	saß.	gesessen.

Beten, aanbidden, in gebed zijn, wordt zwak vervoegd.

Aanmerking. Zie de aanmerking bij § 91.

§ 93. Derde klas.

Tegenwoordige tijd. Onvolmaakt verleden tijd. Verl. deelwoord.
Aant. wijs. (Bijv. wijs.)

a a (ü) a

Tot deze klas behooren :

bauen, bakken,	bau,	gebauen,
fahren, rijden,	fahr,	gefahren,
graben, graven,	grab,	gegraben,
laden, laden,	lad,	geladen,
schaffen, scheppen,	schuf,	geschaffen,
schlagen, slaan,	schlug,	geschlagen,
tragen, dragen,	trug,	getragen,
wachsen, groeien,	wuchs,	gewachsen,
mahlen, malen,	mahlte,	gemahlen.

Aanmerking. *Schaffen, werken, bezorgen, wilffahren, toestemmen, ma'en, schilderen, en rathschlagen, te rade gaan, volgen* de zwakke vervoeging.

§ 94. Vierde klas.

Tegenwoordige tijd. Onvolmaakt verl. tijd. Verleden deelwoord.

a i of ie a

Tot deze klas behooren :

a) blasen, blazen,	blies,	geblasen,
lassen, laten,	ließ,	gelassen,
braten, braden,	briet,	gebraten,
rathen, raden,	rieth,	gerathen,
fallen, vallen,	fiel,	gefallen,
fangen, vangen,	fing,	gefangen,
hangen, hangen,	hing,	gehangen,
halten, houden,	hielt,	gehalten,
schlafen, slapen,	schlie,	geschlafen.

Aanmerking. Veranlassen, aanleiding geven, heirathen, huwen, braten, doen braden, volgen de zwakke vervoeging; ook berathen, beraden, datechter in het verleden deelwoord berathen heeft.

b) falten, vouwen,	faltete,	gefalten,
salzen, zouten,	salzte,	gesalzen,
spalten, splijten,	spaltete,	gespalten,
schmalzen, smouten,	schmalzte,	geschmalzen.

c) hauen, houwen,	hie,	gehauen,
laufen, loopen,	lief,	gelaufen,
stoßen, stooten,	stieß,	gestoßen,
rufen, roepen,	rief,	gerufen,
heßen, bevelen, heeten,	hieß,	geheßen.

§ 95.

Vijfde klas.

Deze klas wordt verdeeld in twee soorten :

Tegenw. tijd. Onvolm. verl. tijd. Verl. deelw.

Eerste soort.	ei	i	i
Tweede soort.	ei	ie	ie

Eerste soort. Hebben ei—i—i :

sich besleigen, zich bevljigten,	tesliß,	besliffen,
beißen, bijten,	biß,	gebißen,
reißen, rijten,	riß,	gerißen,
spießen, splijten,	spieß,	gespiessen,
schließen, slijten,	schliß,	geschliessen,
schmeißen, smijten,	schmiß,	geschmissen,
erblicken, bleek worden,	erblick,	erblickten,
verbleichen, bleek worden,	verblisch,	verblichen,
gleichen, gelijken,	glich,	geglichen,
schleichen, sluipen,	schlich,	geschlichen,
streichen, strijken,	strich,	gestrichen,
weichen, wijken,	wich,	gewichen,
gleiten, glijden,	glitt,	geglitten,

reiten, rijden,
schreiten, schrijden,
streiten, strijden,
greifen, grijpen,
feisen, kiven,
fneisen, knijpen,
pfeisen, pijpen,
schleifen, slijpen,
fneipen, knijpen,
leiden, lijden,
schneiden, snijden,
freischen, krijten,

ritt,
schritt,
stitt,
griff,
fiff,
fniff,
pfiff,
schliff,
fnipp,
litt,
schnitt,
frisch,

geritten,
geschritten,
geritten,
gegriffen,
gef.ffen,
gefniffen,
gepfiffen,
geschliffen,
gefnippen,
gelitten,
geschnitten,
gefrischen.

Aanmerking. Van gleiten, feisen en fneisen wordt de onvolmaakt verleden tijd ook zwak vervoegd; begeleiten, begeleiden, bleichen, bleeken, n eichen, weken. schleifen, sleepen, sloopen, bereiten, bereiden, sich befeisigen, zich bevlifigen, volgen in alle tijden de zwakke vervoeging.

Tweede soort. Hebben ei — ie — ic :

bleiben, blijven,
reiden, wrijven,
schreiben, schrijven,
treiben, drijven,
gedeihen, gedijen,
leihen, leenen,
zeihen, beschuldigen,
schreien, schreeuwen,
speien, spuwen,
meiden, mijden,
scheiden, scheiden,
schweigen, zwijgen,
steigen, stijgen,
preisen, prijzen,
weisen, wijzen,
scheinen, schijnen,
schneien, sneeuwen,

blieb,
rieb,
schrieb,
trieb,
gedieh,
lieh,
zieh,
l. trie,
spie,
mied,
schied,
schwieg,
stieg,
pries,
wies,
schien,
schneie,

geblieben,
gerieben,
geschrieben,
getrieben,
gediehen,
geliehen,
geziehen,
geschrien,
gespieen,
gemieden,
geschieden,
geschwiegen,
gestiegen,
gepreisen,
gewiesen,
geschienen,
geschneien.

§ 96.

Zesde klas.

Tegenwoordige tijd. Onvolmaakt verleden tijd. Verl. deelwoord.
Aant. wijs. (Bijv. wijs.)

ie

o

(ö)

o

Tot deze klas behooren :

a) biegen, buigen,
fliegen, vliegen,
wiegen, wegen,

bog,
flog,
wog,

gebogen,
geflogen,
gewogen,

ziehen, trekken,
 fliehen, vluchten,
 flieben, klieven,
 schieben, schuiven,
 schnieben, snuiven,
 stieben, stuiven,
 bieten, bieden,
 frieren, vriezen,
 verlieren, verliezen,
 erfiesen, verkiezen,

b) friechen, kruipen,
 riechen, ruiken,
 fließen, vloeden,
 gießen, gieten,
 genießen, genieten,
 schießen, schieten,
 schießen, sluiten,
 sprießen, spruiten,
 verdriessen, verdrieten,
 siedē, zieden,
 triesen, druipen,
 schliefen, slippen,

c) saugen zuigen,
 schrauben, suuiven,
 schrauben, schroeven,
 saufen, zuipen,

d) bewegen, bewegen,
 pflegen, uitoefenen,
 erwägen, overwegen,
 heben, heffen,
 weben, weven,
 scheren, scheren,
 gähren, gisten,
 schwären, etteren,
 schwören, zweren,
 lügen, liegen,
 trügen, bedriegen,
 füren kiezen,

e) fechten, vechten,
 flechten, vlechten,
 quellen, opborrelen,
 schwellen, wellen,
 m. lfen, melken,
 schmelzen, smelten,
 rächen, wreken,
 erlöschē, uitgaan,
 erschaffen, weergalinen,
 glimmen, glimmen,
 flimmen, klimmen,

zog,
 flog,
 flob,
 schob,
 schnob,
 stob,
 bot,
 fror,
 verlor,
 erfor,

frod,
 roch,
 floß,
 goß,
 genof,
 ichof,
 schloß,
 sproß,
 verdroß,
 sott,
 troff,
 schloß,

fog,
 schnob,
 schrob,
 soff,
 bewog,
 pflog,
 erwog,
 hob,
 wob,
 schor,
 gohr,
 schwor,
 schwor, (schwur),
 log,
 trog,
 for,

socht,
 flocht,
 quoll,
 schwoll,
 molk,
 schmolz,
 rächte (roch),
 erloich,
 erscholl,
 glomm,
 flomm,

gezogen,
 geflohen,
 geflohen,
 geschoben,
 geschoben,
 gestoben,
 geboten,
 gefroren,
 verloren,
 erforen.

gefrohen,
 gerochen,
 geflossen,
 gegossen,
 genossen,
 geschossen,
 geschloßen,
 gesprossen,
 verdrossen,
 gesotten,
 (getrossen), getrieft,
 geschloßen.

gesogen,
 geschoben,
 geschoben,
 gesoffen.

bewogen,
 gepflogen,
 erwogen,
 gehoben,
 gewoben,
 geschoren,
 gegohren,
 geschworen,
 geschworen,
 gelogen,
 getrogen,
 geforen.

gefochten,
 geflochten,
 gequollen,
 geschwollen,
 gemolken,
 geschmolzen,
 gerochen,
 erloiden,
 erschollen,
 gealommen,
 geklommen.

Aanmerking 1. Van genoemde werkwoorden worden eenige ook zwak gebezigd, namelijk: *weten, meken, schaffen, schenken, versien, (gewoon zijn, verplegen.)* benevens *flinnen, scheren, sechten en slechten*, doch deze vier slechts in de aantoonende wijs.

Aanmerking 2. Eenige der voornoemde werkwoorden volgen de zwakke vervoeging, wanneer zij bedrijvend gebezigd zijn, namelijk:

quessen, doen opborrelen,
schwellen, doen zwellen,
smelten, doen smelten,
löschen, uitdooven,
wiegen, schommelen,
bewegen, doen bewegen,

verderben, tot verderf brengen,
schrecken, schrik aanjagen,
scheiden, doen scheiden,
ersaufen, doen verdrinken,
baken, bakken,
braten, braden;

deze twee laatste hebben als verleden deelwoord altijd *gebaken, gebraten*.

Aanmerking. De meeste samengestelde werkwoorden worden vervoegd gelijk het oorspronkelijke werkwoord.

§ 97. Onregelmatige vervoeging.

1) *Dürfen, durven*, aant. wijs, tegenw. tijd, *ich darf, du darfst, er darf, wir dürfen* enz.; onvolm. verl. tijd, *ich dürfte*; bijv. wijs, tegenw. tijd, *ich dürfe*; onvolm. verl. tijd, *ich dürfte*; verl. deelw., *gedurft*.

2) *Können, kunnen*, aant. wijs, tegenw. tijd, *ich kann, du kannst, er kann, wir können* enz.; onvolm. verl. tijd, *ich könnte*; bijv. wijs, tegenw. tijd, *ich könne*; onvolm. verl. tijd, *ich könnte*; verl. deelw. *gekonnt*.

3) *Mögen, mogen*, aant. wijs, tegenw. tijd, *ich mag, du magst, er mag, wir mögen* enz.; onvolm. verl. tijd, *ich möchte*; bijv. wijs, tegenw. tijd, *ich möge*; onvolm. verl. tijd, *ich möchte*; verl. deelw., *gemocht*.

4) *Müssen, moeten*, aant. wijs, tegenw. tijd, *ich muß, du mußt, er muß, wir müssen* enz.; onvolm. verl. tijd, *ich müßte*; bijv. wijs, tegenw. tijd, *ich müsse*; onvolm. verl. tijd, *ich müßte*; verl. deelw. *gemußt*.

5) *Sollen, moeten*, aant. wijs, tegenw. tijd, *ich soll, du sollst, er soll, wir sollen* enz.; onvolm. verl. tijd, *ich sollte*; bijv. wijs, tegenw. tijd, *ich solle*; onvolm. verl. tijd, *ich sollte*; verl. deelw. *gesollt*.

6) *Wollen, willen*, aant. wijs, tegenw. tijd, *ich will, du willst, er will, wir wollen* enz.; onvolm. verl. tijd, *ich wollte*;

bijv. wijs, tegenw. tijd, ich wolle; onvolm. verl. tijd, ich wollte; verl. deelw. gewollt.

7) *Wissen, weten*, aant. wijs, tegenw. tijd, ich weiß, du weißt, er weiß, wir wissen; onvolm. verl. tijd, ich wußte; bijv. wijs, tegenw. tijd, ich wisse; onvolm. verl. tijd, ich wüßte; verl. deelw. gewußt.

8) *Gehen, gaan*, aant. wijs, tegenw. tijd, ich gehe, du gehst, er geht, wir gehen, enz.; onvolm. verl. tijd, ich ging; bijv. wijs, tegenw. tijd, ich gehe; onvolm. verl. tijd, ich ginge; verl. deelw. gegangen.

9) *Stehen, staan*, aant. wijs, tegenw. tijd, ich stehe, du stehst, er steht, wir stehen, enz.; onvolm. verl. tijd, ich stand; bijv. wijs, tegenw. tijd, ich stehe; onvolm. verl. tijd, ich stände of ich stünde; verl. deelw. gestanden.

10) *Bringen, brengen*, onvolm. verl. tijd, ich brachte, du brachtest, er brachte, enz.; bijv. wijs, onvolm. verl. tijd, ich brächte; verl. deelw. gebracht.

11) *Denken, denken*, aant. wijs, onvolm. verl. tijd, ich dachte, du dachtest, er dachte; bijv. wijs, onvolm. verl. tijd, ich dächte; verl. deelw. gedacht.

12) *Thun, doen*, aant. wijs, tegenw. tijd, ich thue, du thust, er thut, wir thun, ihr thut, sie thun; onvolm. verl. tijd, ich that, du thatest (thatst), er that, wir thaten, enz.; bijv. wijs, tegenw. tijd, ich thue, du thuest, er thue, wir thuen, ihr thuet, sie thuen; onvolm. verl. tijd, ich thäte; verl. deelw. gethan; tegenw. deelw. thugend; gebiedende wijs, thue, doe, thut, doet.

13) Tegenw. tijd. Onvolmaakt verl. tijd. Verl. deelw.

Brennen, branden,
kennen, kennen,
rennen, rennen,
nennen, noemen,
senden, zenden,
wenden, wenden,

brannte of brennte,
kannte of kannte,
rannte of rennte,
nannte of nennte,
sante, of sendete,
wante of wendete,

gebrannt,
gekannt,
gerannt,
genannt,
gesant,
gewandt.

Inden onvolm. verl. tijd van de bijvoegende wijs bezigt men altijd ich brennte, ich sendete, enz., en beter nog den omschreven vorm met ich würde, enz.

§ 98. *Scheidbaarheid der samengestelde werkwoorden.*

De samengestelde werkwoorden bestaan uit twee deelen, namelijk : uit een werkwoord en een ander woord, dat voorop staat ; deze deelen kunnen van elkander gescheiden worden in dezelfde tijden en in dezelfde gevallen, als in het Nederlandsch ; b. v. *ich komme an*, *ik kom aan* ; *er komme an*, *daß er ankomme*, *hij kotne aan*, *dat hij aankome* ; *derjenige, welker ankommt*, *hij, die aankomt* ; *an gekommen*, *aangekomen* ; *an kommen*, *aan te komen*.

De werkwoorden, welke samengesteld zijn met **onveranderlijke woorden**, zijn **onscheidbaar**, indien de **klemtoon** op het **werkwoord** ligt ; b. v. *ſie widerſetzen ſich*, *ſij verzetten zich*, *ſie haben ſich widerſetzt* ; *wir umgeben*, *wij omgeven*.

Valt integendeel de **klemtoon** op het **voorvoegsel**, dan zijn zij **scheidbaar** ; b. v. *an kommen*, *aankomen*, *ich komme an*, *an kommen*, *aangekomen*.

Aanmerking.

1) De werkwoorden met de voorvoegsels *durch*, *hinter*, *über*, *um*, *unter*, *voll*, *miß* en *wieder* zijn volgens den laatsten regel scheidbaar of onscheidbaar, naarmate de klemtoon op voor- noemde deelen of op het werkwoord valt ; b. v. *über ſetzen*, *vertalen*, *ich überſetze*, *ich habe überſetzt* ; *überſetzen*, *überſetzen*, *ich ſetze über*, *ich habe überſetzt*.

2) Alle afgeleide werkwoorden met toonloos voorvoeg- sel zijn onscheidbaar ; b. v. *zerreißen*, *verscheuren*, *ich zer- reiße* ; *ergründen*, *doorgronden*, *ich ergründe*. Onscheidbaar is ook *ich antworte*, *ik antwoord*.

Bedrijvende en wederkeerende werkwoorden.

§ 99. Evenals in het Nederlandsch, worden de bedrij- vende werkwoorden in hunne samengestelde tijden ver- voegd met *haben*. Zie de vervoeging van het bedrijvende werkwoord ſernen in § 86.

De vervoeging der wederkeerende werkwoorden ge- schiedt in de samengestelde tijden met *haben*, en in de overige tijden op dezelfde manier als in het Nederlandsch ; b. v.

Sich aanbieten, zich aanbieden.**Onbepaalde wijs.**

TEGENWOORDIGE TIJD.

VERLEDEN TIJD.

sich aanbieten, zich aanbieden.

sich aangeboden haben, zich aangeboden hebben.

Deelwoorden.

TEGENWOORDIG DEELWOORD.

VERLEDEN DEELWOORD.

sich anbietend, zich anbietend. angeboten, aangeboden.

Aantoonende wijs.

TEGENWOORDIGE TIJD.

VOLMAAKT VERLEDEN TIJD.

ich biete mich an, ik bied mij aan.

ich habe mich angeboten, ik heb mij aangeboden.

du bietest dich an,
 er bietet sich an,
 wir bieten uns an,
 ihr bietet euch an,
 sie bieten sich an.

du hast dich angeboten,
 er hat sich angeboten,
 wir haben uns angeboten,
 ihr habt euch angeboten,
 sie haben sich angeboten.

ONVOLMAAKT VERLEDEN TIJD.

MEER DAN VOLM. VERL. TIJD.

ich bot mich an, ik bood mij aan.

ich hatte mich angeboten, ik had mij aangeboden.

du botst dich an,
 er bot sich an,
 wir boten uns an,
 ihr botet euch an,
 sie boten sich an.

du hattest dich angeboten,
 er hatte sich angeboten,
 wir hatten uns angeboten,
 ihr hattet euch angeboten,
 sie hatten sich angeboten.

EERSTE TOEKOMENDE TIJD.

TWEDE TOEKOMENDE TIJD.

ich werde mich anbieten, ik zal mij aanbieden.

ich werde mich angeboten haben, ik zal mij aangeboden hebben.

du wirst dich anbieten,
 er wird sich anbieten,
 wir werden uns anbieten,
 ihr werdet euch anbieten,
 sie werden sich anbieten.

du wirst dich angeboten haben,
 er wird sich angeboten haben,
 wir werden uns angeboten haben,
 ihr werdet euch angeboten haben,
 sie werden sich angeboten haben.

Voorwaardelijke wijs.**TEGENWOORDIGE TIJD.****VERLEDEN TIJD.**

ich würde mich anbieten, ik zou mij aanbieden	ich würde mich angeboten haben, ik zou mij aangeboden hebben.
du würdest dich anbieten,	du würdest dich angeboten haben,
er würde sich anbieten,	er würde sich angeboten haben,
wir würden uns anbieten,	wir würden uns angeboten haben,
ihr würdet euch anbieten,	ihr würdet euch angeboten haben,
sie würden sich anbieten.	sie würden sich angeboten haben.

Bijvoegende wijs.**TEGENWOORDIGE TIJD.****VOLMAAKT VERLEDEN TIJD.**

ich biete mich an, dat ik mij aanbiede.	ich habe mich angeboten, dat ik mij aangeboden hebbe.
du bietest dich an,	du habest dich angeboten,
er biete sich an,	er habe sich angeboten,
wir bieten uns an,	wir haben uns angeboten,
ihr bietet euch an,	ihr habet euch angeboten,
sie bieten sich an.	sie haben sich angeboten.

ONVOLMAAKT VERLEDEN TIJD.**MEER DAN VOLM. VERL. TIJD.**

ich töte mich an, dat ik mij aanbood.	ich hätte mich angeboten, dat ik mij aangeboden had.
du tötest dich an,	du hättest dich angeboten,
er töte sich an,	er hätte sich angeboten,
wir töten uns an,	wir hätten uns angeboten,
ihr tötet euch an,	ihr hättet euch angeboten,
sie töten sich an.	sie hätten sich angeboten.

EERSTE TOEKOMENDE TIJD.**TWEDE TOEKOMENDE TIJD.**

ich werde mich anbieten, dat ik mij zal aanbieden.	ich werde mich angeboten haben, dat ik mij zal aangeboden hebben.
du werdest dich anbieten,	du werdest dich angeboten haben,
er werde sich anbieten,	er werde sich angeboten haben,
wir werden uns anbieten,	wir werden uns angeboten haben,
ihr werdet euch anbieten,	ihr werdet euch angeboten haben,
sie werden sich anbieten.	sie werden sich angeboten haben.

Gebiedende wijs.

biete dich an, bied u aan,
 biete er sich an, hij biede zich aan,
 bieten wir uns an,
 wir wollen uns anbieten, bieten wij ons aan,
 bietet euch an, biedt u aan,
 bieten sie sich an, dat zij zich aanbieden.

Lijdende werkwoorden.

§ 100. Evenals in het Nederlandsch, bestaan de lijdende werkwoorden uit het verleden deelwoord, dat men bij de tijden, wijzen, personen en getallen van het werkwoord werden voegt; b. v.

Gelegt werden, gelegd worden.

Onbepaalde wijs.

TEGENWOORDIGE TIJD.

VERLEDEN TIJD.

gelegd werden, gelegd worden. gelegd worden sein, gelegd geworden zijn.

Deelwoorden.

TEGENWOORDIG,

VERLEDEN,

TOEKOMSTIG DEELW.

gelegd werdend,
gelegd wordende.

gelegd (worden),
gelegd.

zu legend,
moetende gelegd worden.

Aantoonende wijs.

TEGENWOORDIGE TIJD.

VOLMAAKT VERLEDEN TIJD.

ich werde gelegd, ik word gelegd.

ich bin gelegd worden, ik ben gelegd geworden.

du wirst gelegd,
er wird gelegd,
wir werden gelegd,
ihr werdet gelegd,
sie werden gelegd.

du bist gelegd worden,
er ist gelegd worden,
wir sind gelegd worden,
ihr seid gelegd worden,
sie sind gelegd worden.

ONVOLMAAKT VERLEDEN TIJD.

MEER DAN VOLM. VERL. TIJD.

ich wurde gelegd, ik werd gelegd.

ich war gelegd worden, ik was gelegd geworden.

du wurdest gelegd,
er wurde gelegd,
wir wurden gelegd,
ihr wurdet gelegd,
sie wurden gelegd.

du warst gelegd worden,
er war gelegd worden,
wir waren gelegd worden,
ihr wart gelegd worden,
sie waren gelegd worden.

EERSTE TOEKOMENDE TIJD.

TWEDE TOEKOMENDE TIJD.

ich werde gelegd werden, ik zal gelegd worden.

ich werde gelegd worden sein, ik zal gelegd worden zijn.

du wirst gelegd werden,
er wird gelegd werden,
wir werden gelegd werden,
ihr werdet gelegd werden,
sie werden gelegd werden.

du wirst gelegd worden sein,
er wird gelegd worden sein,
wir werden gelegd worden sein,
ihr werdet gelegd worden sein,
sie werden gelegd worden sein.

Voorwaardelijke wijs.**TEGENWOORDIGE TIJD.**

ich würde gelegt werden, ik zou ge-
gelegd worden.
du würdest gelegt werden,
er würde gelegt werden,
wir würden gelegt werden,
ihr würdet gelegt werden,
sie würden gelegt werden.

VERLEDEN TIJD.

ich würde gelegt worden sein, ik zou
gelegd geworden zijn.
du würdest gelegt worden sein,
er würde gelegt worden sein,
wir würden gelegt worden sein,
ihr würdet gelegt worden sein,
sie würden gelegt worden sein.

Bijvoegende wijs.**TEGENWOORDIGE TIJD.**

ich werde gelegt, dat ik gelegd wor-
de.
du werdest gelegt,
er werde gelegt,
wir werden gelegt,
ihr werdet gelegt,
sie werden gelegt.

VOLMAAKT VERLEDEN TIJD.

ich sei gelegt worden, dat ik gelegd
geworden zij.
du seiest gelegt worden,
er sei gelegt worden,
wir seien gelegt worden,
ihr seiet gelegt worden,
sie seien gelegt worden.

ONVOLMAAKT VERLEDEN TIJD.

ich würde gelegt, dat ik gelegd
werde.
du würdest gelegt,
er würde gelegt,
wir würden gelegt,
ihr würdet gelegt,
sie würden gelegt.

MEER DAN VOLM. VERL. TIJD.

ich wäre gelegt worden, dat ik gelegd
geworden ware.
du wärest gelegt worden,
er wäre gelegt worden,
wir wären gelegt worden,
ihr wäret gelegt worden,
sie wären gelegt worden.

EERSTE TOEKOMENDE TIJD.

ich werde gelegt werden, dat ik zal
gelegd worden.
du werdest gelegt werden,
er werde gelegt werden,
wir werden gelegt werden,
ihr werdet gelegt werden,
sie werden gelegt werden.

TWEEDE TOEKOMENDE TIJD.

ich werde gelegt worden sein, dat ik
zal gelegd geworden zijn.
du werdest gelegt worden sein,
er werde gelegt worden sein,
wir werden gelegt worden sein,
ihr werdet gelegt worden sein,
sie werden gelegt worden sein.

Gebiedende wijs.

werde gelegt. word gelegd,
werde er gelegt, dat hij gelegd worde,
werden wir gelegt,
laßt uns gelegt werden,
wir wollen gelegt werden, laten wij gelegd worden,
werdet gelegt, wordt gelegd,
werden sie gelegt, dat zij gelegd worden.

Onzijdige werkwoorden.

§ 101. Gelijk in het Nederlandsch, worden sommige onzijdige werkwoorden in hunne samengestelde tijden met *haben*, andere integendeel met *sein* vervoegd. De eerste soort staat, wat de vervoeging aanbetreft, gelijk aan de bedrijvende werkwoorden; die van de tweede soort worden vervoegd, als volgt :

Wandern, reizen, gaan.**Onbepaalde wijs.**

TEGENWOORDIGE TIJD.

VERLEDEN TIJD.

wandern, gaan.

gewandert *sein*, gegaan zijn.**Deelwoorden.**

TEGENWOORDIG DEELWOORD.

VERLEDEN DEELWOORD.

wandernd, gaande.

gewandert, gegaan.

Aantoonende wijs.

TEGENWOORDIGE TIJD.

VOLMAAKT VERLEDEN TIJD.

ich wandre, ik ga.
 du wanderst,
 er wandert,
 wir wandern,
 ihr wandert,
 sie wandern.

ich bin gewandert, ik ben gegaan.
 du bist gewandert,
 er ist gewandert,
 wir sind gewandert,
 ihr seid gewandert,
 sie sind gewandert.

ONVOLMAAKT VERLEDEN TIJD.

MEER DAN VOLM. VERL. TIJD.

ich wanderte, ik ging.
 du wandertest,
 er wanderte,
 wir wanderten,
 ihr wandertet,
 sie wanderten.

ich war gewandert, ik was gegaan.
 du warst gewandert,
 er war gewandert,
 wir waren gewandert,
 ihr waret gewandert,
 sie waren gewandert.

EERSTE TOEKOMENDE TIJD.

TWEED : TOEKOMENDE TIJD.

ich werde wandern, ik zal gaan.

ich werde gewandert *sein*, ik zal gegaan zijn.

du wirst wandern.
 er wird wandern,
 wir werden wandern,
 ihr werdet wandern,
 sie werden wandern.

du wirst gewandert *sein*,
 er wird gewandert *sein*,
 wir werden gewandert *sein*,
 ihr werdet gewandert *sein*,
 sie werden gewandert *sein*.

Voorwaardelijke wijs.**TEGENWOORDIGE TIJD.**

ich würde wandern, ik zou gaan.

du würdest wandern,
 er würde wandern,
 wir würden wandern,
 ihr würdet wandern,
 sie würden wandern.

VERLEDEN TIJD.ich würde gewandert sein, ik zou ge-
gaan zijn.

du würdest gewandert sein.
 er würde gewandert sein.
 wir würden gewandert sein,
 ihr würdet gewandert sein,
 sie würden gewandert sein.

Bijvoegende wijs.**TEGENWOORDIGE TIJD.**

ich wandere, dat ik ga.
 du wandereft,
 er wandere,
 wir wanderten,
 ihr wanderet,
 sie wanderen.

VOLMAAKT VERLEDEN TIJD.

ich sei gewandert, dat ik gegaan zij.
 du seiest gewandert,
 er sei gewandert,
 wir seien gewandert,
 ihr seiet gewandert,
 sie seien gewandert.

ONVOLMAAKT VERLEDEN TIJD.

ich wanderte, dat ik ging.

du wandertest,
 er wanderte,
 wir wanderten,
 ihr wanderet,
 sie wanderten.

MEER DAN VOLM. VERL. TIJD.ich wäre gewandert, dat ik gegaan
ware.

du wärest gewandert,
 er wäre gewandert,
 wir wären gewandert,
 ihr wäret gewandert,
 sie wären gewandert.

EERSTE TOEKOMENDE TIJD.ich werde wandern, dat ik zal gaan. ich werde gewandert sein, dat ik zal
gegaan zijn.

du werdest wandern,
 er werde wandern,
 wir werden wandern,
 ihr werdet wandern,
 sie werden wandern.

TWEEDE TOEKOMENDE TIJD.

du werdest gewandert sein,
 er werde gewandert sein,
 wir werden gewandert sein,
 ihr werdet gewandert sein,
 sie werden gewandert sein.

Gebiedende wijs.

wandre, (wandere), ga, reis,
 wandre er, hij ga,
 wandern wir,
 laßt uns wandern,
 wir wollen wandern, laten wij gaan,
 wandert, gaat,
 wandern sie, dat zij gaan.

Onpersoonlijke werkwoorden.

§ 102. De onpersoonlijke werkwoorden worden slechts in den derden persoon enkelvoud met het onbepaalde voor-naamwoord *es* gebezigd ; zij worden met *haben* vervoegd, behalve wanneer zij afgeleid zijn van onzijdige werkwoorden, die met *sein* vervoegd worden ; b. v.

Regnen, regenen.

Onbepaalde wijs.

TEGENWOORDIGE TIJD.
regnen, regenen.

VERLEDEN TIJD.
geregnet haben, geregend hebben.

Deelwoorden.

TEGENWOORDIG DEELWOORD.
regnend, regenend.

VERLEDEN DEELWOORD.
geregnet, geregend.

Aantoonende wijs.

TEGENWOORDIGE TIJD.
es regnet, het regent.

VOLMAAKT VERLEDEN TIJD.
es hat geregnet, het heeft geregend.

ONVOLMAAKT VERLEDEN TIJD.
es regnete, het regende.

MEER DAN VOLM. VERL. TIJD.
es hatte geregnet, het had geregend.

EERSTE TOEKOM. TIJD.
es wird regnen, het zal regenen.

TWEDE TOEKOM. TIJD.
es wird geregnet haben, het zal geregend hebben.

Voorwaardelijke wijs.

TEGENWOORDIGE TIJD.
es würde regnen, het zou regenen.

VERLEDEN TIJD.
es würde geregnet haben, het zou geregend hebben.

Bijvoegende wijs.

TEGENWOORDIGE TIJD.
es regne, dat het regene.

VOLMAAKT VERLEDEN TIJD.
es habe geregnet, dat het geregend hebbe.

ONVOLMAAKT VERLEDEN TIJD.
es regnete, dat het regende.

MEER DAN VOLM. VERL. TIJD.
es hätte geregnet, dat het geregend hadde.

EERSTE TOEKOMENDE TIJD.
es werde regnen, dat het zal regenen.

TWEDE TOEKOMENDE TIJD.
es werde geregnet haben, dat het zal geregend hebben.

Gebiedende wijs.

es regne, dat het regene.

Glücken, gelukken.**Onbepaalde wijs.**

TEGENWOORDIGE TIJD.

glücken, lukken.

VERLEDEN TIJD.

geglückt sein, gelukt zijn.

Deelwoorden.

TEGENWOORDIG DEELWOORD.

glückend, lukkend.

VERLEDEN DEELWOORD.

geglückt, gelukt.

Aantoonende wijs.

TEGENWOORDIGE TIJD.

es glückt, het lukt.

VOLMAAKT VERLEDEN TIJD.

es ist geglückt, het is gelukt.

ONVOLMAAKT VERLEDEN TIJD.

es glückte, het lukte.

MEER DAN VOLM. VERL. TIJD.

es war geglückt, het was gelukt.

EERSTE TOEKOMENDE TIJD.

es wird glücken, het zal lukken.

TWEDE TOEKOMENDE TIJD.

es wird geglückt sein, het zal gelukt zijn

Voorwaardelijke wijs.

TEGENWOORDIGE TIJD.

es würde glücken, het zou lukken.

VOLMAAKT VERLEDEN TIJD.

es würde geglückt sein, het zou gelukt zijn.

Bijvoegende wijs.

TEGENWOORDIGE TIJD.

es glücke, dat het lukke.

VOLMAAKT VERLEDEN TIJD.

es sei geglückt, het zij gelukt.

ONVOLMAAKT VERLEDEN TIJD.

es glückte, dat het lukte.

MEER DAN VOLM. VERL. TIJD.

es wäre geglückt, dat het gelukt ware.

EERSTE TOEKOMENDE TIJD.

es werde glücken, dat het zal lukken.

TWEDE TOEKOMENDE TIJD.

es werde geglückt sein, dat het gelukt zal zijn.

Gebiedende wijs.

es glücke, dat het lukke.

OPSTELLEN.

Aanm. Een † duidt aan, dat men de bijvoegende wijs moet bezigen.

Het voegwoord *daß* kan soms bij de bijvoegende wijs weggelaten worden. Wanneer men het uitdrukt, dan plaatst men het hulpwerkwoord achter de andere werkwoorden.

70. (§§. 85 en 18–21.)

Ich habe den Beweis, du hast den Verdruß, er hat den Verstand, wir hatten die Kartoffel, und Sie hatten die Orgel. Die Gefahr ist groß. Die Regel war klein, die Zahl wird nicht klein sein. Wir haben das Beil gehabt, du hast das Boot gehabt, und die Matrosen haben das Tau gehabt. Der Markt wird groß sein. Der Salat wird gut gewesen sein. Der Wicht wird den Unterricht haben. Der Friede wird geschlossen 1) werden, und der Schade ist ersetzt 2) worden. Ich werde bestraft, du wirst gelobt 3), er wird geliebt. Ich wurde getadelt 4), du wurdest gepriesen 5), die Schüler wurden belohnt 6). Du wardst stärker, und er ward größer. Es wäre besser, daß du mehr Fleiß hättest. Er würde hier gewesen sein, wenn Sie es befohlen 7) hätten.

1) Gesloten. 2) hersteld, 3) geprezen, 4) berispt, 5) geprezen, 6) beloond, 7) bevolen.

71.

Ik zal de eer hebben, gij zult het verdriet hebben, en zij zullen de achting hebben. Wij zouden het nummer hebben, gij zoudt den kogel hebben, en zij zouden den bijbel hebben. Dat ik den aardappel hadde, en dat zij den wortel hadden. Dat gij het verstand zult hebben †, dat zij de plank zullen hebben †, en dat wij de olie zullen gehad hebben. Hebt achting 1) voor 2) dezen verstandigen 3) man. Ik ben met de boot aan den 4) oever geweest; gij zijt niet daar 5) geweest, en hij zal ook 6) niet daar geweest zijn. Ik was de laatste keer bij hem geweest, en zoude niet meer bij hem geweest zijn, indien 7) hij bij u geweest ware. Men zegt 8) mij, dat gij onoplettend 9) geweest zijt †, en dat zij gehoorzaam 10) geweest zijn †. Zijt vlijtig. Laten wij gehoorzaam zijn.

1) Achtung, v. 2) für, 3) vernünftig, 4) am, 5) da, 6) auch, 7) wenn, 8) sagt, 9) un aufmerksam, 10) gehorsam.

72.

Gij wordt bemind, hij werd geprezen, en ik werd be-
rispt. Ik werd officier 1), gij werdt onderofficier 2), en zij
werden niet. De markt zal vergroot 3) worden, en de
straten 4) zullen verlengd 5) worden, nadat 6) de stad zal
vergroot geworden zijn. Gij zoudt gewaarschuwd 7) wor-
den, indien ik niet hier ware †. Zij zouden *gestraft* gewor-
den zijn, indien zij dit gedaan hadden †. Ik hoop 8) niet,
dat gij gestraft wordt †. Meent 9) gij, dat hij het doen 10)
zal †, of 11) dat gij het zult † doen? De poort 12) zal
gesloten geworden zijn, en de deuren 13) zullen geopend 14)
geworden zijn. Hij meende 15), dat hij de eerste zou ge-
worden zijn; hij is echter 16) de laatste geworden. Wordt
vlijtig 17), en gij zult geleerd 18) worden. Gij hoopt 19),
gelijk 20) ik, dat gij zult gelukkig worden † door de
deugd 21) en de onschuld 22).

1) Offizier, m. 2) Unteroffizier, 3) vergrößert, 4) Straße, v. 5) ver-
längert, 6) nachdem, 7) gewarnt, 8) hoffe, 9) meinst, 10) thun, 11) oder,
12) Thor, o. 13) Thür, v. 14) geöffnet, 15) meinte, 16) aber, 17) fleißig,
18) gelehrt, 19) hoffst, 20) wie, 21) Tugend, v. 22) Unschuld, v.

73. (§§ 86 en 24.)

Die Frauen haben fleißig gearbeitet 1) in der Stube 2). Du
arbeitest langsamer, als deine Schwestern. Die Herren arbeiteten
länger, als die Gesellen. Wir hoffen 3), daß du fleißig arbeitest
und immer fleißig arbeiten werdest. Ein arbeitender Jüngling
und ein arbeitendes Mädchen sind die Freude der Eltern. Der
Sohn des Grafen arbeitet mit dem Fürsten. Wir erwarteten 4)
die Herren und die Gesellen. Die Hirten retteten 5) ihre Ochsen
und ihre Kühe 6). Ich fordre 7) von dir die Uebersetzungen 8),
die Handschriften 9) und die Uhren 10). Du verbitterst 11) mir
das Leben, weil 12) du meiner Ermahnungen 13) spottest 14).
Wir haben es nicht probirt 15), weil es uns bisher 16) noch im-
mer mißglückt 17) ist. Er sagt 18), er sei bespottet 19) worden;
ich glaube 20) es aber 21) nicht.

1) Werken, 2) die Stube, de kamer, 3) hopen, 4) verwachten, 5) red-
den, 6) die Ruh, de koe, 7) vorderen, 8) die Uebersetzung, de vertaling,
9) die Handschrift, het handschrift, 10) die Uhr, het horloge, 11) ver-
bitteren, 12) omdat, 13) die Ermahnung, de vermaning, 14) spotten,
15) probeeren, 16) tot dusverre, 17) mislukken, 18) zeggen, 19) be-
spotten, 20) gelooven, 21) echter.

74.

Gij bespot deze menschen, die u 1) het leven gered hebben.
Plant 2) gij deze eiken 3) en deze dennen 4) voor 5) u of
voor uwe erfgenamen 6)? Deze daden 7) kostten 8) hem 1)
geene moeite 9). De batterijen 10) van den vijand 11)
maaiden 12) onze soldaten weg 13); zijne kogels 14) dood-
den 15) den prins, en zijne bommen 16) veroorzaakten 17)
brand in onze woningen 18). De vrouw bereidt 19) de
aardappelen 20), de uien 21 en de wafelen 22). Ik vlei 23)
den vorst 1) niet; ik berisp hem 24), wanneer hij niet werkt
voor 5) het *volk*. Hij is gered geworden; wij geloofden,
dat 25) hij gedood geworden was †. Wij verwachtten de
moeders en de dochters van den graaf en van den prins. Hij
bespote de zusters van den heer, bij welken hij arbeide.
De dengd redt u uit de gevaren 26), welke de ondeugd 27)
u bereidt.

1) Datief, 2) pflanzen, 3) Eiche, v. 4) Tanne, v. 5) für, 6) Erbe, m.
7) That, v. 8) kosten, 9) Mühe, v. 10) Batterie, v. 11) Feind, m.
12) mähen, 13) hinweg, 14) Kugel, v. 15) tödten, 16) Bombe, v. 17) ver-
ursachen, 18) Wohnung, v. in den datief, 19) bereiten, 20) Kartoffel, v.
21) Zwiebel, v. 22) Waffel, v. 23) schmeicheln, 24) accusatief, 25) wordt
weggelaten, 26) Gefahr, v. 27) Laster, o.

75.

Wij hebben de eilanden doorkruist 1), en de steden
bezocht. 2) Hij heeft de noten met de aks doorgehakt. Ik
heb u met weldaden 3) overladen 4), en toch 5) zijt gij tot
mijne vijanden overgegaan 6). Ik heb mij omgedraaid 7),
toen ik *bemerkte*, dat ik van allen omringd 8), was. Gij
waart overtuigd 9), dat de meiden van alles onderricht 10)
waren. Hij hield staande 11), dat hij de groeven voltooid 12)
had, maar dat hij ze niet volgepompt 13) had. Zij hebben
zich verzet 14); ik heb echter de zaak onderzocht 15), en

hunnemeeningen 16) weerlegd 17). Wij hebben hun reeds driemaal herhaald 18), dat de zaken 19) reeds langteruggehaald 20) waren. Drie koude nachten vernielden 21) de vruchten, die nog niet ingezameld 22) waren. Indien gij de gevaren 23) niet vreest 24), zult gij er in omkomen 25).

1) Durchkreuzen, 2) besuchen, 3) Wohlthat, v. 4) überhäufen, 5) doch, 6) übergegangen, 7) umdrehen, 8) umringen, 9) überzeugen, 10) unterzaken, 11) behaupten, 12) vollenden, 13) vollpumpen, 14) widersegen, 15) untersuchen, 16) Meinung, v. 17) widerlegen, 18) wiederholen, 19) Sache, 20) wiederholen, 21) vernichten, 22) einsammeln, 23) Gefahr, v. 24) fürchten, 25) umkommen.

76. (§§ 87—91 en 28.)

Ich binde 1) den Degen um den Leib 2). Der Held band das Ungeheuer 3) an einen Baum. Hast du die Hämmer und die Nägel gefunden 4), welke verschwunden 5) waren? Ja, ich fand dieselben im Garten 6) des Gebäudes. Die Mädchen haben die Fäden 7) um ihre Finger gewunden. Die Knäblein 8) sprangen 9) über die Bächlein 10), aus welchen sie getrunken 11) hatten. Du gewinnst 12) mehr, als deine Brüder gewonnen haben, weil du deine Arbeit früher 13) begonnen hast. Die Diebe 14), welke in die Gebäude durchgedrungen waren, stahlen dort zweihundert Gulden. 15) Wovon sprichst du? Ich spreche vom Lehrer, der mir hilft, und der auch dir geholfen hat. Die Kugeln des Feindes trafen die Brüder des Fürsten, welche in dem Gebäude verbergen waren. Gute Schüler gehorchen 16), wenn der Lehrer spricht.

1) Binden, binden, 2) lijf, 3) monster, 4) vinden, vinden, 5) verschwinden, verdwijnen, 6) tuin, 7) der Faden, de draad, 8) knaapje, 9) springen, springen, 10) beekje, 11) trinken, drinken, 12) gewinnen, winnen, 13) früh, vroeg, 14) der Dieb, de dief, 15) gulden, 16) gehoorzamen.

77.

De broeders van den leeraar vonden de leerlingen in de tuinen. Waarom 1) bindt gij hem vast 2)? Ik had hem reeds vastgebonden. De ezels 3) dronken uit de emmers 4), en sprongen 5) daarna 6) over de grachten 7). Hij wilde 8), dat ik zong† en sprong†, doch het hielp hem 9) niet. Beveelt

gij het, dan 10) zalik het u 9) niet verbergen. Hij verbergt mij, dat hem 9) de hand doorstoken 11) werd. Spreek, neemt gij het aan, of 12) verwerpt gij het? Gaarne 13) sprak + ik met hem, maar hij scheldt altijd 14). Waar 15) vondt gij hem? Hij kwam uit het vertrek 16) van zijne moeder, met welke hij gesproken had. Zijne broeders en zusters stierven in hunne jeugd 17). Hij beveelt, dat gij het neemt +, en dat gij hem 9) helpt +. Sterft de ziel van den mensch, wanneer het lichaam 18) sterft? Neen.

1) Warum, 2) fest, 3) Esel, m. 4) Eimer, m. 5) springen, 6) darn, 7) Graben, m. in den accusatief, 8) wollte, 9) datief, 10) so, 11) durchstochen, 12) oder, 13) gern, 14) immer, 15) wo, 16) Zimmer, o. 17) Zugend, v. 18) Körper, m.

78. (§§ 92 en 29).

Du vergiffest, daß Gott dir die Reichthümer gibt, damit 1) du den Armen helfest. Der Mensch ist um zu leben. Ich äße gern diese Kräuter, wenn dieselben mir die Gesundheit wiedergäben 2). Siehst du die Würmer nicht, welche die Blätter aufgefressen 3) haben? Wir saßen auf den Gräbern der Männer, welche ihr Leben fürs Vaterland gegeben hatten. Ich meinte 4), ich säße schon bei dir, und spräche mit dir über die Länder, die Städte und die Dörfer, von denen wir so oft spreken. Du trittst auf die Blätter des Baumes, der vom Blicke 5) getroffen worden ist. Du sitzt da 6) nicht gut; ich sähe liever 7), daß du neben 8) mir sädest. Mein Sohn, vergiß die Ermahnungen nicht, die dein Vater dir gab, und sieh, daß du immer jedem das Seinige gebest.

1) Opdat, 2) teruggeven, 3) opvreten, 4) meende, 5) bliksem, 6) daar, 7) liever, 8) naast.

79.

Deze man meet 1) de velden en de dalen, welke bij deze dorpen liggen. Ik trad + hem 2) graag de boeken en de glazen af 3), indien hij mij 4) daarom 5) bad +. Geeft gij mij de vaten, die ik gezien heb? Ik gaf + ze u graag, indien mij 2) niets daaraan gelegen was +. Dit gebeurde in het 6) jaar 1815. Hij bidt mij, hem 2) de zwaarden te 7)

geven welke ik verborgen had. Gij bezit 8) kasteelen 9), huizen en bosschen, en toch geeft gij deze arme mannen 2) niets. God zal ons zijnen zegen 10) geven, indien wij hem 2) getrouwelijk 11) dienen. Graag zou ik komen, maar ik zie, dat hem niets daaraan gelegen 12) ligt. De veldheer heeft twee nieuwe 13) regimenten geworven, om de landen van zijnen vorst te verdedigen 14). De rijkdommen zijn panden, welke God aan de menschen wel 15) geeft, doch niet onvoorwaardelijk 16) afstaat 17).

1) Meffen, 2) datief, 3) af, 4) accusatief, 5) darum, 6) im, 7) zu, 8) besitzen, 9) Schloss, o. 10) Segen, m. 11) treu, 12) wordt niet vertaald, 13) neu, 14) vertheidigen, 15) zwar, 16) unbedingt, 17) abtreten.

80. (§§ 93, 94 en 30.)

Der Bauer fährt mit dem Wagen seines Nachbars durch die Felder. Die Nachbarn luden die Möbeln auf einen Wagen und fuhren damit fort 1). Die Vettern haben sich die Hände gewaschen; warum wäschest du dir dieselben auch 2) nicht? Ich wünsche mir dieselben gern, wenn es von mir allein 3) abhinge 4). Du lässest die Pantoffeln fallen; warum hältst du dieselben nicht besser fest 5). Halte deinen Stock 6) nicht so hoch, sonst 7) stößest du mir in die Augen. Ich meinte, du 8) ließest mir sagen, ob 9) du es trügest, oder 2) nicht. Warum läufst du fort? Die Frauen falteten die Hemden, welche sie gewaschen hatten. Er nahm ein Schwert, das an der Wand 10) hing, und hieb dem Hunde den Kopf ab. Wer war es, der Himmel und Erde schuf?

1) Weg, 2) ook, 3) alleen, 4) afhangen, 5) vast, 6) stok, 7) anders, 8) dat gij, 9) of, 10) muur.

81.

De boeren laadden de meubelen op twee wagens, en reden weg. De masten van het schip 1) droegen de kabels 2) en de zeilen 3). Ik wilde 4), dat gij mij den tijd 5) liet, om 6) de schoonheid 7) van het meer te bewonderen 8). Gij draagt in u 9) zelven eenen vriend, die u 9) geene rust 10) laat, wanneer gij u niet houdt aan datgene 11), wat hij

u 9) raadt of beveelt; die vriend heet: het geweten 12). Gaarne droeg + ik het, indien gij het mij dragen liet +. Wanneer 13) rijdt gij weg 14)? Gij slaat de boeken wel open 15), maar gij begint 16) niet te 19) lezen. Hij vouwde het *papier*, dat hij in de handen 9) hield, en liet het mij 9) brengen. Ik wilde 4), dat 17) gij u de handen wiescht. en voortgingt 18) + met 19) lezen. Hij slaapt, en gaat voort met slapen; laat hem liggen: het helpt u 9) toch niet. Doe 20) alles, wat God u 9) beveelt.

1) Schiff, o. 2) Kabel, o. 3) Segel, o. 4) wolle, 5) Zeit, v. 6) um, 7) Schönheit, v. 8) bewundern, 9) datief, 10) Ruhe, v. 11) accusatief, 12) Gewissen, o. 13) wann, 14) ab, 15) auf, 16) anfangen, 17) wordt niet vertaald, 18) fortfahren, 19) zu, 20) thue.

82. (§§ 95 en 31.)

Die Hunde schlichen sich davon 1), nachdem 2) dieselben einander gebissen hatten. Du reißest mir die Briefe, die ich geschrieben habe, aus den Händen. Sie stritten lang: keiner siegte 3), keiner wich. Die Schuhe 4) des Jünglings sind verschliffen 5), und seine Kleider sind zerrissen 6). Unsere Knechte litten große Schmerzen 7). Die Köche 8) haben die Messer geschliffen und die Kapaune 9) durchgeschnitten 10). Er schrieb mir, er habe dem Schüler die Federn und die Bleistifte 11) geliehen, damit dieser die Gedichte abschreibe. Leihen Sie mir gefälligst ein Paar 12) Schuhe und ein Paar Strümpfe 13). Diese Jünglinge werden wegen 14) ihrer Kenntnisse von jedermann gepriesen. Gott verzeiht 15) dir deine Fehler, wenn du Zeichen 16) der Reue 17) gibst, und ihn um Verzeihung 18) bittest. Schweige! du hast genug geschrieben.

1) Sich davon schleichen, wegsluipen, 2) nadat, 3) overwinnen, 4) der Schuh, de schoen, 5) verslijten, 6) verscheuren, 7) der Schmerz, de smart, 8) der Koch, de kok, 9) der Kapaun, de kapoen, 10) doorsnijden, 11) der Bleistift, het potlood, 12) paar, 13) der Strumpf, de kous, 14) wegens, 15) vergeven, 16) teeken, 17) berouw, 18) vergiffenis.

83.

Gij bijt u 1) de tanden 2) uit; waarom hebt gij het brood 3) niet doorgesneden? De vijanden 4) zijn geweken,

nadat zij door 5) onze *soldaten* aangegrepen 6) geworden waren. Gij streedt dapper 7), *doch* gij leedt eindelijk 8) de nederlaag 9). Prijst gij niet, wat wij prijzen? Ik hoop 10), dat gij hier blijft†, en dat gij niet weggejaagd 11) wordet†. De *knecht* reed met de paarden, die hij uit de weide 12) gedreven had, naar huis. Gij beet den appel in twee stukken 13). Ik vergaf 14) hem alles, wat hij mij geschreven had. Hij schreeuwde en weende 15), omdat 16) gij hem het boek niet geleend hadt. Gij preest de vlijt, met welke de leerlingen de gedichten 17) geschreven hadden. Wij vergeleken 18) de brieven 19) met elkander, en wij zagen, dat zij met denzelfden inkt 20) geschreven waren. Menige jongeling is in het gevaar 21) omgekomen 22), omdat hij het niet gemedend had.

1) Datief, 2) Zahn, m. 3) Brod, o. 4) Feind, m. 5) von, 6) angreifen, 7) tapfer, 8) endlich, 9) Niederlage, v. 10) hoffen, 11) verweizen, 12) Wiese, v. 13) Stück, o. 14) vergeben, 15) weinen, 16) weil, 17) Gedicht, o. 18) vergleichen, 19) Brief, m. 20) Dinte, v. 21) Gefahr, v. 22) umkommen.

84. (§§ 96 en 52 — 39).

Die Feinde haben uns den Frieden angeboten 1), nachdem sie abgezogen 2) waren. Es hat diese Nacht gefroren; der Schaden ist groß: der größte Theil 3) des Samens ist verloren. Wenn 4) es von mir allein abhinge, ich flöge zu 5) dir mit der Schnelligkeit 6) des Gedankens. Der kleinste Theil des Hausens zog nach Hause. Wir haben zwei Jahre die Vortheile 7) des Friedens genossen. Während 8) der Belagerung 9) Sebastopols wurde mancher Franzose todtgeschossen 10). Ludwigs Bruder hat den Karl bewogen, die Größe 11) des Schadens zu vergessen. Karl hob 12) Fritzens 13) Bücher vom Boden auf 12). Friedrichs 13) Soldaten fechten mit großer Tapferkeit 14), bis 15) die Soldaten Maria-Theressens 16) sich zurückzogen 17). Plötzlich 18) erscholl die Nachricht 19), Felixens Bruder wäre erschossen 20). Ein gutes Kind flieht den Knaben, der immer lacht.

1) Aanbieden, 2) heengaan, 3) gedeelte, 4) indien, 5) naar-toe, 6) snelheid, 7) voordeel, 8) gedurende, 9) beleg, 10) doodschieten, 11) grootte, 12) oprapen, 13) Frederik, 14) dapperheid, 15) totdat, 16) Maria-Theresia, 17) terugtrekken, 18) plotseling, 19) bericht, 20) doodschieten.

85.

Deze kooplieden bieden ons hetzelfde voordeel aan, dat gij ons aanbiedt. Graag trok $\frac{1}{2}$ ik heen 1), indien ik niet te veel daardoor verloor $\frac{1}{2}$. Hij vluchtte, omdat het hem verdroot, dat gij niet vocht. Deze staatslieden hebben elkander belogen en bedrogen. Lodewijks kleinste broeder kroop uit de kamer, die gij niet gesloten hadt. Gij boodt ons gekookte 2) eieren 3) aan 4). De boter 5) smelt en de melk 6) zwelt, wanneer zij warm worden. De lampen zijn uitgegaan, omdat gij geene olie 7) in dezelve 8) gegoten hebt. Verlies de appels niet, die ik u aangeboden heb. Een braaf mensch wreekt zich niet. Hij zwoer, dat hij zich niet zou wreken. Frederiks gedrag verdroot mij, en ik besloot 9), hem te straffen. Alles, wat gij geniet, hebt gij van God ontvangen 10).

1) Fort, 2) fieden, 3) Ei, o. 4) an, 5) Butter, v. 6) Milch, v. 7) Öl, o. 8) accusatief, 9) beschließen, 10) empfangen.

86. (§§ 97 en 40—46.)

Ich darf es dir eben so wenig sagen, als meine Brüder es dürfen." Ich kann nicht" ist sehr oft das nämliche als "Ich will nicht." Du kannst eine außerordentlich nützliche Arbeit verrichten, wenn du mir helfen willst. Ich habe es nicht thun dürfen, und du hast es nicht geduldet. Du könntest bei weitem der gelehrteste sein, wenn du es nur recht ernstlich 1) wolltest. Du hättest früher kommen können. Nein, ich habe es nicht gekonnt. Ich wollte, daß ich mit dir gehen könnte; ich wüßte wohl 2), was ich thäte. Ich ginge gern mit dir, aber ich kann nicht. Wir wollen fleißiger werden. Er stand höher, als ich; ich dachte, daß er dort schon lange gestanden hatte. Ich thäte es gewiß 3), wenn ich es nur 4) möchte. Denke daran, daß Gott dich sieht, wo du auch 5) gehest oder stehst.

1) Ernstig, 2) wel, 3) zeker, 4) maar, 5) ook.

87.

De braafste mensch kan vallen 1); echter hij blijft niet

liggen, maar 2) staat terstond 3) op 4) De *weg* kon † korter zijn, indien gij het maar wildet. Durft gij zeggen, dat hij trotscher is, dan gij? Wat gij niet voortzetten 5) kunt, moet gij gewoonlijk 6) ook niet beginnen. Hij wist niet, wat hij deed; anders 7) zou hij sneller 8) teruggekomen 9) zijn. Hij noemde mij zijnen besten vriend, en hij zeide, dat hij niet wist, of 10) ik (er) eenen beteren had †. Weet gij, waarheen 11) de breedste 12) weg u voert 13)? Ja, wij weten het. Hij dacht, dat gij het niet wildet † of niet wist †; maar gij wist het zeer goed. Waarom deedt gij het niet? Omdat gij daar 14) stondt; want 15) ik wilde niet, dat gij hem zaagt †, als hij gestraft werd. Doe, wat gij doen moet, en zie niet om 16). Ik kende hem veel beter, dan gij hem kendet, ofschoon ik 17) niet wist, waar hij stond, of wat hij deed. Mijnen plicht 18) heb ik gedaan.

1) Gassen, 2) sondern, 3) sogleich, 4) auf, 5) fortsetzen, 6) gewöhnlich, 7) sonst, 8) schnell, 9) zurückkommen, 10) ob, 11) wohin, 12) breit, 13) führen, 14) da, 15) denn, 16) um, 17) ob ich gleich, 18) Pflicht, v.

88. (§§ 93 en 47—50.)

Wir haben diese schlechten Handlungen 1) nach Verdienst gebrandmarkt 2). Es wetterleuchtet 3) jetzt 4); es hat den ganzen Abend gewetterleuchtet. Ein gutes Kind froblocket 5), wenn es seine Arbeit vollbracht hat. Mein ältester Bruder hat die ganze Gegend 6) durchkreuzt 7), und verschiedene schönen Pflanzen 8) mitgebracht 9). Wir sind diesen Morgen durch die Stadt gefahren 10) und diesen Abend 11) in die Gegend angelangt 12), welche du durchlaufen 13) hast. Die ersten Jahre unseres Lebens sind vielen Gefahren ausgesetzt 14). Die Häuser waren alle mit Kränzen umhängt 15). Warum hast du die schönen Gemälde umgehängt 16)? Diese fleißigen Schüler haben ihre Lektionen wiederholt 17), und ihre Bücher wieder geholt 18). Ein gutes, tugendhaftes 19) Kind widersetzt 20) sich nie 21) den Befehlen seiner Eltern 22).

1) Handeling, 2) brandmerken, 3) weerlichten, 4) nu, 5) juichen, 6) streek, 7) doorkruisen, 8) plant, 9) medebrengen, 10) rijden, 11) avond, 12) aankomen, 13) doorloopen, 14) blootstellen, 15) behangen, 16) verhangen, 17) herhalen, 18) terughalen, 19) deugdzaam, 20) verzetten tegen, 21) nimmer, 22) ouders.

89.

Het weerlichtte den ganschen avond, en het heeft den ganschen dag geweerlicht. Zij brengen hunne beste vrienden mede, indien gij de goede naburen medebrengt. Kommen 1) uwe lieve 2) ouders weldra 3) terug 1)? Ik weet niet, wanneer 4) zij terugkomen; ik kom terug, zoodra ik ontbeten 5) zal hebben. Wij achten dengenen hoog, die zijne plichten getrouw 6) vervult 7). De honden hebben de gevonden beenderen 8) doorgebeten 9). Zij hebben de geheele streek doorloopen, en men heeft hen met schoone geschenken overladen 10). Gij hebt misgeschoten 11); ga 12) dus 13) maar 14) heen 12); gij behoeft 15) niet terug te komen. Voordat 16) gij iets onderneemt, waarvan uw geluk 17) grootendeels afhangt 18), moet gij Gods hulp 19) inroepen 20), opdat gij in uwe onderneming 21) gelukkig zijn moget †.

1) Wiederkommen, 2) lieb, theuer, 3) bald, 4) wann, 5) frühstücken, 6) treu, 7) erfüllen, 8) Knochen, m. 9) durchbeißen, 10) überladen, überhäufen, 11) mißschießen, 12) fortgehen, 13) also, 14) nur, 15) brauchen, 16) bevor, 17) Glück, o. 18) abhängen, 19) Hülfe, v. 20) einrufen, 21) Unternehmen, o.

90. (§§ 99—102 en 52 58.)

Wir wärmten 1) uns am Feuer, als 2) er eintrat 3), und sich neben 4) uns setzte 5). Ich besann 6) mich nicht lange, sondern 7) begab 8) mich sogleich in das Zimmer, das er verlassen 9) hatte. Sie bekümmerten 10) sich zu viel um unser Schicksal 11). Wenn ein jeder sich mit den Seinigen beschäftigt 12), so 13) gericht 14) es gewöhnlich 15) an Zank 16) und Streit 17). Es verdroß 18) uns, ihm länger zu dienen; wir gingen fort und kamen nicht zurück. Er ist mir begegnet 19) und hat mir geholfen 20); es schmerzt 21) mich aber, daß ich ihm nicht gedankt 22) habe. Er ist zu den Freunden seines eigenen Vaters übergegangen. Es schadete diesem 23) Jünglinge sehr, daß es ihm an gehöriger 24) Aufmerksamkeit 25) gebrach 26). Sorge 27) immer dafür 28), daß die Mittel 29), deren du dich bedienst 30), dir nicht zur Schande gereichen 31).

1) Warmen, 2) toen, 3) binnenkomen, 4) naast, 5) zetten, 6) bezinnen, bedenken, 7) maar, 8) begeven, 9) verlaten, 10) bekommeren, 11) lot, 12) bezighouden, 13) dan, 14) ontbreken, 15) gewoonlijk, 16) twist, 17) strijd, tweedracht, 18) verdrieten, 19) ontmoeten, 20) helpen, 21) spijten, 22) bedanken, 23) benadeelen, 24) behoorlijk, 25) oplettendheid, 26) ontbreken, 27) zorgen, 28) er voor, 29) middel, 30) bedienen, 31) tot schande strekken.

91.

Gij matigt 1) u 2) een *recht* aan, dat de koning zelf zich niet aanmatigt. Wij beminnen en helpen 3) elkander, gelijk het ons betaamt 4) Het ontbrak 5) ons niet aan 6) vrienden, die zich aanboden 7) om ons te helpen. Indien ik mij niet bedrieg 8), dan 9) spijt 10) het hem 11), dat hij zich niet beter in acht genomen 12) heeft. Het spijt mij, dat ik u 2) niet helpen kan, en dat de uwen zich niet over 13) u 13) ontfemen 14). Het mishaaide 15) mij 2), dat het hem 2) zooveel geld kostte 16). Neemt de boeken : wij bedienen ons daarvan 13) niet. Hij liegt, en daarover 13) schaamt 17) hij zich niet. Wij hebben lang 18) op zulk een paard gereden. Wij moeten 19) ons diegenen 13) goed herinneren, welke ons met weldaden 20) overloden 21) hebben. Het zal ons nimmer 22) spijten, dat wij deugdzaam zullen geweest zijn.

1) Anmaßen, 2) datief, 3) helpen, 4) es geziemt, 5) fehlen, 6) an met den datief, 7) anbieten, 8) sich irren, 9) so, 10) es reuet, 11) accusatief, 12) in Acht nehmen, 13) genitief, 14) erbarmen, 15) misfallen, 16) kosten, 17) schämen, 18) lange, 19) müssen, 20) Wohlthat, v. 21) überhäufen, 22) nimmer.

92.

Herhaling.

Deze vlijtige jongelingen arbeidden en studeerden, opdat 1) zij hunne lessen van buiten 2) leerden. Ik bond + hem graag vast 3), maar ik kan het niet, en ik durf het ook 4) niet. Spreek ; waarom hebt gij mij 5) niet geantwoord ? Ik dacht, dat gij bij 6) mij kwaamt ; anders 7) had + ik u 5) geschreven. Hij onthaalde 8) ons goed, omdat 9) wij hem ook goed onthaald hadden. Heer, waart + gij *hier* geweest,

mijn broeder zou niet gestorven zijn. Alles, wat wij bezitten 10), komt van 11) God. Ik wilde, dat ik u bij mij zag †, en dat gij mij niet meer verliet. De mensch eet en drinkt, opdat hij zijne krachten niet verlieze †. Doe slechts, wat u 3) geoorloofd 12) is, en wat u 5) voordeel aanbrengt, en het zal u nimmer spijten, gehandeld te hebben. Deed † toch iedereen, wat hij doen moet 13); hoe 14) gelukkig zou men dan reeds op aarde 15) zijn!

1) Damit, 2) auswendig, 3) fest, 4) auch, 5) datief, 6) zu, 7) sonst, 8) bewirthen, 9) weil, 10) besitzen, haben, 11) von, 12) gestatten, 13) sollen, 14) wie, 15) auf Erden.

93.

Hij bloedde, omdat hij zwaar 1) gewond 2) was. Waarom haat 3) gij hem? Hij werpt de boeken, die gij hem 4) gezonden hebt, uit het raam 5). Ik vreesde hem niet, en zijne bedreigingen 6) troffen mij niet. Ik wilde, dat gij u 4) de handen wiescht †; dat kost u 4, ja geene moeite 7). Het hangt maar van u af 8), of 9) gij beloofd of 10) gestraft wordt †. Hij zet 11) den *handel* zijns vaders voort 11), maar hij staat 12) de paarden, de koeien en de landerijen 13) aan zijnen jongeren broeder af 12). Hoe 14) meer gij weet, en hoe beter gij het verstaat, des te 15) *strenger* zult gij daarom 16) geoordeeld 17) worden, indien gij niet des te 18) *heiliger* leeft. O, hoe 19) snel gaat alle heerlijkheid 20) der wereld voorbij 21)! Hij, die vele overvloedige 22) zaken koopt, moet weldra de noodzakelijke verkoopen.

1) Schwer, 2) verwunden, 3) haßen, 4) datief, 5) zum Fenster hinaus, 6) Drobung, v. 7) Mühe, v. 8) ab, 9) ob, 10) oder, 11) fortsetzen, 12) abtreten, 13) über, m. 14) je, 15) desto, 16) deshalb, 17) richten, 18) um so, 19) wie, 20) Herrlichkeit, v. 21) vorüber, 22) überflüssig.

94.

Indien gij u niet in acht neemt, zult gij berispt 1) worden. Ik sprak † graag met hem, maar het ontbreekt 2) hem 3) aan 4) goeden wil. Waarom verbergt gij u? Gaat gij niet met ons wandelen 5)? Een schrikkelijke 6) storm 7) ver-

woestte de akkers met alles, wat zich daarop bevond. Wij weten niet, waarom hij zich daar bevond. Wij hebben gewed 8), dat hij het niet doen zal. Ik weet er niets van; weet gij het soms 9)? Ik streel 10) den hond, opdat hij mij niet bijte †. Waarom zucht 11) gij? Omdat het mij brandt in de ingewanden 12). De last 13), dien gij draagt, wordt u 3) lichter, indien gij hem met *geduld* draagt. Hij wil, dat gij het doet †, en wij willen, dat zij het doen. Dacht † gij meer aan 14) den dood 15), dan aan 14) de lengte 16) des levens, dan 17) zoudt gij u zonder 18) twijfel 19), beteren 20).

1) Tadeln, 2) gebreken, 3) datief, 4) an met den datief, 5) spazieren, 6) furchtbar, 7) Sturm, m. 8) wetten, 9) vielleicht, 10) streicheln, 11) seufzen, 12) in den Eingewanden, 13) Last, v. 14) an met den accusatief, 15) Tod, m. 16) Länge, v. 17) ohne, 18) ist, 19) Zweifel, m. 20) bessern.

95.

Menschen zonder 1) godsdienst 2) en zeden zijn de *pest* der maatschappij 3), en moesten 4) daaruit gebannen 5) worden. Moeielijk 6) verlaat men eene oude gewoonte 7), en niemand laat zich graag verder 8) leiden 9), dan hij zelf ziet. Hoe gelukkig en slim 10) is hij, die nu, in het 11) leven, zich bevljigt 12), zoo te zijn, als hij wenscht 13), dat hij bij zijnen 14) dood gevonden worde †. De afgebroken 14) takken 15) groeien 16) niet meer. Ik wilde, dat gij het tot u trokt † 17), en dat gij het mij bracht †; dan zou ik het u later teruggeven 18). Komt gij, of 19) komt uw broeder? Hij zuchtte, omdat hij groote pijnen 20) leed. Spreek of sterf. Vergeet mij 21) niet, ik zal u 22) ook niet vergeten. Snel 23) wordt gij bedrogen 24), indien gij slechts op den uiterlijken 25) schijn 26) der menschen ziet.

1) Ohne, 2) Religion, v. 3) Gesellschaft, v. 4) sollen, 5) verweisen, 6) schwer, 7) Gewohnheit, v. 8) weit, 9) führen, 10) flug, 11) im, 12) bemühen, 13) wünschen, 14) abbrechen, 15) Zweig, m. 16) wachsen, 17) ziehen, 18) wiedergeben, 19) oder, 20) Schmerz, m. 21) mein, 22) dein, deiner, 23) schnell, 24) täuschen, 25) äußer, 26) Anschein, m.

BIJWOORDEN. Nebenwörter.

§ 103. De bijwoorden zijn onveranderlijke woorden, welke dienen tot bepaling van een **werkwoord** (met volledige beteekenis), een **bijvoeglijk naamwoord** of een ander **bijwoord**; b. v. er arbeider viel; er leert fleißig. *Hij werkt veel; hij leert vlijtig.* Viel gelezene Bücher, *veelgelezen boeken* (te onderscheiden van viele, gelezene Bücher, *vele gelezene boeken*).

§ 104. Evenals de bijvoeglijke naamwoorden, zijn de bijwoorden vatbaar voor de verschillende trappen van vergelijking.

De **comparatief** van **minderheid** wordt gevormd met behulp van weniger of minder; b. v. rasch, *snel*, weniger rasch, *minder snel*.

De **comparatief** van **meerderheid** wordt, gelijk bij de bijvoeglijke naamwoorden, gevormd door aanhechting van er; b. v. rasch, *rajcher*, *sneller*.

De **superlatief** van **minderheid** wordt gevormd met behulp van am wenigsten; b. v. am wenigsten rasch, *het minst snel*.

De **superlatief** van **meerderheid** wordt gevormd door aanhechting van st aan den positief; (zie § 46, Aanm. 2.); b. v. raschest, *schneellst*.

Deze vorm van den superlatief wordt intusschen op twee manieren gebezigd:

a) De superlatief **met vergelijking** (betrekkelijke superlatief) wordt uitgedrukt met behulp van am(an dem), waarbij het bijwoord dan op st en uitgaat; b. v. von allen Schülern studirt er am fleißigsten. *Van alle leerlingen studeert hij het vlijtigst.*

b) De superlatief **zonder vergelijking** (volstreckte superlatief) wordt uitgedrukt:

1) Door den eenvoudigen vorm op st; b. v. er grüßt Sie freundlichst. *Hij groet u minzaamst (zeer minzaam).*

2) Of wel door aanhechting van stens; b. v. höchstens,

hoogstens, op zijn hoogst; wenigstens, minstens, op het minst.

3) Of wel men bezigt *aufs* (auf *das*), waarbij het bijwoord dan uitgaat op *ste*; b. v. *aufs beste, het best mogelijk; aufs höchste, ten hoogste.*

4) Soms tijds gebruikt men ook *zum* (*zu dem* of *im* (in *dem*)), waarbij het bijwoord dan uitgaat op *ten*; b. v. *es geht ihm nicht zum besten. Het gaat hem niet te best. Nicht im geringsten, niet het minst.*

§ 105. Onregelmatig zijn :

balde, weldra, eher, am ehesten, (ehestens=*sehr* *balde*). of *bälder*, *bäldest* gern, gaarne, lieber, am liebsten.

gut, goed, *besser*, am besten, *auf's* beste, *zum* besten.

wohl, wel, *wohler* of *besser*, am wohlsten of am besten.

recht, (richtig), juist, *richtiger*, am richtigsten.

wenig, weinig, *weniger*, am wenigsten,
of *minder*, am mindesten.

viel, veel, *mehr*, am meisten.

oft, dikwijls, *öfter*, am öftesten.

öfters en *öftmals* hebben geene trappen van vergelijking.

Aanmerking. Wat den *Umlaut*, de versterking van de trappen van vergelijking enz. aanbetreft, staan de bijwoorden gelijk aan de bijvoeglijke naamwoorden. (Zie §§ 42—46.)

§ 106. Ten opzichte hunner beteekenis worden de bijwoorden (voornamelijk) verdeeld in :

a) bijwoorden van **plaats**,

b) bijwoorden van **tijd**,

c) bijwoorden van **hoeveelheid**,

d) bijwoorden van **wijze**.

1) De bijwoorden van **plaats** worden gebezigd als antwoord op de vragen *waar? waarheen? van waar? hoever?*

De voornaamste bijwoorden van **plaats** zijn :

wo, waar,
hier (hierselfst), hier,
dort, daar,
da (dajselfst), daar,
daheim, te huis,
nahe, nabij.
fern, weit, ver,
vorn, voor,

links, links,
rechts, rechts,
jenfeit's, aan gene zijde,
diesfeit's, aan deze zijde,
ring's (um), rondom,
wohin, waarheen,
hin, heen,
her, heen,

hinten, achter,
oben, boven,
unten, onder,
innen, binnen,
außen, (draußen), buiten,
irgend, ergens,
nirgend(s), nergens,
überall, overal,
ienher, nader,

vormwärts, voorwaarts,
abwärts, omlaag, afwaarts,
zurück, terug,
heim, naar huis,
weit, fern, ver,
fort, weg,
woher, vanwaar,
daher, vandaar,
beider, nevensgaand, enz.

2) De bijwoorden van **tijd** bezigt men op de vragen *wanneer? sedert wanneer? tot wanneer? hoelang? hoe dikwijls; b. v.*

wann, wanneer,
heute, heden,
gestern, gisteren,
vorgestern, voorgisteren,
morgen, morgen,
übermorgen, overmorgen,
eben, juist,
stets, steeds,
jest, nu,
früh, vroeg,
frät, laat,
her, geleden, van — af,
bisher, tot nu toe,
nachher, later,
allmalig, van lieverlede.

bald, weldra,
augenblicklich, aanstonds,
schon, reeds,
je (jemals), ooit,
damals, toen,
ehemals, vroeger,
nie (niemals), nooit,
immer, altijd,
nimmer, nimmer,
oft, dikwijls,
zuweilen, somwijlen,
selten, zelden,
dann und wann, nu en dan,
nach und nach, allengs,
(einen Augenblick, eventjes, enz).

3) De voornaamste bijwoorden van **hoeveelheid** zijn:

viel, veel,
wenig, weinig,
gering, vooreerst,
dann, vervolgens,
(ferner, wijders.)

endlich, eindelijk,
schließlich, ten slotte,
nur, slechts,
theils, deels,
mehrentheils, meerendeels, enz.

4) Als bijwoorden van **wijze** gebruikt men de meeste bijvoeglijke naamwoorden, benevens:

so, zoo,
ebenso, evenzoo,
wie, hoe,
gern, graag,
wahrlich, waarlijk,
freilich, zeker,

allerdings, zekerlijk,
gewiss, zeker,
durchaus, volstrekt,
keineswegs, geenszins,
gleichfalls, insgelijks,
vielleicht, wellicht, enz.

Aanmerkingen.

1) Da (alda) is een bijwoord van plaats; het kan ook als bijwoord van tijd gebruikt worden, en beteekent dan

toen; b. v. ich kam nicht; da ließ er mich holen. *Ikkwam niet; toen liet hij mij halen.*

Darin, daarin, w-rin, waarin, bezigt men om rust aan te duiden; b. v. worin bevindet es sich? *Waarom bevindt het zich? Es bevindet sich darin. Het bevindt zich daarin.*

Darein, daarin, wherein, waarin, bezigt men om eene beweging uit te drukken; b. v. ich weiß, wherein ich mich stürze. *Ik weet, waarin ik mij stort. Gehen Sie darein. Gaat daarin.*

2) Hier duidt eene richling aan **naar hem, die spreekt**; b. v. kommen Sie herein. *Komt naar binnen (tot mij). Er kam herab. Hij daalde tot ons neder.*

Hin duidt aan, dat zich iets van het standpunt van den sprekenden persoon **verwijdert**; b. v. gehen Sie hinein. *Gaat (van mij heen) naar binnen. Ich ging zu ihm hinunter. Ik daalde naar hem af.*

3) Sonst beteekent eertijds, vroeger, doch ook anders, zoo niet; b. v. du mußt aufmerksam sein, sonst lernst du nicht viel? *Gij moet oplettend zijn, anders leert gij niet veel.*

4) Wann is wanneer als **vragend** bijwoord van tijd; b. v. wann werden Sie abreisen? *Wanneer zult gij vertrekken?*

Wenn heeft de beteekenis van *wanneer, als*, om eene **voorwaarde**, eene **oorzaak** uit te drukken; b. v. die Reue kommt immer, wenn es zu spät ist. *Het berouw komt altijd, als het te laat is.*

5) Dann beteekent *dan, alsdan, vervolgens*; b. v. erst arbeiten, dann ruhen. *Eerst werken, vervolgens rusten.*

Denn geeft de reden, de oorzaak aan en beteekent dus *want*; soms bezigt men het tot meerderen nadruk in de beteekenis van *dan of toch*; b. v. er kommt gewiß, denn er hat es gesagt. *Hij komt zeker, want hij heeft het gezegd. Was machst du denn? Wat doet gij toch?*

6) Auf, open, wordt gebruikt bij werkwoorden van **beweging**, dus bij *maken, sluiten, doen*; b. v. machen Sie einmal auf. *Doet eens open.*

Offen, *open*, wordt gebezigd bij werkwoorden van **rust**, dus bij *staan*, *zijn*; b. v. *das Thor steht offen. De poort staat open.* Der Brief wurde mir *offen* eingehändig. *De brief werd mij open overhandigd.*

7) **Wie**, als bijwoord van tijd, beteekent *zoodra*; b. v. *wie er mich kommen sieht, läuft er fort. Zoodra hij mij ziet komen, loopt hij weg.*

8) **Jetzt** beteekent *nu*, op dit oogenblik. In de andere beteekenissen wordt *nu* meestal vertaald door *nun*.

OPSTELLEN.

96. (§§ 103 – 106 en 59 – 63).

Die Lebensweise 1) desjenigen wird am wenigsten gelobt, welcher nur für sich und nicht für andere sorgt 2). Die Ruhe 3) schmeckt 4) uns am süßesten, wenn wir am fleißigsten gearbeitet haben. Wer urtheilt am richtigsten 5)? Derjenige, dessen Vernunft 6) die Umstände 7) einer Begebenheit 8) am besten zu beobachten 9) weiß. Er kann aufs höchste zehn Jahre alt sein. Von allen Schülern schreibt Karl am schlechtesten. Wir können längstens eine Stunde 10) bleiben. Wessen Bücher findet man am öftesten an 11) einer Stelle 12), wo dieselben sich nicht befinden sollten 13)? Er schrieb mir, er habe den Vater und dessen Sohn ehemals sehr oft besucht. Kommen Sie herauf, oder soll 13) ich hinabsteigen? Gott sieht Alles, denn er ist überall gegenwärtig 14).

1) Levenswijs, 2) zorgen, 3) rust, 4) smaken, 5) juist, 6) verstand, 7) omstandigheid, 8) gebeurtenis, voorval, 9) gadeslaan, 10) uur, 11) op, 12) plaats, 13) moeten, 14) tegenwoordig.

97.

Welke van deze jongelingen gedraagt 1) zich het verstandigst 2)? Hij is minstens tienmaal hier geweest, om Lodewijk en diens broeder te zien. De mensch sterft het rustigst 3) na een leven, in hetwelk hij zich bevligtigd 4) heeft, God te dienen. Van alle leerlingen wordt hij het

meest geprezen, die zijne plichten het best vervult Hij bekommert 5) zich hoogstens om degenen, welke hem het dikwijlst bezoeken 6), of 7) hem 8) het meest behagen 9). Wonen 10) uwe ouders boven of 7) onder? Vroeger woon- den zij boven; thans echter 11) wonen zij onder. Voor- waarts! Maak, dat gij naar huis komt. † Wiens 12) feest is het heden? Het mijne. Ik ben nu en dan bij hem geweest. Hebt gij hem ooit vroolijker gezien, dan heden? Vroeg of laat wordt de ondeugd 13) bestraft.

1) Sich aufführen, 2) vernünftig, 3) ruhig, 4) sich befleißigen, 5) sich bekümmern, 6) besuchen, 7) oder, 8) datief, 9) gefallen, 10) machen, 11) aber, 12) Fest, o. 13) Züfter, o.

98.

Hebt gij de gebeurtenissen reeds gehoord, waarvan voor- gisteren de couranten 1) gesproken hebben? Neen, ik zal ze later zelf in de couranten 2) lezen. Vooreerst moet ik u 2) zeggen, dat gij mij vroeger dikwijls bedrogen 3) hebt; vervolgens, dat gij mij 2) tot nu toe zelden geholpen hebt; wijders, dat gij mij slechts nu en dan mijne boeken teruggegeven hebt; eindelijk, dat ik geenszins inzie 3), waarvandaan het komt, dat men u 2) helpt, terwijl 4) ik volstrekt geene hulp 5) ontvang 6). De gevaren 7), waarin hij zich moedwillig 8) gestort 9) heeft, en waarin hij zich thans nog bevindt, zijn juist thans het grootst, en bijgevolg 10) ook 11) thans het meest te vreezen 12). God weet alles op het best te schikken. 13).

1) Zeitung, v. 2) datief, 3) einsehen, 4) indem, 5) Hülfe, v. 6) erhalten, erlangen, 7) Gefahr, v. 8) muthwillig, 9) stürzen, 10) folglich, 11) auch, 12) fürchten, 13) lenken.

99.

Ich bleibe hier unten stehen; Sie können hinauf gehen, wenn Sie es verlangen. Ist Ihnen denn die Treppe 1) zu hoch? Nein, das eben nicht; aber ich habe keine Ursache 2), warum ich hinaufsteigen 3) sollte. Kommen Sie einmal 4) zu mir her- aus: ich will Ihnen erzählen 5), was ich gehört habe. Im

Frühling 6) kommen die jungen Zweige und die schönen Blumen aus dem neubelebten 7) Boden 8) hervor 9). Gehen Sie hinaus? Ja, wenn Sie mit mir gehen; sonst bleibe ich lieber zu Hause. Wana ist er wiedergekommen? Er kam gerade 10), als ich die Thür aufmachte 11). Ich weiß nicht, wo oder wie es geschah, denn ich war nicht dabei zugegen 12). Wir leben am glücklichsten, wenn wir unsere Pflichten am besten erfüllen.

1) Trap, 2) reden, 3) opklimmen, 4) eens, 5) vertellen, 6) lente, 7) herlevend, 8) grond, 9) te voorschijn, 10) juist, 11) openen, 12) tegenwoordig.

100.

Gaat gij met ons uit, of wilt gij tot 1) ons naar binnen komen? Neen, ik ga niet naar buiten, en ook niet naar binnen, maar 2) ik blijf hier staan. Komen zij af, of moeten wij naar boven gaan? Komt eens tot ons over. Wij kwamen † tot u over, indien wij het konden †. Waarheen gaat gij, en vanwaar komt gij? Ik zal het u zeggen, wanneer het tijd is. Eerst werken 3), dan rusten 4); eerst leeren 5), dan spelen 6): dat is de regel 7). Weet gij dan niet meer, wat hij u gezegd heeft? Hoe zou ik het weten, indien hij mij niets gezegd heeft? Maakt, als 8) het u beleeft 8), de deur open. Zij staat open; gij kunt dus 9) naar buiten gaan, wanneer gij wilt. Weet gij niet, wanneer hij komt? Ik weet het niet, want hij heeft het mij niet gezegd. God belooft ons slechts, wanneer wij onze plichten vervullen.

1) Zu, 2) sondern, 3) arbeiten, 4) ruhen, 5) lernen, 6) spielen, 7) Regel, v. 8) gefälligst, 9) also.

101.

Wanneer de nood 1) op het hoogst gekomen is, dan is dikwijls de redding 2) het meest nabij 3). De luiste 4) leerlingen gedragen 5) zich gewoonlijk 6) het lompt 7). Deze appels zijn de beste, en smaken 8) reeds zeer goed. Zij zijn het best, wanneer men ze eenigen tijd 9) heeft

laten 10) liggen 40). Hij heeft u in het minst niet beledigd 11), want hij heeft u uwe fouten op het zachtst 12) onder 13) de oogen 14) gebracht. Gij spreekt het dikwijlst, en gij leert het minst. Hij staat aan gene zijde, en ik kan tot hem niet overkomen, indien hij mij niet tot zich overtrekt 15). Waarin bestaat het eeuwige 16) leven 17)? Dat de poorten 18) open staan, komt daarvandaan, dat de knechten ze open gemaakt hebben. De ziel sterft niet, wanneer het lichaam 19) sterft: laten wij dus deugdzaam zijn en blijven.

1) Noth, v. 2) Rettung, v. 3) nahe, 4) faul, 5) betragen, 6) gewöhnlich, 7) laun, 8) schmecken, 9) einige Zeit, 10) liegen lassen, 11) beleidigen, 12) sanft, 13) unter, 14) Auge, o. in den accusatief, 15) ziehen, 16) ewig, 17) Leben, o. 18) Thor, o. 19) Körper, m.

VOORZETSELS. Verhältnißwörter.

§ 107. De voorzetsels dienen om verhoudingen tusschen personen of zaken uit te drukken.

De bepaling komt bij de voorzetsels in den genitief, datief of accusatief te slaan.

Met den **genitief** worden gebruikt:

{ unweit, mittelft, kraft, laut, während,
 statt, vermöge, ungeachtet,
 oberhalb en unterhalb,
 innerhalb en außerhalb,
 diesseit, jenseit, halben, wegen,
 längs, entlang, zufolge, trotz.

Aanmerkingen.

Unweit, ook **unfern**, beteekent: *niet ver van*.

Mittelft, *door middel van*.

Kraft geeft de oorzaak aan, welke de macht, de bevoegdheid geeft, om iets te verrichten; Nederl. *krachtens*.

Vermöge geeft de oorzaak van een verschijnsel op; Nederl. *ten gevolge van, wegens*.

Laut, *luidens*, geeft een gevolg aan van iets, dat gezegd of geschreven is.

Während, gedurende, is eigenlijk een deelwoord.

Statt, ook *anstatt* of *an Statt*, *in plaats van*.

Ungeachtet, niettegenstaande, kan vóór of achter de bepaling staan; b. v. *ungeachtet seines Ruhmes* of *seines Ruhmes ungeachtet*.

Oberhalb, aan de hogere zijde, boven; unterhalb, beneden; außerhalb, buiten; innerhalb, binnen; dit laatste wordt ook ter bepaling van tijd gebruikt.

Diesseit, aan dezen kant, jenseit, aan genen kant, niet te verwisselen met de bijwoorden *diesseits* en *jenseits*.

Halb, ook halben of halber, halve, staat altijd achter zijne bepaling.

Wegen, wege, wegens, kan vóór of achter zijne bepaling staan; b. v. *wegen seiner Jugend* of *seiner Jugend wegen*. *Wegens zijne jeugd*.

Längs, langs, en trotz, trots, in spijt van, kunnen met den genitief of den datief gebezigd worden.

Entlang, langs, staat met den genitief of met den accusatief.

Zufolge, ten gevolge van, kan vóór zijne bepaling staan, en dan komt deze in den genitief; of wel het staat achter de bepaling, en dan komt zij in den datief; b. v. *zufolge des Auftrags* of *dem Auftrage zufolge, ten gevolge van de lastgeving*.

§ 108. De datief wordt gebruikt bij:

*nach, mit, bei, sammt, von, nächst,
aus, außer, zu, zuwider,
entgegen, binnen, nebst,
gemäß, seit, gegenüber.*

Aanmerkingen.

Nach heeft de beteekenis van *naaren na*.

Mit wordt gebruikt gelijk ons *met*.

Bei wordt gebezigd in dezelfde gevallen, waarin *bij* in het Nederlandsch gebruikt wordt, behalve ter aanduiding van beweging, in welk geval men niet *bei*, maar *zu*, *an* of

neben bezigt ; b. v. er kam zu mir und setzte sich neben mich. *Hij kwam bij mij, en zette zich bij mij neder.*

Nebst, benevens, wordt gebruikt om eene uiterlijke, toevallige vereeniging van twee wezens uit te drukken ; b. v. dein Haus ist nebst einem Garten verkauft worden. *Uw huis is tegelijk met eenen tuin verkocht geworden.*

Sammt, met, dient om twee wezens, die uit hunnen aard bijeen behooren, als vereenigd uit te drukken ; b. v. du hast dein Haus (mit) sammt den Möbeln verkauft. *Gij hebt uw huis met de meubelen (daarvan) verkocht.*

Von wordt in het algemeen gebezigd gelijk van in het Nederlandsch.

Nächst beteekent *naast* ; ook bezigt men *zunächst*, dat achter zijne bepaling staat ; b. v. er sitzt nächst ihm of ihm zunächst. *Hij zit dicht bij hem.*

Aus wordt gebezigd gelijk uit in het Nederlandsch.

Außer, buiten, uitgezonderd, kan gewoonlijk niet gebruikt worden om eene beweging uit te drukken.

Zu wordt in het algemeen gebruikt, waar wij *te* of *tot* bezigen. Om echter een punt aan te geven, tot aan hetwelk zich iets uitstrekt, bezigt men *bis* en soms *bis zu* ; b. v. von Brüssel bis Paris, *van Brussel tot Parijs*. Vom Anfang bis zum Ende. *Van het begin tot het einde.*

Zuwider en entgegen duiden aan, dat een wezen eene tegenovergestelde richting heeft ; zuwider drukt eene vijandige richting uit ; beide staan achter hunne bepaling ; b. v. wir gingen ihm entgegen. *Wij gingen hem tegen, te gemoet.* Der Wind ist uns zuwider. *De wind is ons ongunstig.*

Gegenüber beteekent *tegenover* ; het staat meestal achter zijne bepaling, en mag niet in twee deelen gescheiden worden ; b. v. er saß mir gegenüber. *Hij zat tegenover mij.*

Binnen, binnen, wordt in het Hoogduitsch alleen van tijd (niet van plaats) gebruikt ; b. v. binnen acht Tagen, *binnen acht dagen.*

Seit, sedert, geeft den tijd aan, welken iets geduurd heeft ; b. v. er ist seit einem Jahre krank. *Hij is sedert een jaar ziek. Sedert, van toen af.*

Gemäß, overeenkomstig, wordt gewoonlijk achter zijne bepaling geplaatst ; b. v. er handelt dem Gezeje gemäß. *Hij handelt overeenkomstig de wet.*

§ 109. De **accusatief** wordt gebruikt bij :

durch, für, ohne, um,
sonder, tegen, wider.

Aanmerkingen.

Durch wordt gebezigd gelijk ons door ; men gebruikt ook hindurch, dat altijd achter zijne bepaling staat ; b. v. durch den Acker, den Acker hindurch, *door het veld.*

Bij lijdende werkwoorden bezigt men in het Hoogduitsch durch om het **middel** of de **aanleidende oorzaak** op te geven ; bij den persoon, die de handeling van het lijdende werkwoord verricht, gebruikt men niet durch, maar von ; b. v. er ist von seinen Eltern bestraft worden. *Hij is door zijne ouders bestraft geworden.*

Für, voor, moet niet verwisseld worden met vor ; für wordt gebruikt :

a) In de beteekenis van *tot voordeel van* ; b. v. er arbeitet für seine Kinder. *Hij werkt voor zijne kinderen.*

Soms heeft het de beteekenis van *tegen* ; b. v. Arznei für die Krankheit. *Een geneesmiddel tegen de ziekte.*

b) Für beteekent ook *in plaats van* ; b. v. ich will für dich bezahlen. *Ik zal voor u betalen.*

c) Für wordt gebezigd in den zin van *in vergelijking met* ; b. v. für sein Alter ist er noch sehr stark. *In vergelijking met zijnen ouderdom is hij nog zeer sterk.*

d) Für dient ook om eene gelijkmatige opvolging te kennen te geven ; b. v. Mann für Mann, *man voor man.*

e) Men gebruikt het in plaats van *als*, om eene *gelijking* uit te drukken ; b. v. ich halte dich für meinen Freund. *Ik houd u voor (ik zie u aan als) mijnen vriend.*

f) Het dient ook tot tijdsbepaling, om uit te drukken, *hoelang* iets duren zal, of *voor welken tijd* iets bestemd is ; b. v. ich werde für einige Wochen abwesend sein. *Ik zal ge-*

durende eenige weken afwezig zijn. Für die Zukunft, voor de toekomst.

Ohne en **sonder** beteekenen *zonder*.

Um wordt gebruikt gelijk het Nederlandsche *om*.

Gegen wordt gebruikt, waar wij *jegens* bezigen; b. v. *er ist freundlich gegen alle Leute. Hij is jegens alle menschen vriendelijk.* Ook bezigt men *gegen*, waar wij *tegen* gebruiken om eene richting, eene ruiling of eene vergelijking uit te drukken; b. v. *das Haus liegt gegen Osten. Het huis ligt naar het Oosten gekeerd. Waaren gegen Geld geben. Weren tegen geld geven. Was bist du gegen ihn? Wat zijt gij in vergelijking met hem?*

Wider, tegen, duidt eene vijandelijke richting aan; b. v. *wider den Feind streiten. Tegen den vijand vechten.*

In plaats van *wider* kan meestal ook *gegen* gebezigd worden.

Wider, tegen, moet niet verwisseld worden met *wieder, wederom, nog, terug*; b. v. *da ist er wieder. Daar is hij weder. Er kommt wieder. Hij komt terug.*

§ 110. Den **datief** of den **accusatief** bezigt men bij:

an, auf, hinter, neben, in,
über, unter, vor en zwischen.

a) Wanneer deze voorzetsels in hunne **eigenlijke beteekenis** gebezigd zijn, dat is: wanneer er gesproken wordt van een verblijven op eene plaats, of van eene beweging naar eene plaats, dan staan zij met den **datief** op de vraag **waar?** (om rust, verblijf aan te duiden), en met den **accusatief** op de vraag **waarheen?** (om beweging naar een voorwerp heen uit te drukken); b. v. *er sitzt am (an dem) Thore. Hij zit aan de poort. Er geht an die Arbeit. Hij gaat aan het werk. Ich sitze neben dir. Ik zit naast u. Ich setze mich neben dich. Ik zet mij naast u neder.*

b) De vragen *waar?* en *waarheen?* kan men altijd stellen bij *hinter, achter*, en *neben, naast*; bij de overige, wanneer zij in overdrachtelijken zin gebezigd zijn, kan men zulks niet altijd doen; in dit geval staan *auf* en *über*

gewoonlijk met den **accusatief**, en *an, in, unter, vor*, *zwischen* gewoonlijk met den **datief**; b. v. *wir freuen uns über seine Fortschritte. Wij verheugen ons over zijne vorde- ringen. Er that es auf meinen Wunsch. Hij deed het op mijn verlangen. Es geschah an einem Sonntage. Het gebeurde op eenen zondag. Ich konnte vor (der) Freude nicht reden. Ik kon van vreugde niet spreken.*

Aanmerkingen.

I) In het Hoogduisch kan men dikwijls de vraag *waar- heen?* (wohin?) stellen, waarmede in het Nederlandsch *waar?* zou plaatsen; b. v. *ich klopfte an die Thür. Ik klop aan de deur. Sich an einen Stein stoßen. Zich aan eenen steen stooten. Man begrub ihn neben seinen Vater. Men begroef hem naast zijnen vader.*

II. Over het gebruik van voornoemde voorzetsels heeft men het volgende op te merken :

An wordt in dezelfde gevallen gebezigd, als *aan* in het Nederlandsch. Het dient ook ter bepaling van tijd, en dan staat het met den **datief** op de vraag *wanneer*; b. v. *am Morgen, 's morgens*; en met den **accusatief**, wanneer het verbonden is met *bis, tot*; b. v. *bis an den Morgen. Tot aan den morgen. Bij denken, denken, en erinnern, herinneren*, staat *an* met den **accusatief**; b. v. *ich denke an dich. Ik denk aan u.*

Auf heeft het gebruik en de beteekenis van het Nederlandsche *op*.

In wordt in dezelfde gevallen gebruikt, als het Nederlandsche *in*. Bij namen van steden enz. bezigt men *in* met den **datief**, *wanneer* men uitdrukt, dat zich daar iets bevindt (Nederl. *te*); b. v. *er wohnt in Paris. Hij woont te Parijs.*

Über heeft de beteekenis van *over, boven*, en wordt op dezelfde wijze gebezigd.

Un er verschilt in beteekenis en gebruik niet van ons *onder*.

Vor, dat niet te verwisselen is met *für*, wordt gebruikt:

1) Met den **datief**:

a) Op de vraag *waar?*, om aan te duiden, waar zich iets bevindt; b. v. er steht vor mir. *Hij staat vóór mij.*

b) In de beteekenis van *eerder, vroeger*, om eenen voorrang uit te drukken; b. v. vor einigen Tagen, *vóór eenige dagen.* Vor allen Dingen, *vóór alles.*

c) In de beteekenis van *ten aanzien van*; b. v. sich vor einem fürchten, schämen, *voor iemand vrees, schaamte hebben.*

d) Om de inwendige oorzaak of beweegreden eener handeling of gewaarwording, of de uitwendige reden eener verhindering op te geven; b. v. er lachte vor Freude. *Hij lachte van vreugde.* Ich konnte vor dem Lärme seine Worte nicht verstehen. *Ik kon wegens het geraas zijne woorden niet verstaan.*

2) Vor staat met den accusatief op de vraag *waarheen?* om eene richting uit te drukken; b. v. er begab sich vors (vor das) Thor. *Hij begaf zich buiten de poort.* Sieh vor dich. *Kijk vóór u.*

Twischen, *tusschen*, wordt gebezigd, wanneer men van twee wezens spreekt. Spreekt men van meer, dan gebruikt men unter.

III. Wanneer de voorzetsels, welke den datief of den accusatief vorderen, bij een werkwoord van **beweging** staan, dan wordt de **accusatief** bij alle vormen van het **passief** gebezigd, zelfs dan, wanneer aan voltooiing of rust zou kunnen gedacht worden; b. v. er hielt sein Kind an's Her; gedrückt. *Hij hield zijn kind aan 't hart gedrukt.* Mein Schicksal ist an deines festgebunden. *Mijn lot is met het uwe verbonden.* Auf die Wand gemalte Bilder. *Op den muur geschilderde beelden.*

OPSTELLEN.

102. (§§ 107 en 67—68.)

Unweit des Flusses befand sich jemand, der ungeachtet des anhaltenden 1) Regens ruhig 2) sitzen 3) blieb. Während der

Erntezeit 4) ist es gewöhnlich außerordentlich heiß. Er stand jenseit des Flusses; ich befand mich diesseits, und hoffte 5) mittelst eines Rahnes 6) zu ihm hinüber 7) zu gelangen 8). Trotz des Verbotes lief er der Aepfel wegen entlang des Pfades 9) und zertrat 10) die Blumen, welche diesseits des Baumes standen. Die Schiffbrücke 11) liegt oberhalb der Stadt; die steinerne 12) Brücke aber unterhalb des Hafens 13). Man muß einem jeden das Seinige geben, wenn man diesseits des Grabes ruhig, und jenseit desselben glücklich sein will. Laut seines Briefes hat er es niemanden erzählt 14).

1) Aanhoudend, 2) rustig, 3) zitten, 4) oogsttijd, 5) hopen, 6) bootje, 7) aan (naar) den overkant, 8) komen, geraken, 9) pad, 10) vertrappen, 11) schipbrug, 12) steenen, 13) haven, 14) verteld.

103.

Het is zeer onvoorzichtig 1), zich gedurende een onweder 2) onder 3) eenen boom 4) te zetten 5). Wanneer men hout in het water 4) legt 6), dan 7) drijft 8) het daarin ten gevolge van zijne geringe zwaarte 9). Luidens zijne bevelen moogt gij met niemand langs dezen weg gaan. De meesten gehoorzamen 10) niet, wegens de moeite 11), die het hun 12) kost 13), zich aan anderen 12) te onderwerpen 14). Hij zal gedurende den geheelen 15) winter afwezig zijn, ten gevolge van den last 16), dien de koning hem gegeven heeft. Hij komt in plaats van zijnen vader. Hij zit daar niet ver van de poort; ik begrijp 17) niet, waarom hij zich altijd buiten de stad bevindt 18). Hij opende 19) de deur door middel van eenen sleutel 20). Krachtens zijn ambt 21) kan hij zoo handelen. De mensch, die gedurende zijn leven God dient, zal aangene zijde van het graf bij God gelukkig zijn.

1) Unvorsichtig, 2) Gemitter. o. 3) unter, 4) accusatief, 5) setzen, 6) legen, 7) so, 8) schwimmen, 9) Schwere, v. 10) gehorchen, 11) Mühe, v. 12) datief, 13) kosten, 14) unterwerfen, 15) ganz, 16) Auftrag, m. 17) begreifen, 18) befinden, 19) öffnen, 20) Schlüssel, m. 21) Amt, o.

104. (§§ 108 en 70—73.)

Unsere tapferen Feldherren haben eine Stadt von zehntausend Einwohnern 1) belagert 2) und eingenommen 3). Nur Einer weiß, was aus 4) dir werden 5) wird. Willst du dich mit Einem befriedigen 6), so kannst du zu mir kommen, um aus meinem Munde 7) die Entscheidung 8) zu hören 9). Wenn Sie ein Viertel auf sechs abreisen, so können Sie um halb neun da sein, da 10) die Stadt binnen drei Stunden erreicht 11) werden kann. Er hat seinen Hut 12) nebst seinem Regenschirm 13) verloren. Wohnt er noch dem Rathhause 14) gegenüber? Nein, er wohnt jetzt außerhalb der Stadt. Seit meiner letzten 15) Reise 16) hat sich Vieles geändert 17). Vom Anfange 18) bis zum Ende 19) hat er sehr undeutlich 20) gesprochen. Wer immer den Gesetzen gemäß handelt, wird nach diesem Leben von Gott belohnt werden.

1) Inwoner, 2) belegeren, 3) innemen, 4) van, 5) komen, 6) tevreden stellen, 7) mond, 8) beslissing, 9) hooren, 10) daar, dewijl, 11) bereiken, 12) hoed, 13) regenscherm, 14) raadhuis, 15) laatste, 16) reis, 17) veranderen, 18) begin, 19) einde, 20) onduidelijk.

105.

Hij kwam bij mijnen vader, en zeide hem, dat het zevende benevens het tiende huis afgebrand 1) waren †. Gaat gij met hem en met mij; hij gaat met de twee anderen, en zoo gaan wij drie aan drie. Hij kwam mij en zijnen broeder tegen, en zeide, dat de stemming 2) der inwoners hem en mij vijandig geweest was 3), maar dat sedert zijne aankomst 4) zich alles veranderd had 5), en dat wij na eenigedagen met hem naar den koning konden gaan 6), welke ons, overeenkomstig zijne belofte 7), binnen eene week 8) alles driedubbel zoude teruggeven 9), wat men uit ons huis had weggevoerd 10). Heeft hij het huis verkocht met den tuin, die tegenover het huis ligt 11)? Van af het eerste oogenblik 12) van ons bestaan 13) zijn wij door 14) God met weldaden 15) overladen 16) geworden.

1) Abbrennen, 2) Stimmung, v. 3) sei, 4) Ankunft, v. 5) habe, 6) gehen könnten, 7) Versprechen, o. 8) Woche, v. 9) wiedergeben, 10) forttragen, 11) liegen, 12) Augenblick, m. 13) Dasein, o. 14) von, 15) Wohthat, v. 16) überhäufen.

106. (§§ 109 en 74—79.)

Es war gestern 1) das erste Mal, daß ich durchs Feld ging. Er that es wider meinen Rath; er wurde aber 2) auch durch den schlechten Erfolg 3) dafür bestraft. Er ist von seinen Freunden verlassen 4), weil er durch sein schlechtes Betragen 5) seine Ehre 6) verloren hat. Guter Bier und dreißiger ist eine Arznei für einen Schwachen 7). Obgleich 8) dein Vater ein Achtziger ist, so arbeitet er doch täglich 9) für dich und deine Brüder. Mann für Mann bekam 10) sein Viertel der Beute 11). Ich sehe ihn an für einen ehrlichen 12) Mann. Ohne dich und ohne deine Hülfe 13) können wir den Baum nicht fällen 14). Ich wette hundert gegen Eins, daß er um die Stadt gegangen ist. Ein gutes Gewissen 15) ist für die Seele, was die Gesundheit für den Körper ist.

1) Gisteren, 2) echter, 3) uitslag, 4) verlaten, 5) gedrag, 6) eer, 7) zwak, 8) olschoon, 9) dagelijks, 10) ontving, 11) buit, 12) eerlijk, 13) hulp, 14) vellen, 15) geweten.

107.

Hij heeft mij door eenen bode 1) van 2) zijne aankomst 3) verwittigd 4). Voor u en voor mij heeft de zoon Gods groote smarten 5) doorstaan 6). Wilt gij voor mij eens 7) eenen brief schrijven? Ik zal er u rijkelijk 8) voor beloonen. Wij houden hem voor onzen besten vriend, omdat 9) wij zonder hem onze fouten niet zonden kennen 10). Hij is voor de derde maal om de stad gegaan, en vervolgens 11) door de poort 12) binnengekomen. Wij moeten gedurende ons leven tegen de driften 13) onzer ziel strijden, indien wij na dit leven gelukkig willen worden 14). Hij heeft zestigstuks appelen voor eenen gulden gekocht. Zijt gij dan zonder eenen enkelen vriend? Hij heeft een vierde

van zijnen achtentwintiger tegen twee vijftien van mijnen vierendertiger omgeruild 15). Geen waar geluk zonder ware deugd.

1) Bote, m, 2) von, 3) Ankunst, v. 4) benachrichtigen, 5) Schmerz, m, 6) erdulden, 7) einmal, 8) reichlich, 9) weil, 10) kennen würden, 11) dann, 12) Thor, o. 13) Leidenschaft, v. 14) werden wollen, 15) om-
tauschen.

108. (§§ 110 en 80—82.)

Ist das Schiff ans Ufer 1) gekommen? Ja, es liegt schon seit zwei Stunden am Ufer. Wenn einer auf dieser Welt glücklich sein will, so 2) muß er nicht zu viel auf seine Schultern 3) nehmen. Keiner weiß, was ich hinter die Mauer lege 4), oder was hinter der Mauer steht. Lege etliche Bücher neben mich, und laß dieselben neben mir liegen. Ich habe all mein Geld in meine Tasche 5) gesteckt 6). Sie wohnen alle in Einem Hause, und ihr ganzes Vermögen 7) in baarem 8) Gelde beträgt 9) keine hundert Gulden. Unsere tapferen Soldaten haben die ganze Nacht gefochten, und die Feinde über den Rhein getrieben. Ueber seinem Haupte 10) hing ein bloßes 11) Schwert. Setze dich unter den Baum, zwischen mich und deinen Bruder, und bleibe unter dem Baume zwischen mir und deinem Bruder sitzen. Er stellte 12) sich vor mich, und blieb vor mir stehen.

1) Oever, 2) dan, 3) schouder, 4) leggen, 5) zak, 6) steken, 7) fortuin, 8) baar, 9) bedragen, 10) hoofd, 11) bloot, blank, 12) plaatsen.

109.

Deschilderij 1) hangt aan den muur, in uw vertrek 2); in het mijne heb ik er geene aan den muur opgehangen 3). De geheele zorg 4) berust thans op hen alleen 5). Achter het huis ligt een groote tuin, in welken zich vele schoone boomen bevinden. Dat kon hij niet over zijn hart brengen. Wij zaten daar onder de schaduw 6) der boomen; naast ons lagen onze honden op het gras 7). In den beginne stond hij aan de poort; dan trad hij in de kamer, en ten laatste zette hij zich naast mij, en bleef naast mij zitten,

totdat 8) ik hem zeide, dat hij naar buiten moest gaan 9). De hond legde zich onder de tafel, en de kat verborg 10) zich onder eene kast 11). Indien gij te veel spreekt met iemand, die in hevigen 12) toorn 13) is, dan 14) giet gij olie 15) in het vuur. Indien gij niet in den hemel komt, dan ligt de *schuld* aan u.

1) Gemälde, o. 2) Zimmer, o. 3) aufhängen, 4) Sorge, v. 5) allein, 6) Schatten, m. 7) Gras, o. 8) bis, 9) gehen sollte, 10) verborgen, 11) Kasten, m. 12) heftig, 13) Zorn, m. 14) so, 15) Öl, o.

110.

Eene misdaad 1), die men door veelvoudige navorschingen 2) niet heeft kunnen ontdekken 3), komt menigmaal toevallig 4) aan den dag. Hij was een jongeling, aan welken niemand zich aansloot 5). Hij was van 6) smart buiten 7) zich zelve. Het noodzakelijke 8) gaat vóór het nuttige 9). Neemt 10) u voor iedereen in acht 10), die u in het verderf 11) kan storten 12). Hoogmoed 13) komt vóór den val 14). Plaats 15) u vóór mij, en blijf vóór mij staan. Menigeen, die heden in ons midden 16) gezond en sterk schijnt, bevindt zich morgen onder het getal 17) der dooden. Het ligt u 18) voor den neus, en gij ziet het niet. Hij geraakte 19) in eenen hevigen toorn, greep 20) een zwaard, dat aan den muur hing, en begaf zich 21) aan de poort om zijnen vijand af 22) te wachten 22). Vóór alles moet gij aan Goden aan uwe plichten denken.

1) Verbrechen, o. 2) Nachforschung, v. 3) entdecken können, 4) zufällig, 5) anschließen, 6) vor, 7) außer, 8) nothwendig, 9) nützlich, 10) hüten, 11) verderben, 12) stürzen kann, 13) Hochmuth, m. 14) Fall, m. 15) stelle, 16) Mitte, v. 17) Zahl, v. 18) datief, 19) gerathen, 20) faßten, 21) sich begeben, 22) abwarten.

111.

Wir verlieren an ihm einen treuen 1) Freund. Ich habe eine Bitte 2) an Sie: stellen Sie meine Geduld nicht auf die Probe 3). Auf eine dumme 4) Frage 5) gibt man keine Antwort. In einem Augenblicke 6) hatte mein anderer Freund allerlei schöne

Blumen in einen Strauß 7) gebunden. Welcher Unterschied 8) besteht zwischen den Menschen? Dieser mein bester Schüler hat den Vorzug 9) vor manchem anderen. Habe immer einen großen Abjehen 10) vor solch einem Verbrechen 11). Welcher Unterschied besteht 12) zwischen diesem meinem Buche und dem deinigen? Unser Lehrer ärgerte sich über allem diesem Lärme 13). Mancher andere gute Feldherr hätte die Feinde in 14) die Flucht 15) geschlagen. Der Lasterhafte 16) ladet Gottes Fluch 17) auf seine Schultern.

1) Getrouw, 2) verzoek, 3) proef, 4) dom, 5) vraag, 6) oogenblik, 7) ruiker, 8) onderscheid, 9) voorkeur, 10) afschuw, 11) misdaad, 12) bestaan, 13) gedruisch, 14) op, 15) vlucht, 16) ondeugend, 17) vloek.

112.

Ik heb aangemerkt, dat gij op eene zaak denkt 1), die gij met aluw verstand niet kunt begripen 2). Er 3) is ons veel aan het toekomstig 4) leven 5) *gelegen*. Denk aan mij; ik denk aan u, en ik verlaat 6) mij op u. Hoe zijt gij op deze gedachten 7) gekomen? Ik wilde u op de proef stellen en zien, of gij in één uur terug kwaamt †. Schrijf uwen naam achter den mijnen, en den naam uws broeders tusschen den mijnen en den haren. Een vader zendt zijne kinderen naar 8) de school, opdat 9) zij zich op de studie 10) der wetenschappen 11) toeleggen. Gij moet niemand over den schouder aanzien 12). Wanneer gij in al uwe zaken voorzichtig handelt, dan behoeft 13) gij u over den slechten uitslag 14) niet dikwijls te bedroeven. Zorg er voor 15), dat gij u over geene handeling behoeft te schamen 16), wanneer gij eens voor uwen rechter 17) moet verschijnen 18).

1) Sinnen, 2) fassen, 3) es, 4) zukünftig, 5) Leben, o. 6) verlassen, 7) Gedanke, m. 8) in, 9) damit, 10) Studium, o. 11) Wissenschaft, v. 12) ansehen, 13) brauchen, 14) Ausgang, m. 15) dafür, 16) zu schämen brauchen, 17) Richter, m. 18) erscheinen müssen.

113.

Herhaling.

Indien hij niet met u komt, dan 1) ligt de schuld aan u. Volgens zijne eigene woorden is hij uit den tuin in het huis gekomen. Indien ik in uwe plaats 2) ware $\dagger$, ik zou hem met dezelfde munt 3) betalen 4). Wij verlaten 5) ons op u. Uit vrees voor de straf hield hij zich aan gene zijde van het bosch 6) verborgen. Het ziet slecht met hem uit: niemand wil van hem nog 7) iets koopen. Hebt gij het paard nog? Neen, wij hebben er geen meer; wij hebben het gedurende den oorlog moeten verkoopen 8). Met al dat gebabbel 9) zult gij niets uitrichten. In weerwil van al deze pogingen 10) zult gij binnen weinige dagen al uw geld verloren hebben. Het blijft bij onze afspraak 11). Doe dat niet, indien gij niet van iedereen vooreenen zot 12) wilt gehouden zijn. Verdraag 13) de fouten 14) van anderen met het grootste geduld 15).

1) So, 2) Stelle, v. 3) Münze, v. 4) bezahlen, 5) verlassen, 6) Wald, m. 7) noch, 8) verkaufen müssen, 9) Geplauder, o. 10) Bemühung, v. 11) Abrede, v. 12) Narr, m. 13) ertragen, 14) Fehler, m. 15) Geduld, v.

114.

Hij kan op mijne *kosten* met u gaan. Dat past 1) niet voor u. Indien gij ons niet met *baar* geld betaalt, dan moeten wij op eene andere manier 2) voor onzen vriend zorgen. God woont midden 3) tusschen de menschen: denk dus 4) aan de tegenwoordigheid 5) van God, en gij zult uwe plichten met de grootste nauwgezetheid 6) vervullen. Bekommert 7) u niet om mij: ik zal mij wel door middel van eene ladder 8) uit den kelder 9) redden 10). Woont hij nog buiten de stad? Neen, hij woont thans naast de kerk, tegenover ons huis. Ik zal bij u komen, en bij u blijven zitten 11) tot na den maaltijd 12). Hij heeft zijne beurs 13) benevens eenen sleutel 14) verloren. Hij werkt het gansche jaar door voor zijne moeder. Ik heb gisteren geld tegen eenen wissel 15) ontvangen. De brave bekomt zich slechts om ééne zaak.

1) Sich schicken, 2) Art, v. 3) mitten, 4) also, 5) Gegenwart, v. 6) Genauigkeit, v. 7) bekümmern, 8) Weiter, v. 9) Keller, m. 10) retten, 11) sitzen, 12) Wahlzeit, v. 13) Börse, v. 14) Schlüssel, m. 15) Wechsel, m.

115.

Ik herkende 1) hem aan de stem 2); in den begiñne kende ik hem niet: ik zag hem aan voor mijnen vriend. De mensch gewent zich langzamerhand aan alles. Hij speelt altijd op hetzelfde *instrument* Degene, die over een land heerscht, moet vóór alles er aan 3) denken, dat hij dat land gelukkig moet maken. Gij moet niet van vreugde springen, voordat gij reden 4) daartoe hebt. Dat heet water in den put 5) dragen. De vijanden zijn op 6) de vlucht 7) geslagen geworden; de koning heeft hen den vrede aangeboden 8), op 9) voorwaarde 10), dat zij voor hem op de knieën 11) vallen en hem om vergeving 12) bidden. Luidens de berichten 13) van 14) gisteren zijn onze legers 15) tot in het vijandelijk 16) land doorgedrongen. Zorg er voor, dat gij aan gene zijde van het graf over al uwe handelingen rekenschap 17) kunt † afleggen 18).

1) Erkennen, 2) Stimme, v. 3) daran, 4) Ursache, v. Grund, m. 5) Brunnen, m. 6) in, 7) Flucht, v. 8) anbieten, 9) unter, 10) die Bedingung, 11) Knie, o. 12) Vergebung, v. 13) Nachricht, v. 14) gestrig, bijv. naamw., vóór het zelfst. naamw. te plaatsen, 15) Heer, o. 16) feindlich, 17) Rechenschaft, v. 18) geben.

VOEGWOORDEN. Bindewörter.

§ 111. De voegwoorden duiden den samenhang aan, die tusschen twee voorstellen of twee deelen van een voorstel bestaat.

In het Hoogduitsch verdeelt men de voegwoorden op dezelfde wijze als in het Nederlandsch.

Ten opzichte van het gebruik en de beteekenis van eenige voegwoorden heeft men het volgende op te merken:

A) **Aber**, **allein** en **sondern** hebben de beteekenis van *maar, doch, echter, dan*; zij verschillen echter in gebruik:

1) **Aber** beteekent *maar* of *echter*, en dient om iets op te geven, wat van het voorafgaande verschilt; b. v. der eine heist Karl, der andere aber Johann. *De eene heet Karel, en de andere Jan.*

2) **Allein** wordt meestal bij een volledig voorstelgebruikt, en moet altijd in het begin daarvan staan; het dient om aan te voeren, dat iets, wat in het voorafgaande opgesloten schijnt, niet plaats heeft; b. v. er ist sehr reich; allein er ist sehr geizig. *Hij is zeer rijk, maar hij is gierig.*

3) **Sondern** wordt slechts na eene ontkenning gebruikt om die te verbeteren, of om eene tegenstelling daarvan op te geven; b. v. ich habe nicht geschlafen, sondern gearbeitet. *Ik heb niet geslapen, maar gewerkt.*

B) **Dennoch**, **doch**, **jedoch**, **gleichwohl**, **indessen**, **dessenungeachtet** geven eene tegenstelling te kennen, die door het voorafgaande uitgesloten schijnt.

1) **Dennoch** heeft de beteekenis van *nogtans* of *toch*.

2) **Doch** heeft de beteekenis van *doch*, *maar* of *toch*.

3) **Jedoch** beteekent *evenwel*; **indessen** beteekent *evenwel* of *terwijl*.

4) **Gleichwohl** dient ter vertaling van *ons en toch*.

5) **Dessenungeachtet** beteekent *desniettegenstaande*.

C) **Daher**, **darum**, **desßhalb**, **desßwegen**, **so**, **also**, **folglich**, **mithin**, **dennach** dienen om een *gevolg* aan te geven; gewoonlijk worden zij in de volgende gevallen gebezigd:

Daher wordt gebruikt om een **gevolg** van eene **physische oorzaak** aan te duiden; b. v. wir haben Nordwind; daher ist es kalt. *Wij hebben noordewind; vandaar dat het koud is.*

Darum, **desßhalb** en **desßwegen** geven het gevolg van eene beweegreden aan; b. v. es ist mir verboten; desßhalb thue ich es nicht. *Het is mij verboden, en daarom doe ik het niet.*

Also, folalich, mithin en demnach dienen om eene **gevolgtrekking** uit eene voorafgaande waarheid af te leiden ; b. v. die Bäume erfrieren ; also muß es sehr kalt sein. *De boomen bevrozen : dus moet het zeer koud zijn. Er is gestohlen ; folglich muß er gestraft werden. Hij heeft gestolen ; bijgevolg moet hij gestraft worden.*

So wordt in het Hoogduitsch meer gebruikt, dan zoo in het Nederlandsch, namelijk :

1) Ter vertaling van *of*, wanneer dit gelijktijdigheid uitdrukt ; b. v. kaum hatte er dieses gesagt, so fiel er zu Boden. *Nauwelijks had hij dit gezegd, of hij viel op den grond.*

2) Achter de voegwoorden, die eene reden, een doel of eene tegenstelling uitdrukken, staat so om het gevolg daarvan op te geven (Nederlandsch *dan*) ; b. v. wenn er es gesagt hat, so (dann) muß es wahr sein. *Als hij het gezegd heeft, dan moet het waar zijn.*

D) Als, da, indem, wann, wenn, wie, so wie dienen om **gelijktijdigheid** uit te drukken.

Da, toen, indem, *terwijl*, geven buiten de **gelijktijdigheid** ook somtijds de **reden** op ; b. v. da er nicht kam, ließ ich ihn rufen. *Daar hij niet kwam, liet ik hem roepen.*

Wann, *wanneer*, wordt alleen van *tijd* gebruikt.

Wenn, *wanneer*, *indien*, drukt eene voorwaarde uit, en kan als zoodanig vervangen worden door wo, wofern, falls, im Falle daß, maar niet door als ; b. v. wenn du es willst, so kannst du es. *Als gij het wilt, dan kunt gij het. Wo mogelijk, komme ich heute. Als het mogelijk is, kom ik vandaag. Wofern er es thut, wird es mir angenehm sein ; wo nicht, so bin ich auch schon zufrieden. Doet hij het, dan is mij zulks aangenaam ; zoo niet, dan ben ik ook tevreden.*

Wenn wordt dikwijls verbonden met gleich, auch, schon, en dan is het gevolgd van so of so doch ; b. v. wenn du es auch nicht gethan hast, so hast du es doch thun wollen. *Al hebt gij het niet gedaan, gij hebt het toch willen doen.*

Als wenn heeft de beteekenis van *alsof* ; b. v. du hältst dich, als wenn du es nicht gethan hättest. *Gij houdt u, alsof gij het niet gedaan hadt.*

E) **Denn** en **weil** geven de reden, de oorzaak op, en beteeke-
nenen dus: *want, omdat, dewijl, niet terwyl.*

F) **Damit** en **aufdaß** geven het doel aan, en betee-
kenen dus *opdat.*

G) De uitsluitende voegwoorden zijn: *entweder-oder, of-of; weder-noch, noch-noch; b. v. entweder ich, oder du. Of ik, of gij, Weder ich, noch du. Noch ik, noch gij.* Wan-
neer *of* in het begin van een afhankelijk voorstel staat,
dan vertaalt men het door *ob; b. v. ich weiß nicht, ob er*
eş gethan hat, oder nicht. Ik weet niet, of hij het gedaan
heeft of niet.

H) Om de verhouding tusschen voorwaarde en gevolg
op te geven, bezigt men *je—je, je—desto, je—um so*, ter
vertaling van ons *hoe—des te, hoe—zoo of hoe—hoe; b. v.*
er wird je länger je fleißiger. Hij wordt hoe langer hoe vlijti-
ger. Je mehr du arbeitest, desto mehr wirst du gelobt. Hoe
meer gij werkt, des te meer wordt gij geprezen.

I) **Nur** beteekent *slechts, alleenlijk, maar; b. v. eş*
föset nur Einen Thaler. Het kost maar eenen daalder.
Het is dus niet te verwisselen met *nun, nu.*

kaum beteekent *nauwelijks; het is gevolgd van als, da*
of so, die ter vertaling van ons of dienen; b. v. kaum war
er zurück, so sah ich ihn. Nauwelijks was hij terug, of ik zag
hem.

K) Om eene **tegenstelling** uit te drukken, bezigt men
zwar, obgleich, obgleich, obzwar, wenn auch, wenn gleich,
wenn schon.

zwar beteekent *wel is waar; het wordt gevolgd van*
aber, allein, doch, jedoch; b. v. zwar habe ich eş nicht ver-
sprechen; ich will eş aber doch thun. Ik heb het wel is waar
niet beloofd, maar ik zal het toch doen.

Obgleich, obgleich enz. beteeke-
nenen *ofschoon, alhoewel,*
en worden gevolgd door *so, doch, of so—doch; b. v. ob er*
gleich groß ist, so ist er darum doch nicht besser als du. Al is
hij groot, hij is daarom toch niet beter, dan gij.

L) **Bevor, voor aler, voordat,** drukt uit, dat iets ten
opzichte van den tijd moet voorafgaan.

Ehe, veeleer dan dat, geeft aan, dat men eene zaak boven eene andere verkiest ; b. v. bevor wir dich verlassen, wollen wir dich grüßen. Voor aleer wij u verlaten, zullen wij u groeten. Ehe wir dich verließen, wollten wir lieber Alles leiden. Liever wilden wij alles lijden, dan dat wij u zouden verlaten.

Aanmerking. Uit het voorafgaande blijkt, dat verscheidene bijwoorden en voorzetsels ook als voegwoorden kunnen gebezigd worden.

OPSTELLEN.

116. (§ 111.)

Ich weiß es ganz genau 1), aber ich will es Ihnen nicht sagen. Abel war ein Schäfer 2), Cain aber ein Ackermann 3). Ich gäbe dir gern einen Thaler, allein der Lehrer hat es mir verboten. Nicht die Geburt 4), sondern die Tugend adelt den Menschen. Er ist schon dreimal bestraft worden, und dennoch hat er sich nicht gebessert 5). O, daß doch alle Menschen einsähen, wie schön die Tugend ist! Er hat seinen Sohn geprügelt 6), jedoch nicht um zu prügeln, sondern um ihn gehorsamer zu machen. Er ist nicht reich ; er hat gleichwohl genug um leben zu können. Es hatte seit drei Tagen nicht geregnet ; daher war der Boden 7) ganz trocken 8). Gott liebt uns, also sollen wir ihn auch lieben.

1) Juist, 2) herder, 3) landbouwer, 4) geboorte, afkorast, 5) beteren, 6) afranselen, 7) grond, 8) droog.

117.

Hij studeert 1), maar niet genoeg 2). Hij heeft twee broeders : de eene heet Jan, de andere Karel. Zij willen rijk worden, maar het zal hun 3) niet gelukken 4). Denk niet aan uw voordeel 5), maar denk aan uwen plicht. Ik heb het u reedstweemaal bevolen, en toch hebt gij het nog niet gedaan. Wij hebben hem alles gegeven, wat hij vraagde, en

toch is hij niet tevreden 6). Hij gehoorzaamt niet ; ik zal hem evenwel nog eens waarschuwen 7). Terwijl menige arme geen brood heeft, verkwisten 8) deze rijken hunne schatten 9) zonder eenig nut 10). Zij zijn schuldig : dus zullen zij gestraft worden. Hij heeft mij dikwijls beleedigd 11) ; desniettegenstaande heb ik hem altijd vergeven. De deugd maakt ons gelukkig : wij zullen ze dus beminnen.

6) Studiren, 2) genug, 3) datief, 4) gesingen, 5) Bortheit, m. 6) zu-frieden, 7) warnen, 8) verschwenden, 9) Schaß, m. 10) Nutzen, m. 11) beleidigen.

118.

Kaum hatten wir uns zweihundert Schritte 1) von seinem Hause entfernt 2), so fing es schon an zu regnen. So höre doch, mein lieber Sohn, und gehorche, wenn ich dir Etwas befehle. So 3) widerlich 4) mir diese Sache auch ist, so muß ich sie doch verrichten. Ob du es gleich nicht versprochen 5) hast, so mußst du es doch thun. Als er mich bemerkte, lief er auf mich zu ; da er aber sah, daß ich ihn nicht kannte, so blieb er stehen. Als er bei mir war, erinnerte ich mich deiner, indem er mir von dir sprach. Wann werden Sie kommen ? Ich komme, wenn es Zeit ist. Wofern er es nicht thut, wollen wir ihn zwingen. Er schreibt und spricht, als wüßte er Alles. Verrichte jede Handlung, als wäre sie die letzte.

1) Schrede, 2) verwijderd, 3) hoe, 4) walgelijk, 5) beloven.

119.

Nauwelijks had ik zoo gesproken, of hij begon te schreeuwen, terwijl ik van mijnen kant 1) geene ontroering 2) liet zien. Het blijft er dan bij ? Indien gij hem 3) helpen wilt, dan zal het hem gelukken 4) ; zoo niet 5), dan bestaat voor hem geene hoop 6) meer. Het duurde 7) niet lang, of wij zagen hem aankomen. Daar gij uwe boeken niet bij u hebt, kunt gij hier niets verrichten 8). Wanneer hem iemand vraagde, gaf hij geen antwoord 9). Ik had

reeds een half uur 10) gewerkt, toen gij nog speeldet. Wanneer is hij teruggekomen 11)? Ik weet niet, wanneer hij teruggekomen is. Als hij het gezegd heeft, dan zal het ook gebeuren 12). Zoo mogelijk, zend ik het u morgen; zoo niet, dan kunt gij het laten halen 13). Menigcen leeft, als of het leven geen einde 14) had †.

1) Meinerseits, 2) Rührung, v. 3) datief, 4) gesingen, 5) wo nicht, 6) Hoffnung, v. 7) dauern, 8) ausrichten, 9) Antwort, v. 10) Stunne, v. 11) wiederkommen, 12) geschehen, 13) holen lassen, 14) Ende, o.

120.

Ich will deine Geschenke 1) nicht haben, denn ich kann nichts damit anfangen. Der Lasterhafte 2) wird von Gott bestraft werden, weil er sich den Anordnungen 3) Gottes widersetzt 4) hat. Halte dich ruhig 5), damit ich den Vogel fangen könnte. Nach diesem Leben werden wir entweder mit den Frommen 6) glücklich, oder mit den Lasterhaften unglücklich sein. Ich frage dich nicht, ob du ihn warntest 7), sondern ob er dich warnte. Ein Waise ist ein Kind, das weder Vater noch Mutter hat. Zemeher Mancher hat, je mehr er haben will. Zwar habe ich nur Einen Gulden, aber ich will dir doch die Hälfte 8) geben, ob du gleich mehr zu haben wünschst. Ehe will ich hier bleiben, als dich nicht warnen, bevor ich hingehe.

1) Geschenk, 2) ondeugend, 2) bevel, 4) verzetten, 5) stil, 6) vroom, 7) waarschuwen, 8) helft.

121.

Hij kent niets, want hij heeft sedert een jaar niets geleerd. Geef acht, opdat gij mij begrijpt †. Sluit 1) u of bij mijne vrienden, of bij mijne vijanden aan 1). Noeh de rijkdommen, noch de eer verlangen wij, want zij maken ons niet gelukkig; slechts de deugd schenkt ons de tevredenheid 2), welke het ware geluk uitmaakt. Wij weten thans niet, of wij nadit leven gelukkig of ongelukkig zullen zijn; hoe beter wij thans leven, des te gelukkiger zullen wij later zijn. Nauwelijks had hij gezien, dat wij slechts één paard had-

den, of hij zeide, dat wij weder naar huis konden † gaan 3). Welis waar heb ik het u niet gezegd, maar gij moet het toch weten. Ofschoon hij zeer goed weet, wat ik hem gezegd heb, houdt hij zich, alsof hij er niets van wist †.

1) Anschließen, 2) Zufriedenheit, v. 3) gehen können.

TUSSCHENWERPSELS. Empfindungslaute.

§ 112. De tusschenwerpsels zijn woorden, welke dienen, om aan schielijke gewaarwordingen lucht te geven, of om geluiden na te bootsen. Tot de eerste soort behooren: *ach! ach! o! o! ei! ei! heisa! juchhe! hoezee! leider! helaas! pfui! foei! holla! pst! hei daar! pst! potstaufend! wat drommel! enz.*

Tot de tweede soort: *plump! plomp! bau! tons! piff! paff! poef! paf! knack! krak! enz.*

Daarenboven worden nog sommige uitdrukkingen als tusschenwerpsels gebezigd, namelijk: *Muth! moed! vorwärts! vooruit! fort! weg! halt! halt! zum Fenster! vordenden drommel! Feuer! brand! wehe! o wehe! wee! enz.*

Aanmerking. Bij *o*, *ach* en *pfui* staat het zelfstandig naamwoord veelal in den genitief; bij *wohl* en *Heil* staat de datief; b. v. *O, des Thoren! O, die dwaas! Heil dir! Heil u!*

OPSTEL.

122.

Dit ongelukkig kind is helaas! het mijne. Foei, welke slechte handeling! Op, jongens, op! het is tijd. Ach welk een ongeluk! Als de Grieksche 1) wijsgeer 2) Diogenes 3) eens eenen jongeling zag blozen 4), dewijl een andere een onwelveogelijk 5) woord gesproken 6) had, zeide hij hem:

bravo ! dat is de kleur 7) der deugd. Heil u ! indien gij gedurende uw leven de deugd bemint ; wee u ! indien gij den tijd, dien God u gaf, niet goed gebruikt. O, die lui aard 8) ! Ach, zeer treurig 9) is het, zeide hij, dat ik mij zelven verwijten 10) moet 11), dat ik de plichten, die ik vervullen moest 12), niet vervuld heb ! Ik hoor u liever « hoezee ! » roepen, dan « helaas ! »

1) Griekisch, 2) Philosoph, 3) Diogen, 4) ervoelen, 5) onafhankelijk, 6) reden, spreken, 7) Farste, v. 8) Faulenzer, m. 9) traurig, 10) verwijten, 11) müssen, 12) sollen.

Aanmerkingen.

1. Bij de uitdrukking *es giebt*, (*es gibt*), *es gab*, *er is*, *er was*, komt het eigenlijke (logische) onderwerp in den **accusatief** te staan ; b. v. *es gibt einen Gott*. *Er is een God*.

2. De zelfstandige naamwoorden, die als **bijstelling** gebruikt zijn, moeten altijd in denzelfden naamval staan, als het woord, waarbij zij ter bepaling gevoegd zijn ; b. v. *Gott, der Schöpfer der Welt, ist allmächtig*. *Groß ist die Macht Gottes, des Schöpfers aller Dinge*. *Gott, dem Schöpfer der Welt sei Ehre*. *Wir lieben Gott, den Schöpfer der Welt*.

3. Vele **bijvoeglijke naamwoorden** moeten vergezeld zijn van eene bepaling ; deze bepaling komt in den **genitief**, wanneer het de naam eener **zaak** is, en in den **datief**, wanneer het de naam van eenen persoon is, of van eene zaak, die als een persoon beschouwd wordt ; b. v. *ich bin mir keiner Schuld bewußt*. *Ik ben mij van geen schuld bewust*. *Die Tugend ist dem Menschen überaus nützlich*. *De deugd is den mensch buitengewoon nuttig*.

4. Bij de bijvoeglijke naamwoorden, die eene uitgestrektheid van **plaats** of **tijd** uitdrukken, of die tot bepaling van **gewicht**, **maat** of **waarde** dienen, staan de woorden, die den **tijd**, het **gewicht**, de **maat** of de **waarde** aanduiden, in den **accusatief** ; b. v.

Genes Buch ist einen Zoll dick. *Dat boek is eenen duim dik.*
 Dieses Stück ist sechs Ellen lang. *Dit stuk is zes el lang.*

5. De **bedrijvende** werkwoorden hebben, gelijk in het Nederlandsch, hun **rechtstreeksch voorwerp** bij zich in den **accusatief**; buitendien kunnen zij nog eene andere bepaling in den **genitief** of in den **datief** bij zich hebben, volgens dezen regel: is het eigenlijke voorwerp eene **zaak**, dan komt de **persoonsnaam**, die tot verdere bepaling dient, in den **datief** te staan; is het eigenlijke voorwerp de naam van eenen **persoon**, dan plaatst men den naam der **zaak**, die tot verdere bepaling dient, in den **genitief**; b. v. Der Vater schenkt seinem Sohne dieses Buch. *De vader schenkt zijnen zoon dit boek.* Der Vater beschuldigt seinen Sohn der Trägheit. *De vader beschuldigt zijnen zoon van luiheid.* Er versicherte mir seine Freundschaft of mich seiner Freundschaft. *Hij beloofde mij zijne vriendschap.*

6. Wanneer eene onbepaalde wijs eene andere ter bepaling bij zich heeft, dan komt zij **daarachter** te staan; b. v. du selbst das liegen lassen. *Gij moet dat laten liggen.* Wir werden nicht zu warten brauchen. *Wij zullen niet behoeven te wachten.* Ich thue es um dir helfen zu können. *Ik doe het om u te kunnen helpen.*

OPSTELLEN.

123.

Es gibt Leute, welche behaupten 1), daß der Feldherr ohne seine Schuld geschlagen sei, und daß es also keinen Grund 2) gebe, warum man ihn verurtheile 3). Ihre Behauptung 4) belegen 5) sie mit dem Beispiele 6) Napoleons des Ersten, der, ungeachtet seiner Kriegeskunst 7), bei Leipzig, einer Stadt des Königreichs Sachsen, geschlagen 8) wurde. Du beehrest 9) ihn mit deinem Vertrauen, allein er ist dessen nicht würdig. Sie beschuldigen ihn eines Verbrechens 10), dessen er nicht fähig 11) ist. Die Mauer 12) ist nur einen Fuß breit 13), aber zwanzig

biſ dreißig Fuß lang. Diese zwei Bücher kosten zusammen 14) einen Gulden. Wir erinnern uns seiner nicht mehr; deſſhalb können wir Ihnen keine Nachrichten 15) von ihm geben.

1) Beweren 2) reden, 3) veroordeelen, 4) bewering, 5) staven, 6) voorbeeld, 7) krijgskunst, 8) verslagen, 9) vereeren, 10) misdaad, 11) in staat, 12) muur, 13) breed. 14) te zamen, 15) bericht.

124.

Er zijn slechte boeken, gelijk er slechte menschen zijn, voor welke men zich moet in acht nemen. De deugd van hem, die zich zelve overwint 1), is meer waard, dan de roem van Caesar 2), den grootsten veldheer der Romeinen 3). Het is niet de moeite 4) waard 5), dat gij u bedroeft 6), dewijl gij zijne vriendschap 7) kwijt 8) zijt. Hoeveel is het u waard? Niets. De toren 9) is twintig voet hoog, en tien en eenen halven voet breed. Wanneer u iemand van eene fout aanklaagt 10), waaraan gij niet schuldig zijt, dan 11) kunt gij dikwijls niets beters 12) doen, dan hem geen blik 13) waardig 14) te achten 14). Wij zullen u dat laten maken, ofschoon hij het had † moeten doen. Hij, die altijd de ondeugd 15) vlucht, zal den dood niet behoeven 16) te vreezen 17).

1) Befingen, 2) Cäſar, 3) Römer, m. 4) Mühe, v. 5) werth, 6) be-
trüben, 7) Freundschaft, v. 8) verluſtig, 9) Thurm, m. 10) anklagen,
beſchuldigen, 11) io, 12) beſſeres, 13) Blick, m. 14) würdigen, 15) Laſter, o.
16) brauchen, 17) fürchten.

EINDE.

BLADWIJZER.

§§.	BLADZ.
1. Hoogduitsche letters	1
2. Uitspraak.	<i>ibid.</i>
3. Umlaut.	<i>ibid.</i>
4. Uitspraak van lange klinkers	2
5. Tweeklanken	<i>ibid.</i>
6. Medeklinkers	<i>ibid.</i>
7. Klemtoon	4
8. Spelregels	<i>ibid.</i>
1. Spelling der Duitsche woorden	<i>ibid.</i>
2. Spelling der afgeleide woorden	<i>ibid.</i>
3. Gebruik der sluitmedeklinkers	<i>ibid.</i>
4. Gebruik van dubbele medeklinkers.	5
5. Gebruik van <i>f</i> en <i>ß</i>	<i>ibid.</i>
6. Gebruik van <i>ff</i> en <i>ßß</i>	<i>ibid.</i>
7. Spelling van samengestelde woorden	<i>ibid.</i>
8. Gebruik van het koppelteeken	6
9. Afbreking der woorden	<i>ibid.</i>
10. Gebruik der hoofdletters	<i>ibid.</i>
9. Taaldeelen	7
10. <i>Lidwoorden</i>	8
Bepalend lidwoord	<i>ibid.</i>
11. Onbepaald lidwoord	9
OPSTELLEN	<i>ibid.</i>
12. <i>Zelfstandige naamwoorden</i>	12
13. Geslacht der samengestelde zelfstandige naamwoorden	<i>ibid.</i>
14. Geslacht der namen van levende wezens	<i>ibid.</i>
15. Manlijke namen van zaken	13
16. Vrouwelijke namen van zaken	<i>ibid.</i>
17. Onzijdige namen van zaken	<i>ibid.</i>
18. Woorden met manlijken uitgang.	14
19. Woorden met vrouwelijken uitgang	<i>ibid.</i>
20. Woorden met onzijdigen uitgang	<i>ibid.</i>
21. A. Uitzonderingen op de regels over het manlijk	15
B. Uitzonderingen op de regels over het vrouwelijk	<i>ibid.</i>
C. Uitzonderingen op de regels over het onzijdig	16
22. Geslacht der woorden van vreemden oorsprong	<i>ibid.</i>
Woorden met dubbel geslacht	17
OPSTELLEN.	<i>ibid.</i>
23. Verbuiging der zelfstandige naamwoorden	21
24. Zwakke verbuiging	<i>ibid.</i>

Vertaling van <i>ons</i>	53
Gebruik van <i>eigen</i>	<i>ibid.</i>
55. Onverbogen bezittelijke voornaamwoorden	<i>ibid.</i>
56. Andere vormen der bezittelijke voornaamwoorden	54
Bezittelijke voornaamwoorden als zelfstandig naamwoord gebruikt	<i>ibid.</i>
Weglating van het bezittelijk voornaamwoord	<i>ibid.</i>
57. Aanwijzende voornaamwoorden	<i>ibid.</i>
58. Verbuiging der aanwijzende voornaamwoorden	<i>ibid.</i>
Gebruik van <i>dies</i> en <i>das</i>	<i>ibid.</i>
Gebruik van <i>der</i> en <i>eine</i> enz.	55
Gebruik van <i>hier</i> en <i>da</i>	<i>ibid.</i>
Gebruik van <i>feldher</i>	56
59. Bepalende voornaamwoorden	<i>ibid.</i>
60. Verbuiging der bepalende voornaamwoorden	<i>ibid.</i>
Vertaling van het onbepaalde <i>hij</i> enz.	57
Gebruik van <i>der</i> —, <i>die</i> —, <i>das</i> selfe	<i>ibid.</i>
Bepalende voornaamwoorden voor namen van zaken	58
Vertaling van <i>dezelvde</i>	<i>ibid.</i>
61. Vragende voornaamwoorden	<i>ibid.</i>
62. Verbuiging van <i>wer</i> en <i>was</i>	<i>ibid.</i>
63. Verbuiging van <i>was für ein</i>	59
64. Verbuiging van <i>welcher</i>	<i>ibid.</i>
65. Betrekkelijke voornaamwoorden	<i>ibid.</i>
66. Verbuiging der betrekkelijke voornaamwoorden	60
Gebruik der betrekkelijke voornaamwoorden	<i>ibid.</i>
67. Onbepaalde voornaamwoorden	<i>ibid.</i>
68. Verbuiging der onbepaalde voornaamwoorden	61
OPSTELLEN	<i>ibid.</i>
69. <i>Telwoorden</i>	68
70. Bepaalde grondgetallen	<i>ibid.</i>
Verbuiging van <i>Ein</i>	<i>ibid.</i>
Verbuiging der overige grondgetallen	69
Vertaling van <i>ongeveer</i>	70
Bepaling van <i>dentijd</i>	<i>ibid.</i>
71. Bepaalde ranggetallen	<i>ibid.</i>
72. » verdeelende getallen.	71
73. » vermenigvuldigende getallen	<i>ibid.</i>
74. » soortgetallen	<i>ibid.</i>
75. » herhalingsgetallen	72
76. » deelende getallen	<i>ibid.</i>
77. » hoedanigheidsgetallen	<i>ibid.</i>
78. » telwoorden van plaats	<i>ibid.</i>
79. » verzamelende telwoorden	<i>ibid.</i>
80. Onbepaalde grondgetallen.	73
Verbuiging van <i>(irgend) ein</i> en <i>kein</i>	<i>ibid.</i>
» van <i>einiger</i> , <i>etlicher</i> , <i>etwelcher</i>	<i>ibid.</i>
Verbuiging van <i>aller</i>	74

§§.

80. Verbuiging van ganz.	74
» » » genug, etwas, nichts	<i>ibid.</i>
» » » viel, wenig	<i>ibid.</i>
81. Onbepaalde rangschikkende getallen	<i>ibid.</i>
82. Overige onbepaalde getallen	75
Telwoorden met voorafgaande bepaling	<i>ibid.</i>
OPSTELLEN	76
83. Werkwoorden	82
84. Vervoeging der werkwoorden	83
85. Vervoeging der hulpwerkwoorden	<i>ibid.</i>
Gebruik van ward en wurde	89
Gebruik van worden en geworden	<i>ibid.</i>
86. Zwakke vervoeging der werkwoorden	<i>ibid.</i>
Umlaut bij de zwakke vervoeging	<i>ibid.</i>
Uitgangen bij de zwakke vervoeging	90
Werkwoorden op ein en ern	93
Weglating van ge bij het verleden deelwoord	<i>ibid.</i>
87. Sterke vervoeging der werkwoorden	94
88. Vorming der tijden van de sterke vervoeging	<i>ibid.</i>
Tijden afgeleid van den tegenwoordigen tijd	<i>ibid.</i>
» » » den onvolmaakt verleden tijd	<i>ibid.</i>
» » » het verleden deelwoord	95
Afleiding der gebiedende wijs	<i>ibid.</i>
89. Persoonsuitgangen der gebiedende wijs	<i>ibid.</i>
Weglating van e vóór st	96
» » » e vóór t	<i>ibid.</i>
Gebruik van e in de werkwoorden op den en ten	<i>ibid.</i>
90. Verdeeling der werkwoorden van de sterke vervoeging	97
91. Eerste klas	<i>ibid.</i>
92. Tweede	98
93. Derde	99
94. Vierde	<i>ibid.</i>
95. Vijfde	100
96. Zesde	101
97. Onregelmatige vervoeging	103
98. Scheidbaarheid der samengestelde werkwoorden	105
99. Bedrijvende en wederkeerende werkwoorden	106
100. Lijdende werkwoorden	108
101. Onzijdige werkwoorden	110
102. Onpersoonlijke werkwoorden	112
OPSTELLEN	114
103. Bijwoorden	128
104. Trappen van vergelijking bij de bijwoorden	<i>ibid.</i>
105. Onregelmatige vorming der trappen	129
106. Verdeeling der bijwoorden	<i>ibid.</i>
Gebruik van da, wo enz.	130

§§.

BLADZ.

106.	Gebruik van her en hin.	131
»	» sonst.	<i>ibid.</i>
»	» wann en wenn.	<i>ibid.</i>
»	» dann en denn.	<i>ibid.</i>
»	» auf en offen.	<i>ibid.</i>
»	» wie.	132
	OPSTELLEN.	<i>ibid.</i>
107.	Voorzetsels.	135
	Voorzetsels met den genitief.	<i>ibid.</i>
108.	» » » datief.	136
109.	» » » accusatief.	138
110.	» » » datief of den accusatief.	139
	OPSTELLEN.	141
111.	Voegwoorden.	149
	Gebruik van aber, alleen en sondern.	150
»	» dennoch, doch, jedoch enz.	<i>ibid.</i>
»	» daher, darum, deßhalb enz.	<i>ibid.</i>
»	» als, da, indem enz.	151
»	» damit en auf daß.	152
»	» entweder—oder en weder—noch.	<i>ibid.</i>
»	» je—je, je—desto, je—umso.	<i>ibid.</i>
»	» nur en faum.	<i>ibid.</i>
»	» zwar, obgleich, ob schon enz.	<i>ibid.</i>
»	» bevor en ehe.	<i>ibid.</i>
	OPSTELLEN.	<i>ibid.</i>
112.	Tusschenwerpsels.	156.
	OPSTEL.	<i>ibid.</i>
	Gebruik van es giebt.	157
	Naamval der bijstelling.	<i>ibid.</i>
	Bepaling van sommige bijvoeglijke naamwoorden.	<i>ibid.</i>
	Bepaling van plaats, tijd, gewicht enz.	<i>ibid.</i>
	Bepaling bij bedrijvende werkwoorden.	<i>ibid.</i>
	Plaatsing van twee onbepaalde wijzen.	<i>ibid.</i>
	OPSTELLEN.	<i>ibid.</i>

De spanjaarrol schoon van o.
Wat hen te strol en braket
Maagt wachts met de wits
Zwot lof was brange pot
Dat wordt den vloet woyd
Wij greep den spanjaarrol
Niets wat hen lasawid
Is met zyn vloet gedear

Hoe zee voor Tromp
den wakker held
Hoe zee hoe zee y l e zee
Wiens roem het vlek noymelot
Als meertes op de zee
Dor we een re herne t pol
Toen Nederland was zing was
Was of het ~~af~~ ~~af~~ van helden
Op land en op

VERKRIJGBAAR BIJ DEZEELFDE BOEKHANDELAREN,

Werken voor het onderricht in de Duitse taal.

Volledige Hoogduitsche Spraakkunst; ten gebruike der Gymnasiën en hoogere Burgerscholen, bewerkt door J. DREHMANN, Leeraar der Hoogduitsche taal- en letterkunde.

Beknopte Hoogduitsche Spraakkunst; ten gebruike bij het Gewoon en uitgebreid lager onderwijs, bewerkt, door J. DREHMANN. *Eerste Deeltje*, Lees- en Vertaal oefeningen. Voornaamste Spelen taalregels.

Tweede Deeltje, Spraakleer. Taal oefeningen.

Lectures allemandes à l'usage des collèges et pensionnats, par Paul HENKENS, de la Compagnie de Jésus.

Nouvelle Méthode pratique et facile pour apprendre la langue allemande, par F. AHN, seconde édition, entièrement refondue. **PREMIER COURS**, 1 vol. grand in-12.

Le même ouvrage, **DEUXIÈME COURS**, 1 vol. grand in-12.

Le même ouvrage, **TROISIÈME COURS**, renfermant des morceaux choisis de littérature allemande faciles et gradués et accompagnés de notes explicatives, 1 vol. grand in-12.

Deutsches Lesebuch für die unteren und mittleren Klassen der höheren Schulen Belgiens, bearbeitet und herausgegeben von F. A. BRAUN Lehrer am Königlichen Athenäum in Gent. L'emploi de cet ouvrage est autorisé dans les établissements de l'Etat.

Lectures allemandes à l'usage des écoles moyennes et des écoles primaires avec un vocabulaire allemand-français, par J. WILLM, 1 vol. in-12.

Grammaire pratique de la langue allemande, par L. GEORG, 3^e édition, 1 vol. in-8^e.

Grammaire allemande (éléments de la), par H. A. SONNTAG, 3^e édition revue et corrigée, 1 vol. in-12.

Modèles d'écriture allemande, cahier de 12 modèles oblongs.